I 12976

95 Bani

Biblioteca Socec

Scriitori Români

POEZII POPULARE

ALE ROMÂNILOR

I—II

PARTEA I:

LEGENDE-BALADE

CÂNTECE BĂTRÂNEȘTI

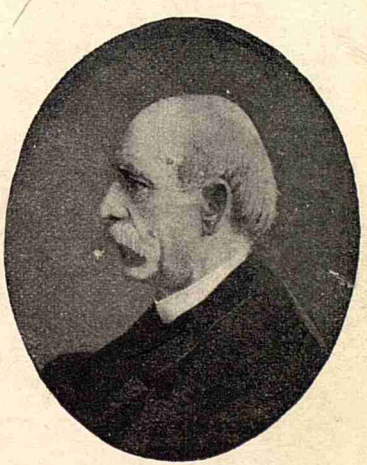

ADUNATE ȘI INTOCMITE DE

VASILE ALECSANDRI

BIBLIOTECA ACADEMIEI ROMÂNE

BUCUREȘTI
Editura Librăriei SOCEC & Co., Societate anonimă
1908

www.dacoromanica.ro

POEZII POPULARE

ALE ROMÂNILOR

PARTEA I:

LEGENDE—BALADE

CÂNTECE BATRÂNEŞTI

ADUNATE ŞI ÎNTOCMITE

DE

VASILE ALECSANDRI

BUCUREŞTI

EDITURA LIBRARIEI SOCEC & COMP.

SOCIETATE ANONIMĂ

1908

www.dacoromanica.ro

Măriei Sale Doamnei Elena

Prea Înălțată Doamnă,

Intr'un șir de mai mulți ani m'am ocupat cu adunarea și coordonarea poeziilor poporale din Țările Românești și am parvenit a formà o culegere prețioasă de balade, de legende și de felurite cântece improvizate de poporul Român, în orele sale de suferință sau de veselie, de cădere sau de mărire.

O parte din acele pietre scumpe a comorii geniului Românesc au fost scoase la lumină și traduse în limbile franceză, engleză și germană. Fiind pretutindeni bine primite și admirate, ele au deșteptat luarea aminte a oamenilor eruditi și au contribuit mult a atrage simpatii meritate asupra nației noastre, de atâția secoli uitată și părăsită pe mărginile Orientului.

www.dacoromanica.ro

Complectând acum, precât mi-au fost prin putinţă, colecţia începută, şi dorind a face ca să contribue însuşi geniul poporului în folosul Azilului de copii-găsiţi ce poarta numele Înălţimei Voastre, iau îndrăzneala a dărui acestui aşezământ manuscrisul meu de poezii culese din gura poporului.

Ele cuprind glasurile intime ale sufletului său, şi merită a fi unite cu glasurile de recunoştinţă şi de binecuvântare ce răsună împrejurul numelui Înălţimei Voastre. Ele sunt copii-găsiţi ai geniului Românesc, şi dar au dreptul de-a se bucura de îmbrăţişarea Înaltei Protectoare a Azilului Elena.

Am onorul a fi cu cel mai adânc respect
al Înălţimei Voastre

prea plecat şi supus servitor
V. Alecsandri

Octombrie, 1862.

www.dacoromanica.ro

Scrisoarea Măriei Sale Doamnei

Domnul meu,

Nu voi să întârziu mai mult a vă mulţumì pentru buna şi mărinimoasa cugetare ce-aţi avut. Am citit cu plăcere scrisoarea, prin care îmi dedicaţi complecta ediţie a poeziilor naţionale culese de D-voastră. Vă mulţumesc ca Română şi ca Doamnă.

Ca Română, căci aţi alaturat numele meu la aceasta lucrare patriotică, la aceste cântece scapate de uitare, mulţumită serioaselor voastre cercetări, şi carele amintesc bucuriile, durerile, istoriă şi simţimintele Ţării. Fără a ridica ceva din caracterul naiv al expresiei poporale, aţi mlădiat cu o rară fericire forma acestor încercări înteitoare. De acum înainte aceste foî răspândite ale trecutului nostru, sunt aşezate pe o carte frumoasă, şi oricât de modest aţi fi la partea ce vî se cuvine, Românii nu vor despărţì niciodată de Doine, Balade şi Lăcrămioare,

www.dacoromanica.ro

numele poetului care a aruncat o strălucire atât de vie asupra literaturii naţionale.

Ca Doamnă, vă mulţumesc că aţi dat ca desăvârşită proprietate rodul ocuparei voastre de mai mulţi ani, la Azilul-Elena ce am fondat pentru pruncii-găsiţi. Această lucrare este o comoară adevărată pentru bieţii mei micuţi adăpostiţi, şi o primeşte cu recunoştinţă.

Vroesc ca ediţiile ce se vor face şi se vor vinde în folosul Azilului-Elena să fie demne de geniul poetic al Românilor.

Voiu comanda două, din care una, ediţie de lux, pentru admiratorii frumuseţilor poeziei poporale; cealaltă, ediţie tipărită cu caractere, fiind menită a se vinde cu preţul cel mai mic, va servî a duce cântecele naţionale ale României în sânul munţilor, în sate, în Mânăstiri, de unde le-aţi cules cu pietate.

Dar mai mult în Azilul-Elena acele poezii se vor păstra, căci ele, puse pe muzică, vor legănà tinerile fiinţi adăpostite în el. — Micii copilaşi ai Azilului meu le vor cântà, şi atunci voiu fi îndeplinit acea gingaşă cugetare din scrisoarea voastră, de-a dedica pruncilor-găsiţi din România aceste poezii pe care le numiţi «Copiî-găsiţi ai geniului românesc».

Primiţi, Domnul meu, cu expresia recunoştinţei, pe accea a stimei mele particulare.

Elena.

Bucureşti 10 Octombrie 1862

www.dacoromanica.ro

CÂNTECE BĂTRÂNEȘTI

LEGENDE—BALADE

www.dacoromanica.ro

POEZIA POPORALĂ

Românul e născut poet!

Inzestrat de natura cu o închipuire strălucită şi cu o inimă simţitoare, el îşi revarsă tainele sufletului în melodii armonioase şi în poezii improvizate.

De-l munceşte dorul, de-l cuprinde veselia, de-l minunează vreo faptă măreaţă, el îşi cântă durerile şi mulţumirile, îşi cântă eroii, îşi cântă istoria, şi astfel sufletul său e un izvor nesfârşit de frumoasă poezie.

Nimic dar nu poate fi mai interesant decât a studia caracterul acestui popor în cuprinsul cântecelor sale, căci ele cuprind toate pornirile inimii şi toate razele geniului său.

Comori nepreţuite de simţiri duioase, de idei înalte, de notiţe istorice, de crederi superstiţioase, de datini strămoşeşti, şi mai cu seamă de frumuseţi poetice pline de originalitate şi fără seamăn în literaturile străine, poeziile noastre poporale compun o avere naţională, demnă de a fi scoasă la lumină, ca un titlu de glorie pentru naţia Română.

Aceste poezii se împart în trei clase deosebite:

1⁰ Cântecele bătrâneşti sau Balade,

2⁰ Doine,

3⁰ Hore.

www.dacoromanica.ro

Baladele sunt mici poemuri asupra întâmplărilor istorice şi asupra faptelor măreţe.

Doinele cuprind toate cântecele de doruri, de iubire şi de jale.

Horele sunt cântecele de veselie ale poporului.

Pe lângă aceşte se mai află unele cântece numite *Colinde*, cari au un caracter religios, precum: *Naşterea lui Hristos*, *Florile dalbe*, *Plugul*, etc. ce se cântă în ajunurile Crăciunului şi al anului nou.

Toate aceste poezii, fără data sigura, şi fară nume de autori, sunt ascunse de secoli întregi, ca nişte pietre scumpe, în sânul poporului. Ele sunt expuse a se pierde; prin urmare e o sfântă datorie a le căută şi a le feri de noianul timpului şi al uitării.

Datoria aceasta am cercat s'o îndeplinesc. Ajutat de câteva persoane, iar mai cu seama, de d. A. Russo, am adunat, în deosebite călătorii prin munţii şi prin câmpiile înflorite ale ţării noastre, o mare parte din poeziile poporale, şi acum, săvârşind coordonarea lor, le închin patriei mele, ca cea mai dreapta avere a ei.

Moldova, 1852.

Notă.— Această prefaţă a fost tipărită în broşura I a baladelor — 1852.

www.dacoromanica.ro

I

MIORIȚA

Pe-un picior de plaiu,
Pe-o gură de raiu.
Iată vin în cale,
Se cobor la vale
Trei turme de miei
Cu trei ciobănei.
Unu-i Moldovan,
Unu-i Ungurean,
Și unu-i Vrâncean!
Iar cel Ungurean
Și cu cel Vrâncean,
Mări, se vorbiră,
Ei se sfătuiră
Pe l'apus de soare,
Ca să mi-l omoare
Pe cel Moldovan
Că-i mai ortoman,
Ș'are oi mai multe
Mândre și cornute,
Și cai învățați
Și câni mai bărbați!...
Dar cea Mioriță
Cu lână plăviță
De trei zile 'ncoace
Gura nu-i mai tace,
Iarba nu-i mai place,
„—Mioriță lae,
Lae, bucălae,
De trei zile 'ncoace
Gura nu-ți mai tace!
Ori iarba nu-ți place,
Ori ești bolnăvioară,
Drăguță Mioară?
—Drăguțule bace!
Dă-ți oile 'ncoace
La negru zăvoi,
Că-i iarbă de noi
Și umbră de voi.
Stăpâne, stăpâne,
Iți chiamă ș'un câine
Cel mai bărbătesc
Și cel mai frățesc,
Că l'apus de soare
Vreau să mi te-omoare
Baciul Ungurean
Și cu cel Vrâncean!

www.dacoromanica.ro

— Oiţă Bârsană,[2]
De eşti năzdrăvană
Şi de-a fi să mor[3]
In câmp de mohor,
Să spui lui Vrâncean
Şi lui Ungurean
Ca să mă îngroape
Aicea pe-aproape,
In strunga de oi,
Să fiu tot cu voi;
In dosul stânii
Să-mi aud câinii.
Aste să le spui,
Iar la cap să-mi pui
Flueraş de fag,
Mult zice cu drag!
Flueraş de os,
Mult zice duios!
Flueraş de soc,
Mult zice cu foc!
Vântul când a bate
Prin ele-a răzbate
Ş'oile s'or strânge
Pe mine m'or plânge
Cu lacrimi de sânge!
Iar tu de omor
Să nu le spui lor.
Să le spui curat
Că m'am însurat
Cu-o mândră Crăiasă,
A lumii mireasă;[4]
Că la nunta mea
A căzut o stea;[5]
Soarele şi luna
Mi-au ţinut cununa.[6]
Brazi şi păltinaşi
I-am avut nuntaşi,
Preoţi, munţii mari,
Păsări, lăutari,
Păsărele mii,
Şi stele făclii!
Iar dacă-i zări,
Dacă-i întâlni
Măicuţă bătrână
Cu brâul de lână,
Din ochi lăcrămând,
Pe câmpi alergând,
De toţi întrebând,
Şi la toţi zicând:
Cine-au cunoscut
Cine mi-au văzut
Mândru ciobănel
Tras printr'un inel?
Feţişoara lui
Spuma laptelui;
Mustăţioara lui
Spicul grâului;
Perişorul lui
Pana corbului;
Ochişorii lui
Mura câmpului!...
Tu, Mioara mea,
Să te'nduri de ea
Şi-i spune curat
Că m'am însurat
Cu-o fată de Crai
Pe-o gură de rai.
Iar la cea măicuţă
Să nu spui, drăguţă,
Că la nunta mea

www.dacoromanica.ro

A căzut o stea,
C'am avut nuntași
Brazi și păltinași,
Preoți, munții mari,
Păsări, lăutari,
Păsărele mii
Și stele făclii !...

NOTE

[1] *Unu-i Moldovan,*
Unu-i Ungurean,
Și unu-i Vrâncean.

Adică: unu-i de pe valea Moldovei, unul din munții Vrancei, și unul din Ardeal. Din neștiință, poporul nostru confundă ades numele de Ardelean cu cel de Ungurean, căci el încă n'a ajuns a cunoaște întinderea pământului locuit de Români. El nu știe că dincolo de toate hotarele Moldovei și a Valachiei, peste Carpați și până la Tisa, peste Dunăre și până în centrul Macedoniei, peste pâraele Milcovul și Molna, și peste râul Prutului, se află frați de-ai lui, cu același port, aceleași obiceiuri, aceleași credințe, aceeași limbă, același trecut de glorie și de suferinți, precum și același viitor!

[2] *Oiță Bârsană.*— Bârsa, în Ardeal.

[3] *Și de a fi să mor.*— Românul are mare plecare a crede în soartă! El își împarte viața în zile bune și zile rele, în ore ce aduc cu ele fericire sau nenorocire. Astfel întâmplările lumii îl găsesc totdeauna pregătit a primi lovirile lor, căci el se întărește în credința mângâietoare că *așa i-a fost scris! așa i-a fost zodia! așa i-a fost să fie! etc.*

[4] *O mândră crăiasă*
A lumii mireasă.

Moartea! Ea domnește ca o regină asupra omenirii și e tot odată mireasa lumei. Tot omul e logodit cu moartea din minutul ce el intră în viață.

Românul iubește imaginile poetice, de pildă: Un om bun, e bun ca sânul mamei, sau e bun de pus pe rană.

Un voinic, e Păunaș de codru.

Un tânăr cu părul alb, e nins în luna lui Maiu.

Femeea frumoasă e ruptă din soare... etc.

www.dacoromanica.ro

[5] *A căzut o stea.*— Stelele au mare înrâurire asupra închipuirii Românului. El crede că tot omul are câte-o stea în cerurĭ, ce este tainic legată de soarta lui. Aşa, steaua omului se întunecă, când el este ameninţat de vre'o cursă, şi cade în văzduh, când el se apropie de finitul vieţii. Pentru dânsul, un om însemnat e născut cu stea în frunte.

Sunt stele carele, după crederea poporului, se arată ca prevestiri de mari întâmplări pe pământ, precum unele stele roşii ca de sânge, ce apar înaintea războaelor... etc.

[6] *Mi-aŭ ţinut cununa.*— Cununa de nuntă, care se pune pe fruntea mirilor în ceremonia cununiei. Soarele şi luna ţin aici locul nunilor mari.

II

NĂLUCA

Frunză verde alunică! [1]
Mircea sue pe potică
Şi 'ntâlneşte o fetică,
Ce purta cofiţă 'n mână
Cu apă dela fântână:
„Copiliţă, stăi să beu,
Răcorite-ar Dumnezeu!
— Ba, băditĭă, ba, nu vreu
Că mă tem de dragul meu.
El mi-a zis să mă feresc
De străini ce-i întâlnesc,
Că de apă nu li-e sete,
Ci de sărutări de fete.
— Nu te teme, fata mea,
Că el de s'a mânia,
Cu baltagul l'oiu lovi,
Cu pământ l'oiu înveli.
— Mergi în valea cu sulcină
Că-i găsi o cofă plină
Scoasă chiar cu mâna mea;
Descalecă şi o bea,
Bea-o toată dacă-i vrea,
Da-ţi fă cruce mai întâi
Şi suflă pe faţa ei [2],
Să nu fie descântată
De baba cea blestemată,
Să nu aibă vre-o nălucă,
In pustiu ducă-s'ar, ducă!"
Mircea 'n vale sé duceà
Dar el cruce nu-şi făceà,
Peste apă nu şuflà
Ci la ea năvală dà.

www.dacoromanica.ro

Inghiţeà, bietul, odată
Şi-l lovea dorul de fată.
Inghiţeà de două ori
Şi-l apucà recĭ fiori.
Inghiţeà iar de treĭ ori
Şi cădeà mort între florĭ!

NOTE

[1] *Frunză verde alunică.* — Vezi nota în balada lui Codreanul.

[2] *Şi suflă pe faţa ei.*—Românul a păstrat multe obiceiuri şi crederi din timpul păgânismului, pierzând simţul mitologic acelor datinĭ. Aşa, el, fără a se gândi la libaţiile vechilor Romani, crede că e de augur bun a suflà în faţa apei sau a vinului într'un vas, şi chiar a vărsa o parte din băutură până a nu duce vasul la gură Acest soiu de libaţie, el o face pentru ca să alunge nălucile morţilor ce zbor prin lume şi se amestecă în faptele oamenilor. Asemenea este în ţară o datină veche de-a pune câte-o mică monedă în mâna fiecărui mort, când este a-l înmormânta, şi aceasta poporul o face fără a se gândi la antica obolă a lui Caron.

III

CUCUL ŞI TURTURICA

CUCUL

Dulce turturică,
Dalbă păsăricĭ!
Hai să ne iubim,
Să ne drăgostim
La nourĭ, la soare,
In frunzĭ la răcoare,
La stelĕ, la lună,
Cântând împreună.

TURTURICA

Pentru Dumneata
Eu n'aş zice ba;
Dar zic şi zic ba
Pentru maĭca ta,
Că-i bănuitoare
Şi fermecătoare [1]
Ea mi-a bănui
De te-oiu prea iubì

www.dacoromanica.ro

Şi m'a fermecà
De te-oiu dezmierdà.

CUCUL

Dragă turturică,
Pasăre dălbică,
Nu-mi fii duşmănică,
Vara că ne 'ndeamnă,
Şi frunza ne chiamă
Să ne drăgostim
Şi să ne iubim.

TURTURICA

Ba, cucule, ba,
Nu te-oiu ascultà.
Dă-mi tu bună pace,
Că, zău, m'oiu preface
Azimioară 'n vatră
Cu lacrămi udată,
Şi de foc uscată
De toţi lepădată.

CUCUL

Ori cum te-i preface
Tot nu ţi-oiu da pace
Că şi eu m'oiu face
Un mic vătrărel,
Frumos, subţirel,
Şi 'n foc oiu intrà
De te-oiu sărutà,
Şi te-oiu coperì,
De foc te-oiu ferì,
Incât chiar de silă,
Dacă nu de milă,
Tu me-i îndrăgì
Şi ne vom iubì.

TURTURICA

Eu n'aş zice ba
Pentru Dumneata,
Dar cumplit mi-e teamă
De cumplita-ţi mamă
Că-i bănuitoare
Şi fermecătoare,
De cât m'a mustrà
Că te-oiu desmierdà,
Şi mi-a bănuì,
Că te-oiu prea iubì.
M'oiu face mai bine,
Ca să scap de tine,
Trestioară 'n baltă
Subţire şi 'naltă.

CUCUL

Ori cum te-i preface,
Tot nu ţi-oiu da pace,
Că şi eu m'oiu face
Un mic ciobănaş
Din fluer doinaş,
Ş'oiu cătà prin baltă
O trestie 'naltă,
Şi cât te-oiu vedeà
Pe loc te-oiu tăià
Şi 'n tine-oiu cântà
Şi te-oiu sărutà.

TURTURICA

Ba, cucule, ba,
Nu te-oiu ascultà,
Porumbacule,
Frumuşelule,
Pestrişorule,
Drăguşorule,

www.dacoromanica.ro

Ştiu că mi-ar fi bine
Să fiu tot cu tine,
Dar maica-ta-i rea,
Şi decât cu ea,
M'oiu face mai bine,
Cu gândul la tine,
Iconiţă mică
Intr'o biserică.

CUCUL

Ori cum te-i preface
Tot nu ţi-oiu da pace,
Că şi eu m'oiu face
Un mic dăscălaş
La cel sfânt locaş,
Şi pe la icoane,
Oiu duce plocoane,
Şi m'oiu închinà
Şi le-oiu sărutà
De Luni care pică
Până Duminică.
Iar când te-oiu zări
Astfel ţi-oiu grăi:
Sfântă iconică,
Fă-te păsărică,
Ca să ne iubim
Să ne drăgostim
La nouri, la soare,
In frunzi la răcoare,
La stele, la lunĭ,
In veci împreună!

NOTE

Turturica figurează ades în cântecele poporale ca simbol de iubire şi de credinţă. Cucul, asemenea, în crederea Românului, e o pasăre misterioasă ce are taĭnaice legături cu soarta omului. Glasul său meneşte a bine când răsună de-a dreapta auzului, şi, din potrivă, meneşte a rău când răsună în stânga.

[1] *Că-i fermecătoare.* — Poporul crede în puterea farmecelor şi atribue babelor ştiinţa vrăjitoriilor, de unde vine şi vorba că *baba-i calul dracului.* In ochii lui un om cu mintea distrasă este un om fermecat, un tânăr aprins de iubire e fermecat de vreo babă Cloanţă ce i-a *făcut cu ulcica*. Acel nenorocit este expus a încălecà pe o prăjină şi a se duce prin văzduh după glasul fermecătoarei, care, bătând cu o vărguţă de alun peste o ulcică din vatră, chiama necontenit pe iubitul ei.

Sunt oameni, cari pretind că au văzut asemenea călăreţi fantastici, trecând ca săgeata prin aer.

Nimica nu-i poate oprì din călătoria lor, decât numai înfigerea unui cuţit în pământ.

www.dacoromanica.ro

Vrăjitoarele ştiu a face de dragoste cu oase de lilieci, prinşi în ajunul Crăciunului şi îngropaţi de vii într'un furnicar. Din scheletul liliacului nu rămâne decât un cârligel şi o lopăţică. Cel întâiu servă a atrage pe cine ţi-e drag, iar lopăţica a depărtà pe cine ţi-e urât

Vrăjitoarele au putere a închiegà apa, a legà ploile, a ghici soarta oamenilor, trăgând în 41 bobi de porumb, a vindecà de feluri de boale prin descântece şi prin apă ne'ncepută.

Descântecele sunt foarte numeroase, şi unele din ele prea originale, precum acela de muşcarea şerpilor, de deochi, de săgetătură, de Iele, de urât, etc. Iată ca exemplu acel de deochi şi acel de Iele:

De deochi

Fugi deochi
Dintre ochi,
Că te-ajunge-o vacă neagră
Cu coarnele să te spargă,
Să te-azvârle peste mare
In pusteiu, în depărtare.
Accolo să pieri
Ca ziua de ieri,
Ca roua de floare,
Ca spuma la soare.
Iar capul cel deochiat
Să rămâie luminat,
Curat, de boală scapat.
Ochii cei vătămatori
Şi de foc săgetători
Inveliţi să fie cu perdele albe
Să nu mai privească la obraze dalbe.

Descântece de Iele

Voi ielelor, măestrelor,
Duşmane oamenilor,
Stăpânele vântului,
Doamnele pământului,
Ce prin vazduh zburaţi,
Pe iarba lunecaţi,
Şi pe valuri călcaţi,
Vă duceţi în locuri depărtate,
In baltă, trestie, pustietate,
Unde popa nu toacă,
Unde fata nu joacă.
Vă duceţi în gura vântului
Sa va loviţi de toarta pământului,
Eşiţi din mână, trup, picior,
Şi să pieriţi sus într'un nor.
Daţi omului sănatate,
Că sabie de foc vă bate!

www.dacoromanica.ro

IV

BALAURUL

La mijlocul drumului,
La puțul porumbului
Văzui floarea câmpului,
Dar nu-i floarea câmpului
Și-i chiar ochiul șarpelui,
Șarpe lung cu solzii verzi,
Nici să-l vezi nici să-l visezi.
Cel Balaur din păcate
Înghițise jumătate
Trup cu arme ferecate,
Trupușor de voinicel,
Ce strigă mereu din el:
„Sai, bădiță ortomane,
Că m'ajunge la ciolane!
Sai, bădiță, de mă scoate,
Că m'apuc' fiorî de moarte!"
Iată'n lungul drumului,
La puțul porumbului
Că veneà, mări, veneà
Pe Balaur de 'ntâlneà,
Un viteaz de Ortoman
Pe-un cal negru Dobrogean
„Măi Balaur! strigà el,
Lasă trupul tinerel,
Că te curm pe jumătate
Să'mi răscumpăr din pă-
[cate" [1]
Șarpele se zvârcoleà
Și cu șapte limbi grăià:
„Ortomane,
Hoțe amno!
Bate-ți negrul
Pe de 'ntregul
Și te du, și fugi de mine,
Că nu-i bine nici de tine.
— Șerpuliță,
Dinți de criță,
Am un paloș de oțel,
Lasă trupul tinerel.
— Tae-mă, nu mă tăià,
Nu mă las de prada mea,
Ist copil chiar din pruncie
Maica-sa mi l-a dat mie,
Că adesea-l blestemà
Și-i zicea când îl culcà:
Culcă-te, alină-te,
Șarpele sugă-mi-te!"
Cel viteaz de Ortoman
Izbeà negrul Dobrogean,
Și cu pala lui cea nouă
Pe Balaur tăià 'n două;
Apoi trupul înghițit,
Plin de rane, otrăvit,
El în cârcă-l ridicà,
Sus, la stână se urcà
Și în lapte mi-l scăldà,
De venin îl curățeà
Și cu viața'l dăruià.
Apoi, mări, cât trăià
Frați de cruce se prindeà
Și 'mpreună voiniceà
Pe Balauri de stârpeà!

www.dacoromanica.ro

NOTE

Românii au multe crezeri în privinţa şerpilor, unele întemeiate pe ispită, altele născute din închipuire. Aşa, găsim în poveştile şi în baladele lor, nişte fiinţi fantastice sub nume de Balauri, cari au trup de şarpe şi graiu omenesc, şi cari, când se luptă cu vitejii Feţi-frumoşi, se lovesc cu ei în buzdugane, iar când alungă vre-o pradă, o alungă *cu o falcă'n cer şi cu una în pământ.* Insă ei sunt totdeauna învinşi de către Feţi-frumoşi şi tăeţi în multe bucăţi carele *cearcă a se împreună până ce asfinţeşte soarele.*

Acei Balauri se rudesc cu *Dragonii* popoarelor Apusului. Ca şi aceştia, ei sunt păzitorí de comori şi de fete mândre de împăraţi, răpite de dânşii.

Românii cred încă că pietrele scumpe se formează din spuma gurii şerpilor, şi că cuiburile lor sunt adevărate comori de briliánturi şi de rubinuri.

[1] *Să-mi răscumpăr din păcate.*—Superstiţia poporală pretinde că de *fiecare şarpe ucis, Dumnezeu iartă un păcat.*

Sunt câteva zile în an, începând dela sfântul Petru, în care se zice că es şerpii la drum. Atunci se face mare uciderе de aceste reptile. Unii şerpi însă au privilegiul de a fi respectaţi, de pildă acei de casă. Ei, ca şi berzele de pe coperişul casii, şi ca rândunelele de sub streaşină, sunt oaspeţi neatinşi, fiind apăraţi de legea sfântă a ospeţiei, ce domneşte din vechime la Români.

[2] *Fraţi de cruce se prindeà.*—A se prinde fraţi de cruce é o datină antică, ce impune datorinţa de a-şi da viaţa unul pentru altul. Legătura acestei frăţii se făceà prin amestecarea sângelui. Când doí bărbaţi se decideau a se înfrăţi, trebuià să-şi facă ei pe braţul drept câte-o tăetură în formă de cruce şi să uneascá sângele lor. Acest obiceiu mistic, carele în epoca de astăzi e mai de tot căzut, se ţine negreşit de oarecaré tradiţii de pe timpul cruciadelor, sau poate chiar de tainele introducerii Hristianismului la Români.

Romanii vechi încă aveau mare respect pentru şerpii de casă, pe care îi îmblânzeau şi-i primeau la masă de-i hrăneau cu lapte.

www.dacoromanica.ro

V

ERCULEAN

Plecat-au în zori
Trei surorí la flori.
Sora cea mai mare
S'a dus în spre mare,
Sora cea mezină
Pe mal, în grădină,
Sora cea mai mică,
Şi mai sălbăţică,
S'a dus, mări, dus
Pe Cerna în sus.[1]
Iar în urma lor
Mulţi voinici cu dor
S'au luat cântând
Şi'au venit plângând.
Iată-un Căpitan,
Căpitan Râmlean,[2]
Că mi se iveşte,
Pe mal se opreşte,
Cu Cerna grăeşte:
„Neră limpezie,
Stăi de-mi spune mie
Despre trei surori
Plecate din zori.
— Sora cea mai mare
S'a dus către mare,
Pe Dunăre 'n jos,
La un plaiu frumos.
Sora cea mezină
S'a dus din grădină
Peste nouă munţi,
In codri cărunţi.
Sora cea mai mică
Şi mai sălbăţică
Plânge colo 'n stâncă,
La umbră adâncă."
Ercul Erculean,
Căpitan Râmlean,
Işi răpede calul
De răsună malul,
Şi'ajunge 'ntr'un sbor
La stânca cu dor.
„Eşi, fată, din piatră
Să te văd odată!
— Cum să es din peatră,
Că sunt goală toată
Si mă tem de soare...
Nu m'o soarbe oare?
— Să n'ai nici o frică,
Fată sălbăţică,
Că te-oiu lua 'n braţe
Să mai prind la viaţă,
Si te-oiu coperi,
Si mi te-oiu feri
De vânt şi de soare,
De-a lor sărutare.
— Bădiţă, bădiţă,
De-ţi sunt drăguliţă,
Soţie de vrei,
De vrei să mă iei,
Mă scoate din stâncă,
Din umbră adâncă,
Să-ţi es la lumină

www.dacoromanica.ro

Cu inima plină“.
Ercul Erculean,
Căpitan Râmlean,
Calcă peste piatră,
Si iată că 'ndată
Lumii se arată
O dalbă de fată
Albă, goală toată,
Vie și frumoasă,
Dulce, răcoroasă,
Cu păr aurit,
Pe umeri leit.
Cât o și zărește
Soarele s'oprește,
Și fața-i s'aprinde
Și raza-i se 'ntinde,
Ca un sărutat
Lung și înfocat.
Iar cel Erculean,
Căpitan Râmlean,
Mi-o apucă 'n brață
De prinde la viață,
Mi-o strânge la piept
Ș'o leagănă 'ncet;
Și-i face 'n răcoare,
Departe de soare,
Cuib de floricele
Ivite la stele.

NOTE

Această legendă pare a cuprinde o alegorie ingenioasă și poetică asupra descoperirei apelor minerale dela Mehadia, în Banat. Numele de Ercul Erculean repoartă gândirea la timpurile domniei Romanilor în Dacia, pe când băile astăzi cunoscute sub numele de Mehadia purtau numirea latina de: *Pontes Herculi* și *ad media acquæ sacræ* Chiar acum încă, unul din acele izvoare minerale se chiamă izvorul lui Ercul, zeul puterei, căci apa lui este întăritoare.

Sora cea mai mică și mai sălbătică ce stă ascunsă într'o stâncă și plânge în umbră adâncă, reprezintă negreșit, sub o formă alegorică, un izvor limpede și dătător de viață. Temerea ei de a fi sorbită de razele soarelui, și cuibul sau de floricele așezat la racoare, înfățișează imaginea unui pârâu de munte, ce curge la umbra pădurilor.

[1] Cerna este numele pârâului de munte ce curge prin Mehadia și merge de se aruncă în Dunăre. Acest cuvânt însemnează în limba slavona un lucru negru; prin urmare se înțelege pentru ce Ercul Erculean zice pârâului: *Nerâ* limpezie.

[2] *Căpitan Râmlean.* — In letopisețele noastre cele vechi se vede numele de Râmlean dat locuitorilor din Roma.

www.dacoromanica.ro

VI

BLĂSTEMUL

Pe cel deal, pe cel colnic,
Trece-o puncă ș'un voinic,
Voinicelul hăulind
Si pe murgul netezind,
Iar puncuța suspinând,
Și din guriță zicând:
„Ia-mă, bădiță, călare
Că nu mai pot de picioare,
Drumu-i greu și grunțuros
Nu mai pot merge pe jos!
— Puiculiță, chip frumos,
Eu te-aș luà bucuros,
Dar mi-e murgul sprintenel,
In picioare subțirel.
Murgu-i mic și drumu-i greu
Abiă duce trupul meu,
Trupul cu păcatele,
Mijlocul cu armele. [1]
Nu ți-e milă și păcat!
Dela părinți m'ai luat,
Si'n răi codrí m'ai băgat!
Dare-ar Domnul D zeu
Să fie pe gândul meu!
Să te duci, bădiță, duci
Până-i picà rob la Turci,
Cu picioarele 'n butuci
Si cu mâinile 'n cătuși!
Să te-ajungă dorul meu [2]
Unde-a fi drumul mai greu!
Să te bată jalea mea
Unde-a fi calea mai grea!
Murgul să se poticnească,
In creștet să te trântească,
Mâna dreaptă să'ți sclintească,
Mâna stângă
Să ți-o frângă,
Să ții dârlogii cu dinții,
Să mi te plângí părinții,
Să te 'nsori de nouă ori [3]
Ca să faci nouí feciori,
Să te mai însori odatí
Ca să faci numai o fatí...
Ei să treací șuerând
Când te-or auzí plângând,
Ea în palmă să-ți tot care
Apă turbure ș'amară
Tu să bei, să bei mereu,
Gândind la blăstemul meu! [4]

NOTE

[1] *Mijlocul cu armele.* — Pistoalele, paloșul sau iataganul se purtau înainte într'o chingă lată de curea țintuită, ce se numeà *seleaf,* (cuvânt turcesc) și care cuprindeà mijlocul trupului.

www.dacoromanica.ro

[2] *Să te-ajungă dorul meu Să te bată jalea mea*
Unde-a fi drumul mai greu! Unde-a fi calea mai grea!

Pentru cine înţelege puterea dorului, nu poate fi blăstem mai amar, decât acela exprimat cu atâta poesie în strofa aceasta. Dorul ce alungă pe călător şi jalea ce-i bate sufletul reprezintă imagine de o rară frumuseţe.

[3] *Să te 'nsori de nouă ori*
Ca să faci nouă feciori.

„*Mulţimea copiilor averea omului*“ zice Românul.

Partea aceasta a blăstemului e cu atât mai cruntă, că ea atinge una din credinţele cele mai scumpe Românului, menindu-i nouă feciori, nepăsători de suferinţele părintelui lor.

Românii au multă dragoste pentru copii. Când un copil e singur la casa omului, el este numit *unicelul;* când sunt doi, ei sunt chemaţi *ochii capului;* iar dacă moare vreunul, părinţii zic plângând *că l-a îndrăgit Dumnezeu.*

[4] *Gândind la blăstemul meu.*—In locul acestui vers, unii cântăreţi zic:

Câte lacrimi am plâns eu.

VII

INELUL ŞI NAFRAMA

I

Fost-au, fost un Crăişor
Tinerel, mândru fecior,
Cum e bradul codrilor
Sus, pe vârful munţilor.
De soţie şi-au luat
O copilă din cel sat,
Copiliţă Românceuţă,
Toţi vecinilor drăguţă;
Cu chip dulce, luminos,
Cu trup gingaş, mlădios,
Cum e floarea câmpului
In lumina soarelui.
Iată lui că i-au sosit
Carte mare de pornit
La tabără de eşit.
El în suflet s'a mâhnit

www.dacoromanica.ro

Si din gură a grăit:
„Draga mea, sufletul meu,
Ţine tu inelul meu.
Pune-l în degetul tău.
Când inelu-a rugini
Să ştii, dragă, c'oi muri! [1]
— De mă laşi plângând [acasă,
Na-ţi naframa de mătasă
Pe margini cu aur trasă.
Aurul când s'a topi
Să ştii, frate, c'oi muri!"

II

El pe cal a 'ncălecat
Si pe drum au apucat.
Mers-au el pân'la un loc
S'au aprins un mare foc
In mijlocul codrului,
La fântâna corbului.
Mâna 'n sân el şi-o băgà
La năframă se uità...
Inima-i se despicà!
„Dragii mei, ostaşii mei,
Puişori viteji de zmei!
Staţi pe loc de ospătaţi
Şi la umbră vă culcaţi.
Eu sunt gata de plecat,
Acasă că mi-am uitat
Paloşul cel rotilat.
Pe-o masă verde-aruncat."
Indărăt el a pornit,
C'un voinic s'a întâlnit
C'un voinic cu calul mic:
„—Noroc bun, tânăr voinic!
Ce veste, de unde vii?
— Dacă vrei, Doamne, s'o [ştii,
De altul poate-ar fi bine,
Dar e rău şamar de tine!
Tatăl tău că s'a sculat,
Ţara 'ntreagă ne-a călcat
Pân' ce mândra ţi-a aflat,
Şi pe dâns'a aruncat
Intr'un tău adânc şi lat!
— Na, voinice, calul meu
Să mi-l duci la tatăl meu.
De-a 'ntrebà unde sunt eu,
Tu să-i spui că eu m'am dus
Pe malul apei, în sus,
Şi că 'n apă m'am zvârlit
La copila ce-am iubit".

III

Tatăl său ţar' a sculat,
Tâu 'ntreg de l-au secat
Şi copiii şi-au aflat,
Amândoi îmbrăţişaţi,
Pe năsip galben culcaţi,
Amândoi senini la faţă,
De păreau că sunt în viaţă.
Atunci Craiul s'a căit,
In mătase i-a 'nvelit,
Şi 'n biserică i-au dus
Şi 'n două racle i-au pus,
Racle mândre 'mpărăteşti
Purtând semne latineşti. [2]
Şi pe dânsul l-a zidit
In altar, la răsărit,
Pe ea 'n tindă l'asfinţit!

www.dacoromanica.ro

Iar din el, frate-a eşit
Un brad verde, cătinat,
Pe biserică plecat.
Şi din ea o viişoară
Înflorită, mlădioară,
Ce din zori şi până'n seară
Pe biserică s'a 'ntins
Şi cu bradul s'au coprins!
. . . . . .
Tună, Doamne, şi trăsneşte,
Tună 'n cine despărţeşte
Dulcea dragoste 'nfocată
De-un fecior şi de o fată!

NOTE

[1] *Când inelu-a rugini*
Să ştii, dragă, c'oiu muri,

In povestele, în legendele şi în baladele româneşti se găsesc o mulţime de idei poetice şi de imagini răpitoare, precum inelul ce ruginește, şi aurul naframei ce se topeşte în ajunul morţii unui om. Pe lângă minunile din poveşti: palaturi de cristal zidite pe munţi de oţel, copaci crescuţi până'n nori şi purtând în vârful lor cuib de zână, herghelii de cai sălbatici, ce ies noaptea din sânul mărilor, ca să pască poenele codrilor, păsări măestre ce aduc veşti de pe ceea lume, pajuri uriaşe a căror cuiburi sunt în fundul pământului, zmei ce răpesc fetele de împăraţi, şerpi mari, ce stau culcaţi pe paturi de petre scumpe, iarba fierului care deschide zăvoarele cetăţilor, iarba şarpelui ce învie morţii, vindecându-le rănile, poduri de argint, cu copaci de aur, în care cresc mere de rubin şi cânta pasări de briliant, etc. etc, găsim mere de aur carele, aruncate jos, se prefac în palaturi împărateşti, furci de argint carele torc singure, piatra de teacă a sfintei Miercuri, peria sfintei Joui, şi ştergarul sfintei Vineri, date de fustrele tânărului Făt-frumos ca să-i fie de ajutor când l'ar ajunge Zmeii. Piatra de teacă aruncată în calea Zmeilor se schimbă într'o stâncă înaltă până la cer, peria într'un codru des, în care nici vântul nu răzbate, stergarul într'o mare lungă şi lată ca faţa pământului. Zmeii trebue să macine stânca, să doboare codrii, şi să soarbă apele mării pentru ca să ajungă pe Făt-frumos.

In numărul semnelor considerate de Români ca prevestiri de moarte, mai sunt şi căderea stelelor, cântecul cucuvaei,

www.dacoromanica.ro

urletul câinilor, arătări de năluce, pocnirea lemnului icoanelor din casă, stătutul cailor pe loc când au a plecà la drum, etc.

[1] *Purtând semne latineşti.* – Adică inscripţie cu litere latine, precum se obicinueşte pe sarcofagiuri.

O variantă a legendei sună aşa:

Trecù toată primăvara,
Trecù pe urmă şi vara,
Inelul nu rugineà,
Nici năframa se roşeà,
C'amândoi erau în viaţă
Ea, cu lacrime pe faţă,
El, cu arma la războiu,
Şi se doreau amândoi,
Iată că 'ntr'o dimineaţă,
Intr'o zi cu neagră ceaţă,
Mândruliţa se sculà,
Faţa albă îşi spălà,
La icoane se'nchinà,
Ş'apoi la inel cătà.
Dar inelu-i ruginit!
„Vai! drăguţul mi-a murit!"
Vorba bine nu sfârşeà
Şi de cale se gătеà,
Pe-un cal ager s'aruncà
Şi la tabără plecà.
Calul zboară ca şi vântul
De cutreerà pământul,
Şi când toaca 'n cer tocà,
Ea prin tabără umblà,
Tot pe dragul ei cătà,
Şi-l găseà sărmanul, mort,
Intins vested sub un cort.
Ea naframa şi-o luà
De trei ori o sărutà,
Capul, faţa-şi înveleà,
Şi pe loc, moartă cădeà.

VIII

PĂUNAŞUL CODRILOR

I

Pe cel deal, pe cel colnic
Trece-o pruncă ş'un voinic,
Puiculiţă bălăioară
Cu cosiţa gălbioară,
Voinicel tras prin inel,
Mult e mândru tinerel!
Şi-i tot zice voinicul:
„Cântă-ţi, mândro, cântecul
Că mi-e drag ca sufletul.
—Eu, bădiţă, l-oiu cântà

www.dacoromanica.ro

Dar codrii s'or răsună
Şi pe noi ne-a 'ntâmpinà
Păunaşul codrilor,
Voinicul voinicilor!
Aurică drăgulică!
Nici ai grijă, nici ai frică.
Să n'ai grijă pentru tine
Cât ti fi tu lângă mine.
Să n'ai frică pentru mine
Cât oiu fi eu lângă tine!"
Puse prunca a cântà,
Codrii puşeră-a sunà.
Iată că-i întâmpinà
Păunaşul codrilor,
Voinicul voinicilor.
„— Cale bună, Romănaş!
Mulţumim, măi Păunaş.
Măi băete, băeţele,
Măi voinice, voinicele,
Dă-ne nouă pe mândra
Ca să scapi cu viaţa ta.
Ba eu mândra nu ţi-oi dà
Pân'ce capul sus mi-a stà,
Că eu când o am luat
In cosiţe i-am jurat!
Să n'o las de lângă mine
Şi s'o apăr de oricine".

II

Ei de brâc s'apucau
Şi la luptă se luau.[2]
Când în loc mi se'nvârteau,
Când în sus se opinteau.
Nici unul nu dovedeà,
Jos nici unul nu căderà.
Iar băiatul cam slăbeà,
Brâul i se descingeà,
Şi Păunul mi-l strângeà.
Trupuşorul îi frângeà.
„— Mândro, mândruliţa [mea
Vin de'mi strânge brâul [meu!
Apăra-te-ar Dumnezeu!
Că-mi slăbesc puterile,
Mi se duc averile[3].
— Ba, nu, nu, bădiţă frate,
Că vei lupta pe dreptate,
Şi ori care-a birui,
Eu cu dânsul m'oi iubi..."
Voiniceii se izbeau,
Şi mai tare s'opinteau,
Şi mai tare se'nvârteau,
Şi mai tare se trânteau.
Din doi, unul dovedeà,
Din doi, unul jos căderà;
Cine că mi'ş dovedeà,
Şi cu mândra purcedeà?
Păunaşul codrilor,
Voinicul voinicilor!
Cine 'n luptă jos căderà
Şi 'n urmă-le rămâneà?
Voinicel tras prin inel,
Moare 'n codru singurel!

NOTE

Păunaş însemnează un voinic tânăr, mândru şi misterios, mândru ca păunul şi misterios ca Pan, zeul codrilor.

www.dacoromanica.ro

In România plină de urme Romane, nu ar fi de mirare să se fi păstrat numele zeului Pan, şi să se fi schimbat cu timpul în păunaş, precum s'au păstrat numele zeilor păgânismului, Joe, Mercur, Venere, ce se văd figurând în poveşti sub chipuri de Sfinte creştine: Sfânta Joe, Sfânta Mercure, Sfânta Vinere. Prin urmare e de crezut că Păunaşul din această baladă nu este altul decât chiar Pan zeul codrilor.

[1] *In cosiţe i-am jurat.* — Imagine graţioasă şi expresie foarte poetică. A jurà credinţă în cosiţele fetelor este un vechiu obiceiu ce face parte din şezătoarele flăcăilor şi a copilelor, noaptea, pe prispa casei părinteşti.

[2] *Ei la luptă se luară.*—Lupta erà la vechii Romani un exerciţiu zilnic şi o petrecere: *lucta*:

Asemenea la Românii de astăzi lupta e un obiceiu care domneşte pretutindeni la munţi şi la câmpi. Ea se urmează în deosebite chipuri cu deosebite numiri: de pildă, *lupta voinicească, lupta ciobănească, lupta ursărească, lupta pe dreptate*, (adică fără punere de piedică şi fără ajutor străin).

Cine asistă la aceste lupte a flăcăilor români dela Carpaţi şi de pe malul Dunărei, recunoaşte bine în ele apucăturile şi pausele gladiatorilor *din vechime.*

[3] *Mi se duc averile.* — Pentru sufletele viteze, puterea e cea mai scumpă avere.

IX

SOARELE ŞI LUNA

Umblà, frate, mândrul soare,
Umblă, frate, să se'nsoare,
Nouă ai[1]
Pe nouă cai,
Care noaptea pasc în rài,
Umblà cerul şi pământul
Ca săgeata şi ca vântul,
Dar toţi caii-şi oboseà
Şi potrivă nu'şi găseà,

www.dacoromanica.ro

Cu sora sa Ileana,
Ileana Cosînzana',
Ce-i frumoasă ca o floare
Intr'o iarnă fără soare.
„ — Sorioară-Ileano,
Ileano Cosînzano!
Haideți să ne logodim
C'amândoi ne potrivim
Și la plete și la fețe
Și la dalbe frumusețe.
Eu am plete strălucite,
Tu ai plete aurite,
Eu am față arzătoare,
Tu, față mângâetoare.
Alei! frate luminate,
Trupușor fără de păcate,
Nu se află adevărat
Frați să se fi cununat.
Cată-ți tu de cerul tău,
Și eu de pământul meu,
C'așa vrut-a Dumnezeu."
Soarele se 'ntunecă,
Sus, la Domnul se urcă,
Domnului se închină,
Și din gură cuvântă:
„Doamne sfinte
Și părinte!
Mie timpul mi-a sosit,
Timpul de căsătorit,
Și potrivă n'am găsit
Ca soră mea Ileana
Ileana Cosînzana."
Domnul sfânt îl ascultă
Și de mână mi'l luă
Și prin iaduri mi-l purtă
Doar că l-ar înspăimântă,
Și prin rai încă-l purtă
Doară că l-ar încântă,
Apoi Domnul Dumnezeu
Cuvântă cu graiul său,
Iar când Domnul cuvântă,
Lumile se deșteptă
Și cu drag îl ascultă.
Cerurile străluceă,
Norii din senin piereă:
„Soare, soare luminate,
Trupușor făr' de păcate
Raiul tu l-ai petrecut,
Și prin iad încă-ai trecut,
Ce mai zice gândul tău?
Zice că sufletul meu,
Aleg iadul chiar de viu
Numai singur să nu fiu,
Ci să fiu cu Ileana
Ileana Cosînzana!"
Soarele se-coborâ,
La sora lui se opreă,
Mândră nuntă pregateă,
Pa Ileana și-o gătea
Cu peteală de mireasă
Cunună de 'mpărătească,
Și rochița nețesută,
Din petre scumpe bătută.
Apoi mândri, el și ea
La biserică mergeă.
Dar când nunta se făceă
Vai de el, amar de eă!
Candelele se stingeă
Clopotele se dogeă,
Sfinții fața-și ascundeă,

www.dacoromanica.ro

Preoţii 'n genunchi căděa.
Iar mireasa, vai de ea!
Frig de moarte-o coprindeà.
Căci o mână se 'ntindeà
Şi pe sus o ridicà,
Şi 'n mare mi-o aruncà!
Valurile bulbuceă,
Iar ea 'n valuri cum treceà
Mreană de-aur se făcea,
Soarele se 'nălţà sus.
Se lăsà tot spre apus
Şi 'n mare se cufundà
La Isoră-sa Ileana,
Ileana Cosînzana.
Iară Dumnezeu cel sfânt
S'ânt în cer şi pre pă-
mânt,
Mâna 'n valuri că băgà
Mreana'n mână-o apucà
Şi 'n ceruri o aruncà
Şi 'n lună plină-o schimbà,
Apoi Domnul Dumnezeu
Cuvântà cu graiul său;
Iar câud Domnul cuvântà,
Lumile se spăimântà,
Mările se tupilà,
Munţii se cutremurà,
Cerul se întunecà:
„Tu, Ileană Cosînzană,
Sufleţel fără prihană,
Şi tu, soare luminate,
Trupuşor făr' de păcate!
Cu ochii să vă zăriţi,
Dar să fiţi tot despărţiţi.
Zi şi noapte plini de dor,
Arşi de foc nestingător,
Vecinic să vă alungaţi,
Cerul să cutreeraţi,
Lumile să luminaţi!

NOTE

Printre rămăşiţele de mitologie antică ce mai există la Români legenda soarelui este una din cele mai poetice. Soarele e un zeu frumos cu părul de aur, carele, ca Apolon, cutreeră cerul pe un car tras de cai. — Asemenea Românii cred, când tunetul vuieşte, ca Sfântul Ilie se preumblă cu carul pe bolta de aramă a cerului

[1] *Nouă ai.* — Adică nouă ani, provincialism din Moldova.

[2] *Ileana Cosînzana.*—Ileana Cosînzeana este închipuirea cea mai poetică a geniului Românesc; ea personifica tinereţea, frumuseţea, nevinovaţia virginală; suflet îngeresc, într'un cuvânt perfecţia omenirii sub chipul de copilă gingaşă şi răpitoare,

Mulţime de poveşti există în care Ileana Cosînzeana joacă rolul cel mai ademenitor. In acele basme minunate

www.dacoromanica.ro

prin originalitatea lor, adeseori fantastică, Ileana Cosînzeana este reprezintată cu părul de aur şi cu farmec dulce la privire. Ea e atât de strălucită că *pe soare poţi căta, iar pe dânsa ba*; pasările cântă în calea sa cântecele lor cele mai frumoase, florile se culcă în câmpie ca să-i facă covor, balaurii se îmblânzesc şi vin de se întind cu dragoste la picioarele ei, şi toţi fiii de împăraţi umblă să o ia de soţie.

Averile ei sunt nesfârşite; ea are trei îmbrăcăminte, una ca cerul cu luna şi cu stelele, una ca câmpul cu florile, şi una ca marea cu spumele aurite de razele soarelui.

Românii din Moldova zic că Ileana Cosînzeana personifică Moldova cu podoabele şi avuţiile pământului său, cu farmecul răpitor care flutură pe câmpiile sale.

A zice de o femee că e frumoasă ca Ileana Cosînzeana, este tot aşa ca şi când se zice că e rupta din soare, adica, e o fiinţă din ceruri.

Intre cărţile vechi şi noi, ce s'au tipărit până acum în ţările Româneşti, cea mai populară este micul poem al lui Arghir şi a iubitei lui, Ileana Cosînzeana.

X

ŞOIMUL ŞI FLOAREA FRAGULUI

Sus, în vârf de braduleţ,
S'a oprit un şoimuleţ,
El se uită drept în soare
Tot mişcând din aripioare.
Jos la trunchiul bradului
Creşte floare fragului [1].
Fa de soare se fereşte
Şi de umbră se lipeşte.
„—Floricică dela munte

Eu sunt şoim, şoimuţ de [fraute,
Eşi din umbră din tulpină,
Să-ţi văd faţa la lumină,
C'au venit până la mine
Miros dulce dela tine,
Cât am pus în gândul meu
Pe-o aripă să te ieu,
Şi să mi te port prin soare,

www.dacoromanica.ro

Pân' te-i face roditoare,
Şi de mine iubitoare.
— Şoimuleţ, duios la grai,
Fiecare cu-al său trai.
Tu ai aripi zburătoare,
Ca să te înalţi la soare,
Eu la umbră, la răcoare
Am menire 'nfloritoare.
Tu te leagăni sus, pe vânt,
Eu mă leagăn pe pământ.
Dute'n cale-ţi, mergi cu [bine,
Făr' a te gândi la mine,
Că e lumea 'ncăpătoare
Pentru-o pasăre ş'o floa- [re! [2]

NOTE

[1] *Jos, la trunchiul brădului,*
Creşte floarea fragului.

In Carpaţi pădurile sunt pline de fragi ce cresc mai cu seamă la rădăcina brazilor. Acel soiu de fragi sunt lungăreţi, roşii şi foarte parfumaţi.

[2] *Că e lumea 'ncăpătoare*
Pentru-o pasăre ş'o floare.

Cugetare poetică şi de o filozofie adâncă.

XI

BRUMĂRELUL

Intr'o verde grădiniţă
Şade-o dalbă copiliţă,
Pe-aşternut de calonfiri,
La umbră de trandafiri.
Trece-un voinicel cu grabă,
Şi din fugă o întreabă:
„—Spune-mi, dalbă copi- [liţă,
Cu rumena ta guriţă,
Eşti nevastă, ori eşti fată, [1]
Ori zână din cer picată?
—Nici nevastă sunt, nici [fată,
Nici zână din cer picată,
Ci sunt floare garofiţă,
Răsărită 'n grădiniţă;
Dar tu, voinicele, spune,
Eşti însurat, ori eşti june?
—Eu sunt, dragă, Brumă- [relul,

www.dacoromanica.ro

(Îi răspunse voinicelul.)
Eu vin seara, pe răcoare,
De mă culc pe sân de floare,
Şi când plec, voios, cu soare,[2]
După mine, floarea moare!"

NOTE

[1] *Eşti nevastă, ori eşti fată..* — După datina antică, fetele poartă capul gol, până când se mărita, iar de cum se cununa, ele pun ştergare pe cap.

Cuvântul nevasta trage etimologia sa dela numele zânei Vesta, căreia fecioarele erau închinate în timpul Romanilor. Măritându-se, fata ese din rândul vestalelor, şi încetează de a fi supusă cultului zânei Vesta. Ea se face *nevesta*, *nevastă*.

[2] *Şi când plec, voios, cu soare,*
După mine, floarea moare

Tablou poetic, alegorie ingenioasă de peirea florilor bătute de brumă.

Brumărel este numele lunei lui Octomvrie, când încep a cadeà brume mîci. Românii dau lunilor numiri potrivite cu timpurile anului; de exemplu:

Ianuarie, se numeşte *Cărindariu* sau *Gerariu*, adică începutul Colindelor anului şi a gerului.

Fevruarie, *Faur* sau *Făurar*, adi a a faurilor de fier, cari pregătesc fierele arătului.

Martie, *Mărţişor* sau Germanar (încolţitor).

Aprii, *Prier* (deschizător sau *Florariu*.

Maiu, *Frunzar* sau *Prătar* (a erburilor).

Iunie, *Cireşel* (a cireşelor).

Iulie, *Cuptor* (a fierbinţelilor).

August, *Măsălar*, (a se erişului).

Septemvrie, *Itâpciune* sau *Vinicer* şi *Viniţel* (a vinului).

Octomvrie, *Brumărel*.

Noèmvrie, *Brumar* sau *Promorar* (a brumei mari şi a promoroacei.

Decemvrie, *Andrea* sau *Neios* (a ninsoarei.

www.dacoromanica.ro

XII

CIUMA

Frunză verde salbă moale,
Adus-a un nor în poale
Boala cea mai rea din boale!
Noru 'n ţară s'a lăsat,
Peste oameni a plouat,
N'a plouat ploaie curată,
Dar cu ciumă-amestecată!
Unde-ajunge picătura,
Se închid ochii şi gura,
Ochii să nu mai privească,
Gura să nu mai grăiască!
Plină-i ţara, mult e plină
De scaeţi de mărăcină;
Unde's tufe, prin potici,
Sunt morminte de voinici,
Unde's tufele mai dese,
Mormanturi de jupânese,
Unde's tufele mai rari,
Mormânturi de fete mari,
Unde's tufele mai vii,
Tot mormânturi de copii.
Frunză verde porumbică,
Stă voinicul la potică.
Ciuma rea îi ese'n cale,
Voinicul zice cu jale:
„Na-ţi calul cu armele,
Şi-mi lasă tu zilele".
Ea-i răspunde: „Dragul [meu!
Cal şi arme nu voi eu,
Dar pe tine chiar te vreu".
Frunză verde garofiţă,
Trece'n câmp o copiliţă,
Cum e crinul înflorit,
Cum e bună de iubit.
Baba ciuma cea păgână
Mi-o apucă strâns de mână.
Copiliţa-i zice: „Ciumă!
Nu-mi fii ciumă, şi-mi fii [mumă; [1]
Na-ţi salba cu florile,
Şi-mi lasă tu zilele".
Ea-i răspunde: „Drăguliţa!
Am o neagră sălbuliţă [1]
De cercat la gâtul tău,
Care nu te-a prinde rău".
Frunză verde toporaş,
Iată-un dulce copilaş,
Care-alungă-un fluturaş.
Unu-aleargă, unul zboară;
Ciuma-i prinde şi-i omoară!
Frunză verde poamă acră,
Iată-o babă, iată-o soacră [3]
Cum o vede, ciuma 'ndată
Dă la fugă spăimântată,
Culegând în calea ei
Pruncuşorii mititei,
Nevăstuice tinerele,
Copiliţe gingăşele,
Feciorași cu mintea crudă
Şi bărbaţi voinici la trudă.
Ducă-s'ar în pribegie!
Ducă-s'ar în cea pustie,
Iudărât să nu mai vie!

www.dacoromanica.ro

NOTE

Ciuma a bântuit ţara în mai multe râuduri, pe timpul când hotarele ei despre Dunăre şi despre Bugeac erau expuse călcării duşmanilor. Dela aşezarea carantinelor însă, ea a fost ferită de grozăviile acelei cumplite epidemii.

[1] *Nu-mi fii ciumă, şi-mi fii mumă.* — Spaima răspândită în ţară de răutatea ciumei a născut mai multe legende şi proverburi. Cel mai caracteristic din toate, este proverbul scos pe seama mamelor neomenoase, şi care zice: *Cutare e ciumă, nu e mumă.* Asemenea se zice de un om rău şi duşmănos, că *l'a fătat ciuma.*

[2] *Am o neagră sălbuliţă.* — Aluzie la petele acele negre, lăsate de boala ciumii pe trupurile victimelor sale.

[3] *Iată-o babă, iată-o soacră.*—Un proverb poporal sună în următorul chip:

Soacră, soacră,
Poamă acră!
De te-ai coace, cât te-ai coace,
Poamă dulce nu te-ai face.

Ideea satirică cuprinsă în aceste versuri e destul de aspră, însă imaginea ciumei spăimântându-se la vederea unei soacre şi fugind din ţară, numai că a întâlnit-o, face a presupune că, autorul necunoscut al legendei a avut multe daune din partea mamei nevestei lui.

XIII

HOLERA

Jos pe malul Prutului,
La casele Vâlcului,
Vâlcul bea, se veseleşte,
Cu trei fete se'ndrăgeşte,
De holeră nici gândeşte.

Maică-sa grija-i duceă
Şi cu lacrimi îi ziceă:
„Dragul mamei, Vâlcule,
Mândrule, voinicule!
Tu tot bei şi veseleşti,

www.dacoromanica.ro

De holeră nici gândeşti.
Lasă-mi-te de beţie
Şi de dalba veselie,
Că holera-i chiar la Prut [1]
Şi chiar dincoace-a trecut!"
Vâlcul ei se supuneà
Patru boi la car puneà, [2]
Şi pe cal încălecà,
Drumul la vale-apucà,
Apucà'n călătorie
Să facă negustorie.
Când la cotul Prutului,
Prin mijlocul câmpului,
El zăreà, mări, vedeà
O clonţată ce râdeà,
O clonţată 'nveninată,
Cu pielea pe trup uscată,
Şi cu părul despletit
Tot cu şerpi împleticit. [3]
Ea din loc în loc săreà,
Spini în urmă-i răsăreà,
Iarba câmpului ardeà,
Şi oamenii morţi căderà!
„—Cale bună, măi drumeţ,
Unde mergi aşa sumeţ?
„—Cale'ntoarsă, cloanţă, fa,
Unde-alergi curând aşa?
—Merg la casa Vâlcului,
De pe malul Prutului,
Ca să-i ridic zilele,
Să mă duc cu dânsele.
— Alei! iazmă călătoare,
Boală rea şi-ucigătoare!
Na-ţi calul şi armele,
De-mi lungeşte zilele,
Să-mi văd copilele,
Că-mi sunt dragi ca soarele.
Na-ţi şi carul, na-ţi şi boi,
Numai te du dela noi!
—Nu vreau arme omeneşti,
Că eu am arme drăceşti.
Am trei coase nevăzute,
Cu ciocan de foc bătute;
Una pentru cei voinici,
Una pentru copii mici,
Una pentru fete mari,
Şi neveste cu stergari;
Nu vreau nici carul cu boi,
Ci vă vreau pe toţi pe voi,
Să vă umflu zilele,
Să mă duc cu dânsele."
Vâlcul, biet, se oţereà,
Holera la el săreà,
Oasele şi le'ntindeà
Şi pe Vâlcu-l cuprindeà.
Gură pe gură puneà,
Buze pe buze lipeà,
Zilele i le sorbeà.
Apoi cloanţa iar râdeà,
Cu zilele purcedeà,
Şi voinicul mort căderà,
Jos la cotul Prutului,
In mijlocul câmpului!

NOTE

[1] *Că holera-i chiar la Prut.* — De multe rele ce-au venit de peste Prut de când Basarabia e în stăpânirea Ruşilor,

www.dacoromanica.ro

precum holere, lăcuste, invazii de armate, vânturi secetoase, etc., a eşit în ţară vorba *Slut la Prut*, şi cântecul Prutului, care începe astfel :

Prutule, râu blestemat, etc.

[2] *Patru boi la car̀ puneà.*—Carul a fost adus în Dacia de coloniştii Romani. Ei aveau deosebite trăsuri. Aceea de care se serveau cetăţenii avuţi se numeà *biga*. Trăsura matroanelor se chiemà *carpentium* şi erà cu două roţi, însă la serbările publice ele se suiau în alte mai mari, cu patru roţi, numite *pilentum*. Afară de aceste, Romanii aveau pentru ţară o trăsură, *carruca*. Vizitiul se numeà *carricarius*, căruciер.

[3] *Tot cu şerpi împleticit.* — Imagine antică. Furiile iadului, după mitologia romană, poartă plete de şerpi.

[4] *Cu ciocan de foc bătute.* — Adeseori se văd în basmele românilor figurând arme şi unelte de foc. Ingerii au în mâna dreaptă sabie de foc; o calamitate publică e numită bici de foc; vânturile dela Apus ce sunt fierbinţi sunt vânturi de foc, etc.

XIV

BOGATUL ŞI SĂRACUL

Frunzuliţă de dudău,
La umbră, la făgădău,
Beau săracul şi bogatul, [1]
Beau stăpânul şi argatul.
Iar bogatul se mândreà
Şi'n glas mare pornuceà :
„Măi crâşmar,
Măi făgădar!
Adă-mi mie vin de-un ban,
Ca să beau cu ist sărman".
Iar săracul că râdeà
Şi din gură pornuceà :
„Măi crâşmar,
Măi făgădar!
Adă-mi mie vin de un zlot,
Să-l beau cu bogatul tot! [2]
—Măi sărace, sărăcilă,
De ce vrei să-mi faci în silă?
Nu-ţi pune punga cu mine,
Că n'ai cămaşă pe tine,
Nici nu ai turme de oi,
Nici coşar cu păpuşoi,

www.dacoromanica.ro

Nici car mare'n patru boi,
Ca să poţi cinsti cu noi. [3]
—Măi bogate, bogăţele!
Dacă ai averi de-acele,
Nu-mi scoate ochii cu ele,
Că averile de frunte
Sunt ca un izvor de munte:
Astăzi curge şi îneacă,
Şi mâni scade ş'apoi seacă!
De ai turme mari de oi,
Ai şi turme de nevoi,
Că pe unde's turme blânzi,
Sunt şi lupi mereu flămânzi,
Măi sărace, sărăcilă!
Face-mi-aşi de tine milă,
De n'aí fi tu om pizmaş
Şi la inimă vrăjmaş.
Măi bogate, bogăţele!
Nu fii duşman gurii mele,
Că nu-ţi vreu nici rău, nici bine,
N'am ce împărţi cu tine.
Tu ai care cu opt boi,
Ai coşar cu păpuşoi,
Eu, un cal bun de nevoi!
Tu ai bani de vânturat,
Galbeni mulţi de semănat,
Eu am numai un topor,
Care-mi e bun frăţior,
Dar ce-aduni tu într'o vară,
Eu adun numa 'ntr'o seară,
Că toporul mi-i vrăjit,
Cu tăiuşul oţelit,
Şi când el se 'ntoarce 'n vânt,
Cad bogaţii la pământ.
Măi crâşmar,
Măi făgădar!
Adă-o vadră de Cotnar,
Şi de plată n'ai habar,
Că săracul când cinsteşte
Varsă sânge şi plăteşte! [4]

NOTE

[1] ***Bea săracul şi bogatul.*** — Carul ţărănesc, ce purtă la Romani numele de *carrum*, se numeà şi *sarracum*. Este dar de presupus, fără amăgire, că cuvântul de sărac, adică neavut, a denumit din vechime, pe oamenii însărcinaţi cu ducerea carelor, oameni cu simbrie şi lipsiţi de avere.

[2] ***Adă-mi mie vin de-un zlot.***—Zlotul e o monedă de convenţie, precum leul, a cărui valoare e de 30 parale. Obiceiul de-a se număra în zloţi s'a pierdut mai cu totul în ţările româneşti.

[3] ***Ca să poţi cinsti cu mine.***—Cuvântul *cinste*, de origină slavonă a fost rău înţeles, şi întrebuinţat până acum ca să exprime *onorul*. A se cinsti, vrea să zică a beà împreună la crâşmă, sau, cum zic francezii, *se traiter*.

www.dacoromanica.ro

[4] *Adă-o vadră de Cotnar.*—Moldova produce vinuri foarte bune, carele sunt menite a deschide un izvor de mare comerţ ţării. Unele podgorii mai ales, precum Adjudul, Crucea, Socola, Panciul, Odobeştii, etc., sunt vestite pentru calitatea productelor lor.

Cotnarul e însă vinul de frunte al Moldovii. In acea podgorie se găsesc viile lui Ştefan-Vodă.

[5] *Varsă sânge şi plăteşte.*—Expresia *varsă sânge* nu însemnează aici că săracul ar fi ucigător de oameni. Ea vrea să zică că ar vărsa sudori de sânge, lucrând, pentru ca să dea dreptul cui se cuvine.

Nu e în firea Românului de a face morţi de om; el nu cunoaşte simţirea răzbunărei, *vendetta* Italienilor. Crimele cu premeditare sunt foarte rare în ţară; cele mai multe provin din furia mâniei sau din cauza băuturei. Gelozia încă produce, din când în când, acte criminale.

Finitul acestui cântec are o variantă, care pune în gura săracului următoarele cuvinte:

„Tu ai galbeni la chimir,
Eu am un seleaf cu fir,
Şi 'n seleaf un iatagan
Ce mă scapă de alean.
Tu ai casă şi ai masă,
Eu am lunca cea frumoasă,
Şi ce-aduni tu într'o vară
Eu adun numa 'ntr'o seară"

XV

STEJARUL ŞI CORNUL

„—Frate, frate de stejar!
Lasă-mă să tai un par,
Să-mi fac osie la car.
—Frăţioare Românaş,
Voiŏs parul daţi-l-aş,
Dac'ai face tu din el
Buzdugan de voinicel, [1]
Ghioagă mare nestrujită,
Cu piroane ţintuită,
Şi cu dânsa de-ai luptă,
Să aperi moşia ta. [2]
—Cornule, ce nu te'ndoi,
De-o creangă să te despoi,
Să-mi fac prăjină de boi?

www.dacoromanica.ro

—Frățioare Românaș!
Creanga lungă dați-o-aș,
Ca s'o faci arc de războiu,
S'alungi Leșii dela noi. [3]
Lasă boii, frățioare,
Și te dă la vânătoare,
Că nu-i timp de plugărie,
Și e timp de vitejie.
—Codri, codri, mă jur eu
Să ucid cu brațul meu,
De tot cornul un dușman,
De stejar, un căpitan!"

NOTE

[1] *Buzdugan de voinicel.* - Buzduganele sunt armele favorite ale vitejilor din balade, precum și ale Zmeilor și ale Feților-frumoși din povești. Zmeii când se întorn la casele lor, aruncă buzduganele din depărtari fabuloase, și aceste, după ce lovesc în poartă, merg de se așază în cuiele de la pareți. Lupta între Zmei și Feți-frumoși începe totdeauna cu lovirea buzduganelor.

[2] *Să aperi moșia ta.* — Moșia strămoșească, patria! — Mândre timpuri erau acele când țara reprezintă pământul tuturor, averea rămasă de la moși-strămoși, și când glasul codrilor chiemă pe Români la vitejie!

[3] *S'alungi Leșii de la noi.* — Acest vers lasă a presupune că balada e de pe timpul năvălirilor lui Sobieski și altor regi Poloni.

XVI

CĂLĂTORUL

Trec'-un călător și cântă,
Trece pe-o cărare frântă,
Prin câmpia înflorită,
Cu inima veștejită.
El se plânge că'n cea lume,
Nime știe de-al său nume,
Nime nu se îngrijește
De e mort, ori de trăește.
Surioara Magdalină
L'auzeà dintr'o grădină,
Și pe gânduri ea cădeà,
Și de dor se aprindeà:

www.dacoromanica.ro

„ — Călătorule mâhnit,
Şi prin lume rătăcit!
Tu eşti pasăre străină,
Care cântă prin grădină,
Ş'apoi sboară mai departe,
Lăsând inimi înfocate.
— Surioară mângâioasă,
Multe eşti dulce şi frumoasă!
Ochi-ţi ard şi-ţi arde faţa
Ca garoafa dimineaţa,
Când de rouă-i încărcată,
Şi'n lumină se arată.
— Călătorule mâhnit,
Nu-ţi e calul obosit?
— Nu, drăguţă, nici decum,
Dar e săturat de drum".
Călătorul se opreá...
Nici că mai călătoreà!

NOTE

Există o legendă a unei călugăriţe ce a urmat în codri pe un om necunoscut, şi care a fost găsită moartă sub poalele Ceahlăului. Poate că balada călătorului să fie începutul acelui dram misterios.

XVII

FATA DE BIREU

„ Fată de bireu!
Fă pe dorul meu.
Ba, bădiţă, ba,
Nu te-oi ascultà,
Că me-i înşelà,
Şi nu me-i luà.
Jur pe mândrul soare,
Ce sfârşit nu are!
Că eu vreau să-mi fii
Mamă la copii".
Fata-l ascultà
Şi mi-l sărutà;
Iar a doua zi,
Când ea se trezì,
Prinse-a lăcrimà
Ş'a se blestemà,
Ea se tot boceà,
El îi tot ziceà:
— Fată de bireu,
Şi de ţăran rău!
Ce plângi la pireu?
Rogi pe Dumnezeu
Ca să te iau eu?
Nu mai plânge, fa,

www.dacoromanica.ro

Că eu te-oi luà
De soția mea,
Când se va vedeà
Ursul cu cercei
Umblând după miei,
Lupul cu cimpoi
Umblând după oi,
Vulpea cu mărgele
Culegând surcele,
Ş'un epure șchiop
Într'un vârf de plop".

NOTE

Bireu — Cioplitor de sare la ocnă.

Tot acest subiect este cântat în Ardeal cu versurile urmatoare.

Pe cea zare de colnic
Merge-un tânăr de voinic,
Pe cea vale înflorită
Merge-o fată 'mbobocită.
Când au fost de către seară,
Ei în drum se 'mpreunară;
Când au fost de către zi.
Unul ş'altul se trezì
El se sculà șuerând,
Clop de rouă scuturând;
Mândra se sculà plângând,
Tot plângând și blestemând.
etc. etc.

XVIII

MÂNDRA DIN MUNCEL

Colo jos, pe lângă Tisă,
Merge mândra cam descinsă,
Prin ierbuța până'n brâu,
Și ține murgul de frâu,
Murg voinic și pintenog,
Care paște busuioc.
Ea se plimbă'n poeniță
Și tot zice din guriță:
„Busuiocul l-aș plivi [1]
Mă tem că m-oiu zăbovi,
Dar l-oiu smulge și m-oiu duce
Până dincolo de cruce,
La marginea codrului,
La stăpânul murgului,
Tot pe culmea din Muncel,
La haiducul voinicel.
Cine-o vrea ca să mă iee,
Meargă-acasă, să mă cee,
Meargă-acasă la părinți,
Cu inima lui în dinți;

www.dacoromanica.ro

Iar pe când el mă va cere,
Tu, murguţule'n putere,
Du-mă iute ca un zmeu,
Du-mă la stăpânul tău".
Mândra calu'ncălecă,
Spre Muncel vesel plecă,
Noaptea'n drum o apucă.
Ea mergeà,calea-şi pierdeà,
Şi'ntr'un râu adânc căderà
Vai de mândra! vai de ea!
Sufletu-i zburând ziceà:
Sărmanul copilul meu!
Cum rămâne singurel,
Fără pic de mângâiere,
Fără mamă cu durere!"

NOTE

[1] *Busuiocul l-aş plivi.* — Fetele Române au obiceiu de a-şi pune în păr şi în sân snopuri de busuioc. Ele cred că această plantă are o putere fermecătoare, ce atrage inimile bărbaţilor. Un cântec poporal zice:

Floricea de busuioc,
Ce opreşte mândru'n loc.

Busuiocul se întrebuinţează la ţară în leacuri deosebite, şi în descântece de dragoste.

XIX

ROMÂNII DE PE MALURILE DUNĂREI

„Fi, bădiţă, peatra'n zece
La ist mal curân l d -i trece,
Că suntem de soi român,'
Nu suntem de neam păgân.
Despicà Dunărea'n două,
Să facem dragoste nouă,
Colea'n umbra istor nuci
Pe brate-mi să mi te culci,
Să facem dragoste dulci.
Baditi, la chip frumos,
Fă'n pădurea cea din dos
Că-i găsi un păltinel,
Să durezi luntre din el,
Şi-i găsi două nuele,
Să durezi vâsle din ele.
— Face-oiu, puică, cum mă
[învei,
Face-oiu luntre şi lopeţi,
Să despic Dunărea'n două,
Când o eşi lună nouă".

www.dacoromanica.ro

Iată soarele-a apus,
Craiu-nou se iveşte sus. [2]
Mândrul trage din lopată,
Trece Dunărea îndată,
Ese'n valea înfloritä,
Vede puica adormită.
S'o deştepte-i vine milă,
Că-i gingaşă, că-i copilă.
Să o lase-i vine dor,
C'are faţă de bujor.
„Scoală, puică, să mă vezi,
Să mă vezi şi să nu crezi.
— Ai venit ursitul meu?
Noroci-te-ar Dumnezeu!
Vină'n braţe, vin' bădiţă,
Să-ţi dau miere din guriţă,
Miere de floare de tei,
De-i gusta-o să tot cei".

NOTE

[1] *Că suntem de soiu român.* — Pe malul drept al Dunărei sunt multe sate locuite de Români, pribegiţi din Moldova şi din Valahia. Asemenea în Epir, Macedonia, Tesalia, Albania şi Bosnia, se găsesc multe politii şi sate în care locuesc Români cunoscuţi sub denumirea de Cuţo-Vlâhi. Mulţi din ei sunt negustori, iar cea mai mare parte păstori.

Vezi în România literară, publicată în Iaşi, în anul 1855, statistica poporimei Române din Turkia Europei.

[2] *Craiu-nou se iveşte sus.* — Când ese Craiu-nou pe cer, fetele şi flăcăii Români îl salută cu strigări de veselie, şi-i adresează rugăminţi, zicând: *Craiu-nou, Craiu-nou, sănătos m'ai găsit, sănătos să mă laşi; fără bărbat m'ai găsit, cu bărbat să mă laşi... etc.*

XX

MUIERUŞCA DIN BRAŞEU

Sub tufe de Clocotel,
Zace-un tînăr voinicel,
Cu mândruţa lângă el.
„Scoală, scoală, măi bîrbate,
Nu mai tot zace pe spate,

www.dacoromanica.ro

Că mi-am urât zilele,
Mutând căpătâiele,
Când la cap, când la pi-
[cioare,
Când la umbră, când la
[soare.
—Oh! dragă muierea mea!
Nu pot, nu pot, chiar d'aș
[vreà,
Boala mea nici că s'o duce,
Pân' ce tu nu mi-i aduce
Mură-albastră și amară,
Sloi de ghiață'n miez de
vară.
--Oh! drăguț bărbatul meu,
Ajuta-ți-ar Dumnezeu!
Eu toți munții am călcat,
Mură-albastră n'am aflat,
Sloiu de ghiață n'am găsit,
Că pământu-i încălzit.
—Muierușcă din Brașu!
Mură-albastră-i ochiul tău,
Care mă ucide rău.
Sloiu de ghiață netopită
E chiar inima-ți răcită,
Și d' mine dezlipită!".

XXI

DOLCA

Pe câmpul Tinekiei,
Pe zările câmpiei,
Răsărit-au florile,
Odată cu zorile?
N'au răsărit florile,
S'a dus Costea oile,
De-a așezat stânele
Pe toate movile.
Azi e Luni și mâni e Marți
Pleacă Costea la Galați,
Să ia sare
La mioare,
Și bolovani
I a cârlani,
Și tărâțe
La oițe,
Și glugi mari
La cei zărari,
Și opinci
La cei voinici.
Iară Costea cum mergea
Cu Fulga se întâlnea,
Fulga cel cu barba neagră
Și cu mintea neîntreagă,
Necăjit și obosit,
De trei zile flămânzit.
„Alei! Fulgo, dragul meu,
Să faci cum ți-oiu zice eu:

www.dacoromanica.ro

Mergi la stâna mea cu bine,
Să-ţi iei un dar dela mine,[1]
Trei mioare de frigare,
Ş'încă una de căldare,
Ca să-ţi fie de prânzare".
Fulga cel cu barba neagră,
Dar cu mintea n întreagă,
Sus la stână se ducea,
Ş'oile cât le vedea,
Cârduri, cârduri le rupea,
Cu botâul le mâna
In codru, la Pandina.
Iar Costea când se'ntorcea
Mare pagubă-şi vedea,
Că lui, mări, nu-i venea
Nici laptele la mulsoare,
Nici caşul la'nchiegătoare,
Nici urda la 'nvelitoare!
Costea mult nu se'ngăimă,
El dulăii toţi chiemă,
Un caş dulce dezvăleà,
Optzeci de fălii tăià,
Patruzeci la pui de câini,
Patruzeci la câini bătrâni.
Toţi în grabă le mâncà,
Dar sama nici că şi-o dà.
Când, la urma tuturor,
Ian că veneà 'ncetişor
Schiopătând, schelălăind,
Laturile cam ţiind,
Dolca, haita cea bătrână,
Ce ştià rândul la stână.
Ea veneà, nu prea veneà.
„Dolca, fa, Costea-i ziceà,
Unde mi-e averea mea?"
Dolca 'ncet schelălăià,
La pământ se întindeà.
„Dolca fa, tu eşti bătrână,
Tu ştii rândul dela stână.
Eu pe tine te-am grijit,
Tot cu lapte te-am hrănit.
Dolcă, fa, cum de-ai lăsat,
Furii stâna de-au prădat?"
Gemeà Dolca, se culcà,
Laba ruptă-şi arătà:
„Dolca mea, Dolcuţă fa!
Furii laba ţi-au rănit
Când la dânşii ai sărit?
Dacă-mi eşti tu pricepută
Şi nu te-arăţi prefăcută,
Inainte să apuci,
Şi la furi drept să mă duci,
Pe urmele oilor,
Prin pajiştea florilor".
Dolca vesel se sculà
Câmpul de-alung apucà,
Botul prin iarbă vârând,
Urmele tot mirosind.
Urma-i ici, urma-i colcà,
Dolca nici c'o prăpădeà.
Ziua 'ntreagă ea mergeà,
Şi 'ndeseară ajungeà
In codru la Pandina,
Ce de foc se luminà.
Când în codru se'ndeseà
Bietul Costea ce zăreà?
Fulga masă că-şi găteà,
Miei de piele că-i jupeà,
Care prin frigări frigà,
Care prin căldări fierbeà!

www.dacoromanica.ro

„Masă bună, veselie!“
Strigă Costea cu mânie,
Şi Dolca se repezeà,
La Fulga mereu băteà,
Iar Fulga cum o zăreà,
Crunt de spaimă tresăreà.
„Alei, Fulgo, barbă neagră,
Dar cu mintea neîntreagă,
Cînd la drum te-am intîlnit,
Eu, mări, ţi-am dăruit
Trei mioare de frigare
Ş'încă una de căldare,
Ca să-ţi fie de prânzare,
Şi tu 'n loc de mulţumită,
Ca o fiară flămânzită,
Toată stâna mi-ai răpit,
Şi pe Dolca mi-ai rănit!
Stăi, măi Fulgo, barbă [négră,
Să tefac cu mintea'ntreagă“
Şi cum stà şi-l judecà,
Inima i-o despicà,
Şi Dolcăi o aruncà,
Iară Dolca n'o mâncà.
Inima de vânzător [2]
E venin otrăvitor!

NOTE

[1] *Să-ţi iei un dar de la mine.* — Generozitatea este una din calităţile Românului. Inima lui blândă şi darnică îl îndeamnă totdeauna a veni în ajutor celui nevoiaş. Lui îi place-a împărţi bucăţica lui cu altul; de-acolo au născut datina oaspeţiei.

[2] *Inima de vânzător*
E venin otrăvitor!

Nerecunoştinţa este, în ochii Românului, una din cele mai urâte patimi omeneşti.

I-am mâncat pâinea şi sarea, nu pot să-i plătesc cu rău, şi *nemulţumitorului i se ia darul,* sunt zicătoare poporale carele arată cât de frumoase simţiminte se află în inima poporului nostru.

Această baladă a Dolcăi, precum şi aceea a Mioriţei, le-am cules din gura unui baciu, anume Udrea, dela stâna de pe muntele Ceahlău. Acel păstor sună din bucium cu o putere extraordinară, încât munţii se răsunau în mare depărtare. El cântà şi din fluer mai multe cântece ciobăneşti, iar mai cu seamă Doina, cu o expresie de înduioşire, ce aduceà lacrimi în ochii celor care-o ascultau.

www.dacoromanica.ro

La anul 184[illegible], într'o frumoasă seară de vară, urcându-ne la stâna din Ceahlău, unde auzisem răsunând buciumul lui Udrea, am asistat la unul din cele mai sublime spectacole a naturei, luminat de razele asfinţitului soarelui; iar după ce noaptea presără cerul cu stele, mă aşezai cu Udrea şi cu alţi păstori împrejurul unui foc, şi petrecui până 'n zori cu cântecele dela munte. Udrea îmi spuse că tatăl său ştiă mulţime de balade, între care acele a lui Traian şi a lui Aurelian, dar din nenorocire, el le luase cu dânsul în mormânt.

XXII

ŞALGA

Sus, pe malul Dunărei,
La perdeaua cu câini răi
A Şalghii a vădanei,
Este-o turmă de cârlani
Păscută de opt ciobani,
Turma Şalghii cea fru-
[moasă,
Ca şoimul de inimoasă. [1]
La perdea 'n miezul nopţei
Nemerit-au haiducei,
Nemerit-au, năvălit-au,
Paloşele zinghenit-au,
Pe ciobani legatu-mi-au,
Dulăi 'mpuşcatu-i-au,
Iar pe baciul cel mai mare
Îl ferecă şi mai tare
Cu coatele la spinare,
De striga că rău îl doare:
„Căpitan Caracatuci,
Vătăjel peste haiduci!
Peste cinci sute şi cinci,
Tot haiduci de cei voinici,
De-ai făcut vreo dată bine,
Fă-ţi o milă şi cu mine
Şi 'mi dezleagă braţele,
Rău mă dor sărmanele!"
Căpitanul se 'mblânzeă,
Braţele-i le slobozeă.
Iară baciul cum scăpă,
Mâna 'n sânu-şi o băgă,
Bucium de aur cătă, [2]
Şi de trei ori buciumă,
Văile de răsunà,
Frunzele se clătinà.
Şalga 'n somnu-i l-auzeă,
Din somn Şalga se trezeă,
La soacră-sa se duceă,
Şi din gură aşa-i zicea:

www.dacoromanica.ro

„Maică, măiculiţa mea!
N'auzişi tu buciumând
Şi văile răsunând?
Nu ştii, maică, ciobanii
Rătăcit-au cârlanii,
Ori drumul au rătăcit,
Ori haiduci i-au năvălit?“
Baba soacra răspundeà:
„Mergi te culcă, fata mea,
De ciobani nu te 'ngrijà,
C'aşa bucium eì cu dor,
Când le-i dor de casa lor“.
Soacra bine nu sfârşeà,
Şalga iar că auzeà
Glas de bucium răsunând
Pân' în suflet răzbătând.
„Hei! copii, copii argaţi!
Somnul dulce voi lăsaţi,
Ş'un cal iute-mi înşeuaţi,
Puneţi şaua bărbăteşte,
Să încalec voiniceşte“.
Ea pe cal se aruncà,
Şi spre Dunăre-alergà,
Hăulind şi chiuind,
Buzduganul învârtind.
Cât haiducii o zăreà,
Loc de fugă nu găseà,
Iară Şalga-i urmăreà,
Şi din gură-aşà răcneà:
„Ian aşteapt' aşteapt' aş-
[teaptă,
Să luptăm la luptă dreaptă,
Căpitan Caracatuci,
Vătăjel peste haiduci,
Peste cinci sute şi cinci,
Tot haiduci de cei voinici!
Stăi pe loc, să ne 'ntâlnim,
Două vorbe să grăim,
Şi 'n arme să ne lovìm,
Că mă jur pe Dumnezeu!
Să te 'nvăţ eu, fătul meu,
Cum se leagă ciobanii,
Cum se pradă cârlanii“.
Căpitan Caracatuci,
Cetaş mare de haiduci,[3]
Se duceà, duceà, duceà,
Nici capul nu-şi întorcea.
Şalga-i ici, Şalga-i colea,
Capul din fugă-i tăià!
Capu 'n urmă rămâneà,
Trupu 'nainte fugeà,
Sângele pârâu curgeà,
Drumul roş că se făceà!
. . . . . .
Ci-că, mări de pe atunci,
Când vin cete de haiduci,
Drumul lor nici că greşesc,
Nici că, zău, mai nimeresc,
La perdeaua cu câini răi,
A Şalghii a vădanei,
De pe malul Dunărei.

NOTE

[1] *Ca şoimul de inimoasă.* — Şoimul e pasăre răpitoare, mai mare decât uliul şi mai mic decât vulturul, însă foarte

www.dacoromanica.ro

îndrăzneț și repede în zborul său. El trăește în munții Carpați și-și face cuibul pe stânci înalte.

Șoimul vânează păsări mari, precum; gâște sălbatice, cocori, dropii, etc., carele trec în cârduri prin Moldova și pribegesc din țară la apropierea timpului de iarnă. Când el zărește un cârd de acele păsări călătoare, își ia zborul de se înalță mult deasupra lor, apoi se repede din senin, ca o săgeată, și lovește păsările cu osul peptului, încât aceste cad amețite și se ucid zdrobindu-se de stânci.

In timpurile de demult, strămoșii noștrii aveau obiceiul de-a îmblânzi șoimii și a-i deprinde la vânat, precum se face și astăzi cu copoii, și se vede că meșteșugul lor era foarte vestit, de vreme ce șoimii făceau parte din tributul ce se plătea Sultanilor după închinarea Moldovei. Acest tribut, ce purtă numele de *dar spre semn de inchinare*, se compunea din 4.000 galbeni, 40 iepe și 24 Șoimi.

Șoimul se vede ades figurând în balade ca imagine de vitejie și de răpezime. Un voinic e *Căpitan Șoiman* și are ochi *Șoimulețí*. Un cal sprinten zboară ca *Șoimul*. In balada lui Serb-Sărac, descrierea alergărei cailor, pe câmpul dela Haidar Pașa, e făcută în chipul cel mai poetic:

Alalah! cai arăpești,	Cum mișcau copitele
Alalah! cai tătărești,	Ca șoimii aripele.

[2] *Bucium de aur cătă.* — In letopisețele noastre se zice că semnalul de războiu se dă prin buciume. Domnii porunceau a buciumă când oastea română era gata a se încleșta la luptă cu dușmanul. Este dar de presupus că, în secolii de înainte, buciumul nu era numai o țevie de cireș, ca acela al ciobanilor dela munte, ci un instrument de metal, un soiu de trâmbiță militară.

[3] *Cetaș mare de haiduci.*—Adică: Căpitan de ceata.

www.dacoromanica.ro

XXIII

MIHU COPILUL

La dealul Bărbat,
Pe drumul săpat,
Merge hăulind,
Merge chiuind,
Mihu copilaș,
Mândru Păunaș,
Păunaș de frunte,
Copilaș de munte. [1]
Merge el cântând,
Din cobuz sunând,[2]
Codrii dezmierdând.
Din cobuz de os,
Ce sună frumos.
Merge cel voinic
Pe-un murguşor mic,
Prin miezul nopţii,
Prin codrul Herţii. [3]
Mult e frunza deasă,
Noaptea 'ntunecoasă,
Şi calea pietroasă!
Dar când se urcà,
Şi murgul călcà,
Piatra scăpărà,
Noaptea luminà,
Noaptea ca ziua.
Merge, mări, merge,
Ş'urmà li se şterge
Printre frunzi căzute,
Pe cărări pierdute.
Merge tot mereu
Voinicelul meu,
Din frunze poenind,
Codrii vechi trezind,
Şi mereu grăind:
„Hai, murgule, hai,
Pe coastă de plai.
Ce laşi tu drumul
Ş'apuci colnicul?
Ori zaua te-apasă, [4]
Ori şaua te'ndeasă,
Ori frâul cu fluturi
Ori scumpele rafturi,
Ori armele mele,
Ce lucesc ca stele,
De duci aşa greu
Trupuşorul meu?
— Zaua nu mă'ndeasă,
Şaua nu m'apasă,
Frâul nu mă strânge,
Chinga nu mă frânge,
Dar ce mă apasă,
Şi'n drum nu mă lasă,
Că s'aţin pe-aici
Patruzeci şi cinci,
Cincizeci fără cinci,
De haiduci Levinţi, [5]
Duşi dela părinţi,
De când erau mici,
La codru 'n potici.
Ş'acum se găsesc
De benchetuesc
La valea adâncă,

www.dacoromanica.ro

La muchie de stâncă,
La des păltiniș,
Mărunt aluniș,
La masa de piatră,
In patru crăpată,
Cu sârmă legată,
Cu slove săpată,
Cu slove de carte,
Cu aur suflate.
Iar la masă șade, [6]
Gata să te prade,
Ianuș Ungurean,
Vechiul hoțoman,
Cu barba zburlită,
De rele 'nvechită,
Până 'n brâu lungită,
Cu brâu 'nvelită.
El are, măi frate,
Săbii lungi și late,
Durdă ghintuită, [7]
Inimă-oțelită.
Și mai are încă,
Pe'mprejur de stâncă,
Voinicei Levinți
Cu armele 'n dinți,
Feciori buni de mână,
Căliți, tari de vână,
Flăcăi groși în ceafă,
Voinici făr' de leafă,
Cu chivere nalte,
Cu cozile late,
Lăsate pe spate.
Ei te-or auzi
Și s'or repezi,
Și amar de tine,
Și amar de mine!
— Hai, murgule, hai,
Pe coastă de plai,
Lasă colnicul,
Ș'apucă drumul,
Că ești cu Mihul!
Lasă 'n urmă-ți teama
Că te iau pe seamă
Istor brațe groase,
Groase și vânoase,
Istui piept lat,
Lat și 'nfășurat,
Istui păloșel,
Cu buza de-oțel.
Unguru-i fălos, [8]
Nu-i primejdios,
Gura lui e mare,
Dar nu muște tare.
Câți sunt ei? cincizeci,
Șasezeci, optzeci,
O sută ș'o mie?
Iasă 'n cale-mi, vie,
Dacă vrea să știe,
Cine e Mihul,
Mihu Copilul!".
Murgul ca gândul
Lasă colnicul
Ș'apucă drumul.
„Hai Murgule, hai,
Pe coastă de plai
La poeana grasă,
Dumbrava frumoasă,
Cu iarbă 'nverzită,
Cu flori înflorită!"

www.dacoromanica.ro

II

Iată 'n codru, iată,
Că Ianuș deodată,
Cum bencheţuește
Și se veselește,
Stă, încremenește,
Pe gânduri pornește,
Că, din când în când,
Aude sunând,
Codrii răzbătând,
Un mândru cântic,
Cântic de voinic,
Ș'un glas de cobuz,
Dulce la auz,
De cobuz de os,
Ce sună duios.
Și iată, și iată,
Că Ianuș deodată,
Tresare și sare
Și zice 'n glas mare:
„Voi vițejilor,
Haraminilor!
Ian stați ș'ascultați
Ș'armele-apucați;
Că eu cam auz
Un glas de cobuz,
Printre frunzi sunând,
Codrii dezmierdând.
Deci voi vă grăbiți,
Curând vă poruiți,
Să-i eșiți în cale
Pe deal și pe vale,
La pod, la hârtop,
La lunca de plop,
La potica strâmtă,
La cărarea frântă,
La fântâua lină,
Cu apă-puțină:
De-a fi vr'un viteaz
Cu flori pe obraz,
Să nu mi-l stricați,
Ci să mi-l legați.
Iar vreun fermecat,
De muieri stricat,
O palmă să-i dați,
Drumul să-i lăsați!“
Ungurii pornesc,
Și calea-i opresc.
Iar cât îi zărește,
Mihu le grăește:
„Voi voinicilor,
Haraminilor,
Cine v'au mâuat
Capul v'au mâncat!“
Și nici că sfârșește,
La harță pornește
Și se învârtește,
Toți îi răsipește.
Apoi iar purcede
Prin cel codru verde.
Murgul se urcă,
Și când el călcă,
Piatra scăpără,
Noaptea luminează,
Noaptea ca ziua.
Ianuș cum îl vede
Din loc se repede:
„Voi, vițejilor,
Haraminilor!

www.dacoromanica.ro

Daţi cu lăncile,
Daţi cu flîntele,
— Lăsaţî flîntele,
Lăsaţi lăncile,
Voi, voinicilor,
Haraminilor!
Că eu Mihu sunt,
Şi vreau să vă cânt
Un mândru cântic,
Cântic de voinic,
Cum n'aţi-auzit,
Cât veac aţi trăit".

III

Iată, mări, iată,
Că Mihu deodată,
Incepe pe loc
A zice cu foc,
Incepe uşor
A zice cu dor,
Un cântic duios
Atât de frumos,
Munţii că răsun, [11]
Şoimii se adun,
Codrii se trezesc,
Frunzele şoptesc,
Stelele clipesc,
Şi 'n cale s'opresc!
Iar Ungurii mult
Cu drag îl ascult,
Şi Ianuş îndată,
Ca ne-altă dată,
Glasu-şi îmblânzeşte,
Mihului grăeşte,
La masă-l pofteşte.
„Vin' tu, Mihule,
Vin voinicule,
Se benchetuim
Şi să veselim,
Ş'apoi amândoi
Ne-om lupta noi doi".
Ei cu toţii s'adun,
La masă se pun
Şi benchetuesc,
Şi se veselesc,
Ploştele ciocnesc,
Vesel chiuesc. [12]
Dar când au sfârşit
De benchetuit,
Masa de-ospătat,
Vinul de gustat,
Ianuş Ungurean.
Mihul Moldovean
De-o parte se duc,
La luptă s'apuc.
Cruntă-i lupta lor,
Că e pe omor.
Cine c'a pică
Nu s'a mai sculă!
Iar Ungurii toţi
Lui Ianuş nepoţi
Stau de mi-i privesc
Cum mi se învârtesc,
Cum mi se zmucesc,
Cum mi se trântesc,
Ca doi zmei, ca lei,
Ca lei paralei. [13]
Iată, mări, iată,
Că Mihu deodată

www.dacoromanica.ro

În loc se opreşte,
Pe Ianuş sucește,
Sus îl opinteşte
Jos încă-l izbeşte,
Şi 'n genunchi îl pune,
Şi capu-i răpune.
Iar Ungurii toţi
Lui Ianuş nepoţi
Stau încremeniţi
De moarte îngroziţi.
Mihu mi-i trezeşte
Ş'ast-fel le grăeşte:
„Voi, copiilor
Haraminilor!
Care s'a aflà
De va ridicà
Buzduganul meu,
Cât este de greu,
Durdulița mea
Cât este de grea,
Şi zalele mele,
Cât îmi sunt de grele,
Acela să vie
Cu mine'n frăţie,
Ca să vitejească,
Numele să-i crească!"
Ungurii se 'ntrec
La pământ se plec,
Şi 'n zadar se 'ncerc!
Nici unul nu poate
Să rjdice 'n spate
Armele culcate,
Cu aur îmbrăcate,
Cu fer ferecate.
„Voi, mişeilor,
Haraminilor!
Codrul mi-l lăsaţi,
Jugul apucaţi,
Că nu sunteţi voi,
Nu sunteţi ca noi,
Oameni de mândrie
Buni de vitejie,
Ci oameni de gloată
Buni de sapa lată."
Şi cum zice'ndată,
Mihul cel voinic
Cu degetul mic
Armele 'şi ridică,
Plecând pe potică
Cu murgul voios,
Prin codrul frunzos.
Şi-n urmă-i vueşte,
Codrul clocoteşte
De-un mândru cântic,
Cântic de voinic,
De-un glas de cobuz,
Dulce la auz,
De cobuz de os
Ce sună frumos!

NOTE

[1] *Păunaş de frunte*
Copilaş de munte.

In locul acestor două versuri o varianta zice:

Păunaş de codru
Vătăjel de lotru.

www.dacoromanica.ro

Înţelesul cuvântului *lotru* nu e bine cunoscut. Unii pretind că însemnează bandă de hoţi.

2 *Din cobuz sunând.*—Cobuzul e un instrument oriental.

3 *Prin codrul Herţii.*—Acest codru se găseşte în ţara de sus a Moldovii. El a fost mult timp locaşul hoţilor celor mai vestiţi. Asemenea a fost şi Strunga, şi Teiuşul, în districtul Romanului, şi Bordea lângă Iaşi, şi Lunca Mare, etc.

4 *Ori zaua te-apasă.*—In secolul de mijloc, oamenii războinici, precum şi caii lor, erau acoperiţi cu cămăşi de fier, numite zeale; prin urmare balada lui Mihu se poate presupune că ar exista de pe epoca Cruciadelor.

Insuşi caracterul cavaleresc al eroului baladei ne întăreşte în această idee.

5 *De haiduci Levinţi.*—Levent însemnează viteaz de soiu. Un voinic poate să fie de neam prost, iar un Levent trebue să fie de neam bun.

6 *Iar la masă şade.*—*Şade* în loc de *şede*, precum *şapte* în loc de *şepte*, provincialism din Moldova. Asemenea se zice *ai* în loc de *ani*, *cei* în loc de *ceri*, etc., etc. In unele părţi a României pronunţarea cuvintelor, deşi mai puţin corectă, e mai dulce şi chiar mai armonioasă.

7 *Durdă ghintuită.*—Puşca are deosebite numiri. In munţii despre Ardeal e numită flintă, şi in alte localităţi durdă.

8 *Unguru-i fălos.*—Românul e înzestrat de natură cu un spirit de observare, ce l'a făcut a caracterizà în puţine cuvinte neamurile străine cu carele s'au găsit în relaţii. Trebue să adăogim însă, că spiritul său este tot odată înarmat de un ghimpe satiric ce îşi arată vârful în multe din zicerile sale.

9 *Voi, vitejilor,*
Haraminilor!

Înţelesul cuvântului Haramin este necunoscut.

10 *La harţă pornesc.*—După letopiseţele vechi, harţa erà în timpul războaielor începutul luptei, ceeace numesc Francezii *escarmouches d'avant garde.* Oastele aveau hărăţi sau hărţaşi, cari făceau atacul dintâi pentru ca să-l silească pe duşman, a-şi dezveli puterile. Oamenii însărcinaţi cu harţa erau aleşi printre cei mai îndrăzneţi şi mai iubitori de luptă;

www.dacoromanica.ro

de acolo vine cuvântul harţăgos pentru ca să exprime un gata de ceartă.

In balada lui Mihnea-Vodă şi Radu Calomfirescu se vede că harţa era şi un joc voinicesc în soiul acelor cunoscute sub numele francez de *tournoi*. Fraţii Buzeşti şi Căpleşti zic lui Radu Calomfirescu:

Noi în cale ţi-am eşit, — Haĭ la harţă voinicească
C'avem dor de harăţit. — Şi la joacă războiască
etc., etc., etc.

[11] *Munţii că răsun,* — *Frunzele şoptesc,*
Şoimii se adun, — *Stelele clipesc,*
Codrii se trezesc, — *Şi'n cale s'opresc.*

Tablou sublim de adevărată poezie. Una din cele mai încântătoare creaţii a închipuirei. Ar crede cineva că poetul ce a improvizat balada lui Mihu este acelaş care a dat viaţă nemuritoarei Mioriţe, acelaş care-a prefăcut Universul într'un templu, pentru nunta păstorului Moldovan cu moartea, zicând:

Soarele şi luna — Preoţi, munţii mari,
Mi-au ţinut cununa, — Păsări lăutari,
Brazi şi păltinaşi — Păsările mii
I-am avut nuntaşi, — Şi stele făclii!

[12] *Veselul chiuesc.* — Chiotul face parte din toate serbările şi veseliile Românului; la nunţi, la hore, la mese mari este obiceiu a chiui într'un ton puternic şi prelungit.

[13] *Ca lei paralei.*—Fiinţi fantastice, carele figurează adesă în povestele poporale. In locul acestor două versuri unii cântăreţi zic:

Ca doi voinicei
Puişori de zmei.

Alţii schimbă compararea şi spun:

Ca doi negri tauri
Şi ca doi balauri.

[14] *Ca să vitejească,*
Numele să-i crească.

Cântăreţul, care, la începutul baladei, numeă pe Mihu *vătăjel de lotru*, cântă, în locul versurilor de mai sus, pe acestea următoare:

Ca să vitejească
Şi 'n frunzi să hoţească!

www.dacoromanica.ro

Tot acela zice mai departe:

Că nu sunteţi voi,
Nu sunteţi ca noi
Buni de haiducie,
Vrednici de hoţie,
Ci de sapa latâ
Şi de cea lopată.

După ideea mea, balâda lui Mihu este de preferat aşa cum este aicea prescrisă şi cum mi-a cântât-o un vânător dela Bicaz, pe malul Bistriţei, anume Ştefan Nour. Eroul baladei, e despoiat de nuanţele hoţiei, şi rămâne cu nobila figură a unui cavaler din secolii de mijloc.

XXIV

TOMA ALIMOŞ

Departe, frate, departè,
Departe, şi nici prea foarte,
Sus pe şesul Nistrului, [1]
Pe pământul Turculuĭ,
Colo'n zarea celor culmi,
La groapa cu cinci ulmi,
Ce răsar dintr'o tulpină,
Ca cinci fraţi dela o mumă,
Şedeà Toma Alimoş,
Boer din ţara de jos;
Şedeà Toma cel vestit,
Lângă murgu-i priponit,
Cu ţăruşul de argint,
Bătut în negru pământ [2]
Şi pe iarbă cum şedeà
Mândră masă-şi întindeà,
Şi tot beà şi veseleà
Şi din gură-aşà ziceà:
„Inchinare-aş şi n'am cui! [3]
Închinare-aş murgului,
Dar mi e murgul cam nebun
Şi de fugă nu mai bun;
Închinare-aş armelor,
Armelor surorilor,
Dar şi ele's lemne seci,
Lemne seci, oţele reci!
Inchina-voiu ulmilor,
Uriesii culmilor,
Că sunt gata să-mi răspundă
Cu freamăt voios de frunză,
Şi 'n văzduh s'or clătină,
Şi mie s'or închină!"
Iată, mări, cum grăià,
Că'n departe auzeà
Un nechez ce nechezà
Şi se tot apropià.

www.dacoromanica.ro

Toma 'ncet mi se sculà,
Peste câmpuri se uità,
Și zăreà un hoțoman
Pe-un cal negru Dobro-
[gean[4],
Un cal sprinten voinicesc,
Plăteà cât un cal Domnesc.
Hoțomanul nalt, pletos,[5]
Cum e un stejar frunzos,
Erà Mane cel spătos,
Cu cojoc mare, mițos,
Cu cojoc întors pe dos[6],
Și cu ghioaga nestrujită,
Numai din topor cioplită.
El la Toma 'ncet veneà,
Și din gură-așa-i grăià:
— Alei! Toma Alimoș,
Boer din țara de jos,
Ce ne calci moșiile
Și ne strici fânețele?"
Boer Toma Alimoș
Ii dà plosca cu vin roș:
Să trăești, Mane fârtate!
Dă-ți mânia după spate,
C'a să bem în jumătate."[8]
Mane cu stânga luà,
Cu dreapta se înarmà,
Paloșul din sân scoteà,
Ș'așa bine-l învârteà,
Ș'așa bine mi-l chiteà,
Că pe Toma mi-l tăià
Pe la furca peptului,
La încinsul brâului,
Deasupra buricului,
Unde-i greu voinicului[9].
Toma crunt se oțereà...
Manea 'n scări se înțepeneà
Dos la fugă și puneà.
„Alelei! fecior de lele!
Căci răpișii zilele mele!
De te-aș prinde 'n mâna
[mea,
Zile tu n'ai mai aveà!"
Și cum stà de cuvântà,
Mațele și le-adunà,
In coșuri și le băgà,
Pe deasupra se 'ncingeà,
Și la murgu-i se duceà,
Și cu murgu-așa grăià:
„— Alelei! murguleț mic,
Alei! dragul meu voinic!
De-ai puteà la bătrânețe,
Cum puteai la tinerețe!"
Murgul ochii-și aprindeà,
Nechezà și răspundeà:
— Iată coama, sai pe mine,
Și de-acum te ține bine,
Să-ți arăt la bătrânețe,
Ce-am plătit la tinerețe!"
Toma iute 'ncălecà,
După Mane se luà,
Și mereu, mereu strigà:
„Alelei! murguleț mic,
Alei! murgul meu voinic,
Așterne-te drumului[10]
Ca și iarba câmpului
La suflarea vântului!"
Murgul mic se așterneà,
Mane'n lături se zăreà,
Toma turbà și răcneà:

www.dacoromanica.ro

„Tăiatu-m'ai tâlhărește,
Fugitu-mi-ai mișelește!
De te-aș prinde 'n mâna
[mea,
Zile tu n'ai mai aveà
Stăi pe loc, să ne'ntâlnim,
Două vorbe să grăim,
Două vorbe oțelite
Cu paloșele grăite!"
Mane 'n lături tot fugeà
Iară Toma-l ajungeà
Ș'așa bine mi-l chiteà,
Că din fugă mi-i tăià
Jumătate-a trupului
Cu trei coaste a negrului!
Mane 'n două, jos căzeà,
Toma murgului ziceà:
„Alelei! murguleț mic,
Alei! dragul meu voinic!
Ochi-mi se păinginesc,
Norii sus se învârtesc.
Te grăbește-aleargă, fugi,
Și ca gândul să mă duci!"[11]
Colo'n zar a celor culmi,
La groapana cu cinci ulmi,
Că eu murgule-oi murì,
Pe tine n'oi mai sărì!
Iar când sufletul mi-oiu dà,
Când nu te-oiu mai dez-
[mierdà,
Din copită să-ți faci sapă,
Lângă ulmi să-mi faci o
[groapă,
Și cu dinții să m'apuci.
In tainiță să m'arunci.
Ulmii că s'or clătinà,
Frunza că s'a scuturà,
Trupul că mi-a astupà!"

NOTE

Sus pe șesul Nistrului
Pe pământul Turcului.

In partea Basarabiei de jos, ce purta numele de Bugeac.

[2] *Bătut în negru pământ.* — Pământul din țările locuite de Români e vestit pentru calitatea sa mânoasă. E un soiu de pământ vegetal, negru și gras, care dă roade îmbelșugate. De aceea Românii l'au sanctificat în gândul lor, și îi zic *sfântul pământ! el te hrănește, el te-adăpostește, el te învelește!* vechii Romani dau pământului numele de *mamă*.

[3] *Închinare-aș și n'am cui.* — Una din mulțumirile Românului e de a închinà pân'a nu beà. Cuvintele obicinuite la asemenea închinări sunt: *Noroc să dee Dumnezeu și la anul cu bine! voie bună cu belșug și cu opt boi la plug*, etc.

[4] *Pe-un cal negru Dobrogean.* — Caii din Dobrogea erau

www.dacoromanica.ro

cunoscuți pentru calitatea lor, ca și acei din Buzeac. Erau un soiu de cai sălbateci, crescuți în câmpiile pustii din Dobrogea, și de soiu tătăresc.

[5] *Hoțomanul nalt, pletos.* — Pletele sunt un semn de bărbăție în ochii Românilor. Ei le poartă lungi și se mândresc de dânsele. Una din cele mai adânci mâhniri a flăcăilor, când sunt luați la oaste, este că disciplina militară îi silește a se despărți de podoaba firească a capului.

[6] *Cu cojoc întors pe dos.* — Se zice de un om aprins de mânie că și-au *întors cojocul pe dos.*

[7] *Să trăești, Mane, fârtate.* — Cuvântul fârtat e compus din cuvintele fără și tată și însemnează bastard.

[8] *Ca să bem în jumătate.* — Adică să deșarte plosca, fiecare pe jumătate. Încă o dovadă de plăcerea ce are Românul a împărți cu altul bunurile de care el se bucură

[9] *Unde-i greu voinicului.* — Adică unde atârnă greutatea armelor purtate la piept în cingătoare.

[10] *Așterne-te drumului,*
Ca și iarba câmpului
La suflarea vântului.

Icoană vie și admirabilă de fuga calului. În toate baladele unde se pomenește de alergări de cai, poeții poporului se întrec în imagini de o sublimă frumusețe.

[11] In povești, caii Feților-frumoși îi întreabă totdeauna cum să-i ducă? *Ca vântul-ori ca gândul?*

Unii din cântăreți numesc pe Toma Alimoș, Toma a lui Moș și adaogă următoarele versuri la finitul baladei:

„Și să cați murgule 'n zori
Să'mi găsești vreo doua flori,
Si la cap și la picioare
Sa'mi sădești câte o floare,
Una, floare de bujor,
Ce pare că arde 'n dor,
Și alta de busuioc,
Ce oprește mândra 'n loc.
Apoi, dragă, să-mi nechezi,
Apoi să te depărtezi,
Și să mergi la câmp, la noi,
Unde-am crescut amândoi.
Nimeni frâul să nu-ți puie
Nici pe tine să se sue.
Iar de-i vedeà tu pe jos
Un voinic tânăr, frumos
Cu păr lung și gălbior,
Să știi că mi-e frățior.
Tu să'l lași ca să se sue
Mâna 'n coamă să ți-o pue,
Și să-l porți, murgule, bine,
Cum m'ai purtat și pe mine,
Și să-l plimbi aici pe culmi,
Tot la umbra istor ulmi!“

www.dacoromanica.ro

XXV

ROMÂN GRUE GROZOVANUL

I

Sus, pe câmpul Nistrului,
Sub poalele cerului,
La coada Ialpeului [1]
Unde fat zmeoaicele, [2]
Şi s'adun zernoaicele,
Şi s'adap leoaicele,
Multe's frate, şi mai multe
Corturi mari, corturi mă-
[runte!
Iar în chiar mijlocul lor
Nalţă-se-un cort de covor,
Un cort mare şi rotat,
Poleit şi nărămzat,
Cu ţăruşi d'argint legat,
Par'că-i cort de împărat! [3]
Dar nănntru cine şede?
Dar în el cine se vede?
Ghirai, Hanul cel bătrân, [4]
Cu hamger bogat la sân.
Mulţi Tătari stau împrejur,
Cu ochi mici ca ochi de ciur,
Şi stau toţi îngenuchieţi
Pe covor cu perii creţi.
Iar la uşa cortului,
Sub stejarul mortului, [5]
Este-un biet Român legat,
Legat strâns şi ferecat
Ca un mare vinovat.
Român Grue Grozovanul,
Român Grue Moldovanul,
Care-a sărăcit pe Hanul.
Doi Tătari ţeapa-i gătesc,
Dar el cântă 'n nepăsare,
Par'că-ar fi la masă mare,
Şi dă semn de veselie,
Par'că-ar fi la cununie!...
Iată Mirzăcitele [6]
Şi cu Tătăriţele,
Că la hanul năvălesc,
Şi cu toate aşa-i grăesc:
„Alei! Doamne Han bătrân
Cu hamger bogat la sân!
Fă cu Grue ce vei face,
Sufletul să ni se 'mpace;
Că de când s'a ridicat
Şi 'n Bugeac Grue-a intrat,
Mulţi Tătari el ţi-a stricat,
Şi Tătarce-a văduvit,
Fete mari a bătrânit,
Bugeacul l-a pustiit,
Bugeacul pe jumătate,
Şi Crimul a treia parte!"
Ghirai, Hanul cel bătrân,
Trage pala dela sân,
Şi cu glas crunt de păgân [7]
Zice lui Grue Român:
„Alei! Grue, viteaz mare!
Dela mine n'ai ertare.
Spune 'n calte-adevărat
Mulţi Tătari tu mi-a stri-
[cat?

www.dacoromanica.ro

— Alei! Doamne, Han bă-
[trân,
Lasă cel hamger la sân,
Că eu sunt pui de Român!
Şi nu'mi pasă de-un păgân!
De-i ertare sau de nu-i,
Tot cu dreptul vreau să-ţi
[spui,
Că de când m'am rădicat,
Şi 'n Bugeac eu am intrat,
Mulţi Tătari, zău! ţi-am
[stricat,
Şi Tătarce-am văduvit,
Fete mari am bătrânit,
Şi Bugeac am pustiit,
De bahmeţi l-am sărăcit, [8]
Bugeacul pe jumătate,
Şi Crimul a treia parte.
Iar Nistrul când l-am tre-
[cut,
Pod pe dânsul am făcut,
Ca să duc, să car la noi
Averile dela voi;
Să duc care mocăneşti
Cu copile Mirzăceşti
Şi cu roabe Tătăreşti.
Alei! Doamne, Han bătrân,
Lasă cel hamger la sân,
Şi-mi dă moarte de păgân.
Las' să mă mărturisesc [9]
Şi de suflet să-mi grijesc
La un popă creştinesc,
Care zice din psaltire
In cea sfântă mânăstire,
Că mult sunt eu vinovat,
De păcate încărcat,
C'am curvit cu sora ta,
Ş'am răpit pe fiica ta,
Ş'am ucis pe frate-tău, [10]
Viteaz mare cât un leu,
Care-a fost duşmanul meu!" [11]
Ghirai, Hanul cel bătrân,
Uită hamgerul la sân,
Şi cu glasul oţerit
Pe loc au şi poruncit
La Mârzaci de cei mai mari,
Şi la cinci-zeci de Tătari,
Pe Grue să-l ducă îndată
La cea Mânăstire naltă!

II

Tătărimea purcedeà,
Şi pe Grue mi-l duceà
La cel popă creştinesc,
Sfânt cu chipul omenesc,
Care zice din psaltire
In cea sfântă Mânăstire;
Dacă vedeà şi vedeà,
Grue vreme nu perdeà,
Două cruci numai făceà,
Doamne ajută! el ziceà,
Barda în mână apucà,
Şi în Tătari se aruncà,
Ca un vânt înviforat
Intr'un lan de grâu uscat.
Aman! ei cu toţi răcneà [11]
Şi din faţa-i toţi piereà!
Dacă vedeà şi vedeà,
El în grabă se duceà
Chiar în grajdiul Hanului,
Hanului Tătarului.

www.dacoromanica.ro

Când la grajd el ce zăreà?
Un bahmet ce tot săreà,
Un căluț cam pătrărel,
Eșeà 'n vară cincărel.
Grue mĭ-l apropiă,
Mâna 'n coamă că-i puneà,
Și 'n podele-l azvârleà,
Așa cal nu-i trebuià!
Dar colo, cât colo 'n fund,
Iată-un negru cam rotund,
Care soare n'a văzut
De când mă-sa l-a făcut. [12]
La el Grue se duceà,
Mâna 'n coamă că-i puneà,
Din loc nici că mi-l clinteà!
Așa cal îĭ trebuià.
El afară mi-l scoteà,
Frumușel mi-l înșeuà,
Înșeuà și înfrânà,
Și pe ochi îl sărutà,
Și pe dânsul s'aruncà,
Trei dezbinuri că mi-i dà,
Scântei verzi din ochi îĭ dà, [13]
Și de-odată s'arătà
Chiar la ușa cortului,
Sub stejarul mortului.
Ghirai Han cât îl vedeà,
Oftà greu și mi-i ziceà:
„Alei! Grue, viteaz mare!
Dela mine ai ertare,
De vrei numai să te prinzi,
Negru meu să nu mi-l vinzi,
Să nu-l vinzi la Ungurean,
Nici la Turc Țarigradean.
Să nu-l vinzi nici la Litean, [14]
Că Liteanu-i om viclean,
Ci să-l vinzi la un Român,
Că-i om drept și bun stăpîn,
Și de mână mai dănos,
Și de suflet mai duios. [15]
El pe negrul de-a aveà
Tot de nunți mi l-a țineà
Eu l-oiu vedeà
Ori la nunți, ori la război,
Când ne-om luptà noi cu voi.
El că mi l-a dăruì,
Sau că l-oi cumpănì
De trei ori cu Venetici,
Venetici de câte cinci". [16]
Român Grue çam râdeà,
Și din gură răspundeà:
„Alei! mări, Han bătrân!
Ori nu știi că sunt Român?
De-s Român, sunt frate bun [17]
Ç'ori-ce cal viteaz nebun!
Iar de ai bahmeți fugari,
Și de ai voinici Tătari,
Bahmeți iuți să mă gonească,
Tătari crunți să îndrăznească,
Dă-le voe, dă-le știre,
După mine să se 'nșire
Și s'alerge să m' ajungă
Pe câmpia asta lungă.

www.dacoromanica.ro

III

Ghirai Hanul semn dedeà,
Tătărîmea purcedeà
Pe cel câmp nemărginit,
Cu negară învelit
Și cu troscot coperit.
Tătărimea se 'nșirà
Și fugând se răsfirà
Câte unul, unul, unul,
După negrușor nebunul,
Negrușor fugeà, fugeà,
Cum se fuge nu fugeà,
Ci săreà tot iepurește,
Ș'alergà tot ogărește,
Nechezând tot voinicește.
Alei! voi, Tătari păgâni,
Vi s'a stins ziua de mâni!
Iată, Grue dă 'napoi
Și s'aruncă printre voi,
Ca un vânt înviforat
Intr'un lan de grâu uscat;
Și cu negrușor nebunul
Vă ia unul câte unul,
Și din fugă vă cosește,
Și vă taie chip snopește, [18]
Și de-averi vă curățește,
Și de boală vă scutește,
Și vă lasă 'n urma lui
Ca momâi de-a câmpului!
Apoi Grue se pornește
Și 'n Moldova se ivește
Ca un soare ce 'ncălzește,
Incălzește și rodește,
Că mult bine 'n lume face,
Sufletul să și-l împace;
Creștinează [19]
Și botează,
Dă de fin
Câte-un tretin,
Și de fină
O tretină,
Și cunună fete mari,
Fără grijă de Tătari,
Și ridică mânăstiri,
Pentru timp de năvăliri [20].
Iar pe negrul sprintenel
Il face frate cu el,
Că Românu-i frate bun
Cu-ori-ce cal vitaz nebun!

NOTE

[1] *La coada Ialpeului.* — Ialpeu, râu din Basarabia, ce se varsă în lacul numit Ialpug.

[2] *Unde fat Zmeoaicele,*
Și s'adun Zernoaicele.

Ființi fantastice, carele joacă un mare rol în basmele poporului.

www.dacoromanica.ro

[5] *Par'că-i cort de împărat.*—In broşura întâia a baladelor tipărite în Iaşi, la anul 1852, se zice:

Un cort mare şi rotat, Cu sferi albe de mătasă..
Mult e mândru naramzat, Par'că-i cort de 'mpărătească.
De ţăruşi de-argint legat

[4] *Ghirai, Hanul cel bătrân.*—Hanul de Tătari purtă denumirea de Ghirai, ca un titlu de suveranitate, după numele celui întâiu şef al Tătarilor, care a luat Crimul.

[5] *Sub stejarul mortului.*—Tradiţia poporală spune de un copac locuit de sufletul unui om, ce fusese spânzurat de crăcile lui. Oricine adormeà la umbra acelui arbore, făceà visuri de moarte, carele se împlineau peste trei zile. Poate că stejarul mortului din baladă să fie chiar acel din tradiţie.

[6] *Iată Mirzăciţele*
Şi cu Tătăriţele

Adică nevestele Mirzacilor şi a Tătarilor de gloată. Mirzacii erau de sânge hănesc şi formau o castă puternică între Tătari. Numele lor era Myrza.

[7] *Şi cu glas crunt de păgân.* — Românii dau numele de păgân la toate neamurile ce nu erau de religia lui, şi cu care se găseau în lupte.

[8] *De bahmeţi l-am sărăcit.*—Bahmet sau bahamet, cuvânt de origină tătară, ce denumeşte caii din Bugeac.

O mare parte din Basarabia poartă numele de Bugeac, de pe timpul năvălirii Tătarilor în sînul ei, în urma morţii lui Ştefan-Vodă. Câmpiile Bugeacului hrăneau înainte un soi de cai sălbatici ce erau foarte apreţuiţi de Turci şi de Tătari. Asemenea şi în Dobrogea, pe malul drept al Dunărei, în faţă cu Basarabia de jos, se găseau herghelii de soi bun. Caii cei mai buni însă, cei mai frumoşi la făptură şi mai spornici la pas, erau caii din Moldova.

Cantemir zice în *descrierea Moldovei*, că Turcii au un proverb, care pomeneşte de frumuseţea tinerilor Persiani şi de agerimea cailor Moldoveni. Acei cai erau foarte căutaţi de Unguri şi de Leşi, pentru ramonta cavaleriei.

[9] *Las' să mă mărturisesc.* — Grue voeşte să-şi mărturisească păcatele înainte de-a muri. Românii ţin foarte mult la îndeplinirea datoriilor lor de creştini.

www.dacoromanica.ro

[10] *Am ucis pe frate-tău,*
Viteaz mare ca un leu,
Care-a fost dușmanul meu.

Unii din cântăreți adaugă mult la faptele lui Grue, după cursul inspirării, și câte odată după nevoia rimei. Astfel, în ediția baladelor din 1852, se citesc următoarele :

Am curvit cu sora ta, Ș'am tăiat pe frate-tău,
Ș'am ucis pe maica-ta, Și am ars pe tatăl tău.

Este însă de presupus că Ghirai Hanul ce era bătrân, nu mai aveà nici tată nici mamă, pe timpul lui Grue.

[11] *Aman ! ei cu toți răcneà.* — Aman è strigătul Turcilor și al Tătarilor, când ei se află față cu un pericol. Aman însmnează : Grație!

[12] *Care soare n'au văzut*
De când mă-sa l'au făcut.

Vezi nota din balada lui Serb-sarac.

[13] *Scântei verzi din ochi îi dà.* — Caii din baladele și din povestele poporale sunt hrăniți cu jăratec și scot scântei de foc pe ochi și pe nări, când se aprind la fugă. A scoate însă scântei verzi însemnează a simți o durere vie.

[14] *Să nu-l vinzi nici la Litean.* — Litean sau Litfean, locuitor din Litfania. Desele războaie ce avură Moldovenii cu Leșii, daunele ce făceau aceștia în țară când năvăleau, și numeroasele lor călcări peste tratatele de pace, au dat cuvântului Litfă o semnificare foarte urîcioasă. Litfă e sinonim de neam rău și fără credință.

[15] *Ci să-l vinzi la un Român,*
Că-i om drept și bun stăpân, etc.

In ediția baladelor dela 1852, cu greșală, s'au tipărit următoarele versuri :

Să nu-l vinzi la vreun Muntean,
Că Munteanu-i om viclean.

Adevăratul cântec bătrânesc, precum l-am aflat dela un cântăreț orb din satul Bohotinu, anume Niculae Năstase, pomenește de Litfean, iar nu de Muntean.

[16] *Venetici de câte cinci.* — Galbeni de Veneția, ducați mari de câte cinci unul, ce se numesc lefți.

[17] *De's Român, sunt frate bun,*
C'ori ce cal viteaz nebun.

www.dacoromanica.ro

Admirabilă caracteristică a Românului, de pe timpul vitejiei.

18 *Şi vă tae chip snopeşte.* — Adică îi tae snopuri, snopuri, ca grâul.

19 *Creştinează*
Şi botează, etc.

Românii sunt foarte bucuroşi de cumetrie, judecând după marele număr de cumetre ce se găsesc în fiecare sat. Ceremonia botezului dă loc la serbări voioase, cu mese mari şi cu hore.

20 *Şi ridică mânăstiri*
Pentru timp de năvăliri.

Mânastirile ce se ridicau în timpurile grele a luptelor noastre cu vecinii, erau destinate a fi şi templul lui Dumnezeu, şi locuri de adăpostire pentru bătrâni, pentru femei şi copii, când năvăleau duşmanii în ţară.

De-aceea mânăstirile aveau ziduri mari, ca nişte cetăţi, başte boltite şi tainiţe, pentru ascunderea sculelor, şi erau mai mult clădite în locuri retrase, prin munţi şi în fundul codrilor.

XXVI

CODREANUL

I

Frunzuliţă de dudău! [1]
S'a aflat la Movileu [2]
De Codreanul cela rău,
Că se primblă prin ponoare
Prin potice fără soare,
Cu sarică bocşănească
Şi căciulă ţurcănească,
Nime să nu mi-l cunoască.
Mult e mândru, sprintenel
Cel voinic, cel voinicel!
Şi tot cată-un căluşel
Roibuleţ, cu părul creţ,
De-a lui Codrean drăguleţ.
Mult aleargă, s'ostenește,
Cal pe gânduri nu găsește;
Câţi fugari i s'arătă,
El de coamă-i apucă,
Peste tufe-i aruncă.
Dacă vedeà şi vedeà,

www.dacoromanica.ro

Că norocul nu-l slujeà,
In baltag se rezemà,
Colea'n vale se lăsà,
Colea'n vale,la strâmtoare,
Unde trec mocani cu sare[3].
Iar în drum cât se puneà,
C'un mocan se întâlneà,
Şi din gură-aşa-i grăià:
„Cale bună, măi Muntene!
— Mulţumim, frate Codrene!
— Măi mocane, frăţioare,
Nu ţi-e roibul de schimbare?
Să-ţi dau chebea din spinare
Ş'un car mare plin de sare,
Un car mare cu opt boi,
Să mergi bogat dela noi?
—Nu mi-e roibul de schimbare,
Nici mi-e roibul de vânzare,
Că cu mama roibului
Plătesc valea Oltului,
Şi de-aş vinde pe roibul,
Aş plăti Movileul.
— Alelei! Mocănaş, dragă,
De mine dorul se leagă.
Fă şi tu pe dorul meu,
Că bun e cel Dumnezeu!
Dă-mi pe roibul drăguleţ,
Ca să cerc de-i şoimuleţ.
De mi-a plăceà umbletul,
Eu ţi-oiu dà şi sufletul".
Mocănaşul se plecà,
Codrenaşu 'ncălecà...
Trei rugini el îi trăgeà[4],
Astfel roibul meu fugeà...
Văile se limpezeà![5]
Se duceà hoţul râzând,
Fugeà roibul nechezând,
Iar Mocanul stà plângând,
Şi din gură tot zicând:
„Alelei! măi Codrenele!
Te vezi de pe sprâncenele,
Că eşti făcător de rele.
Vin, Codrene, înapoi,
Dă-mi încalte cei opt boi,
Câţiva bani de cheltuială
Şi chebea de primeneală.
—Ba-ţi fă cruce,măi Mocan
Zi c'ai cinstit pe Codrean.
Că de-oiu veni înapoi,
In loc de car cu opt boi,
Ţi-oiu da nişte pumni zgârciţi,
De ţi-or părea bani găsiţi[6]".
Şi s'a dus, s'a dus, s'a dus,
Pân'ce soarele-a apus.

II

Frunză verde de alună!
Codrenaş cu voe bună
Se urcà în deal la stână,
Se urcà şi chiuià...
Toţi ciobanii că fugeà!
Numai unul rămâneà,
Lângă foc că întindeà,
Bolnăvior că se făceà;
Codrenaş îl pricepeà,

www.dacoromanica.ro

Şi din gură-aşa-i ziceà:
„Mâncate-ar lupii, cioban!
La ce te mai faci viclean,
Că ţi-oiu trage-un iartagan,
De-i sări ca un şoldan!
Scoal' de-mi alege-un cârlan,
Cârlănaş dela Ispas,[7]
Tinerel, rotund şi gras.“
El cârlanul şi-l luà,
La ciochine şi-l legà,
Şi cu roibul iar plecà,
Şi cu roibul se lăsà
Colo'n vale, la Santa,
La Santa, la crâşmăreasă,
Cu ochi mari de puică-aleasă.
Bea Codrean, se veseleşte,
Cu Santa se drăgosteşte,
Şi de plată nici gândeşte.
Bea Codrean şi porunceşte,
Iar crâşmaru 'ngălbineşte,
Şi porunca-i împlineşte.
„Măi bădiţă, măi crâşmar!
Adă-o ploscă de Cotnar
Şi una de Odobeşti,
De vrei să mai trăeşti!“
Ploştele Codrean luà,
La oblânc le aninà,
Crâşmăriţa sărutà,
Şi cu roibul iar plecà,
Şi cu roibul se lăsà
Deasupra Copoului[8],
Colea 'n rediul Breazului,
Locaşul viteazului.
El la umbră se puneà,
Cârlanu 'ntreg şi-l frigeà,
Masă mândră-şi întindeà,
Şi mâncà, beà, veseleà,
De poteră nici gândeà!
Dar potera-l urmăreà,
Poteră Arnăuţească,[9]
Cu iarbă vânătorească,
Unde-a da să nu greşească!
Codrenaş când o vedeà,
Plosca la gură-aduceà,
Iar potera-i tot ziceà:
„Dă-te, Codrene, legat,
Să nu te ducem stricat“.
Codrenaş le răspundeà:
„Mielu-i gras, ploscuţa-i grea,
De sunteţi niscaiva fraţi,
Iată masa şi mâncaţi!“[10]
Arnăuţii se izbeà,
Armele de foc scoteà,
Şi 'n Codrean le slobozeà...
Pieptul lui Codrean săreà!
Iar el rănile-şi strângeà,
Plumbii din carne-şi scoteà,
Cu ei durda-şi încărcà,
Şi din gură-aşa strigà:
„Alelei! tâlhari păgâni!
Cum o să vă dau la câini,
Că de-atâta sunteţi buni!
Apoi durda-şi întindeà,
Şi 'n plin durda lui pocneà.
Poteraşii jos cădeà,
In sânge se zvârcoleà.
Iar Leonti-Arnăutul,

www.dacoromanica.ro

Inghiți-l-ar pământul,
Nasturi de-argint că sco-
[teà, [11]
De 'ncărcà o șușaneà, [12]
Și 'n Codrean o slobozeà,
Pe Codrențaș mi-l răneà!
Voinicelul meu turbà,
In durdă se rezemà,
Baltagul și-l ridicà,
In Leonti-l repezeà,
Și capul îi retezà.
Capul de-a dura săreà,
Sângele bolboroseà,
Trupul mătănii făceà.
Dar Codreanul tot slăbeà,
Pe genunchi bietul cădeà,
In palme se sprijineà,
Și potera mi-l prindeà,
Lega-s'ar moartea de ea!

III

Frunză verde de măcieș,
Pe Codreanu-l duc la Ieși,
La domnul, la Ilieș, [13]
Și mi-l duc într'un divan,
Unde Domnul, cu caftan,
Și pe cap cu gugiuman,
Stà culcat pe-un buzdugan,
L'ângun grec țarigradean.[14]
„Măi Codrene, voinicele,
Spune tu Domniei mele,
Mulți creștini ai omorît
Cât în țară ai hoțit?
Domnule, Măria ta!
Jur pe maica Precista,
Eu creștini n'am omorît
Cât în țară-am voinicit;
Vreun creștin de-l întâl-
[neam,
Averile-i împărțeam.
Cu doi cai de-l apucam
Unu-i dam, unu-i luam.
Mâna 'n pungă de-i băgam,
Jumătate-o deșertam;
Unde vedeam săracul,
Imi ascundeam baltagul,
Și-i dam bani de cheltuială
Și haine de primeneală. [15]
Iar unde zăream Grecul,
Mult îmi ardeà sufletul,
Pân' ce-i retezam capul!
In cap mâna că-i puneam,
La pământ îl aduceam,
Căpățâna i-o taiam,
Și la corbi o juruiam!"
Cel Grec mândru, coroiat,
Ce ședeà cu Domnu 'n sfat,
Pe Codrean cât l-auzeà,
La față se 'ngălbeneà,
Pe covor îngenuncheà,
Și din gură-așa grăià:
„(De-a mai fi Codrean vreo
[vară
Imi scoate Grecii din țară)
Domnule, Măria ta!
Pe Codreanu nu-l ertà,
Că el capul ți-a mâncà,
Și foc târgului ți-a dà,
Și pe Doamna ți-a furà".
Domnul că se sperià,
Semn călăului făceà.

www.dacoromanica.ro

Iar Codreanu, priceputul,
Priceputul şi păţitul,
Semnul Domnului zăreà,
Şi din gură-aşa grăià:
„Domnule, Măria ta!
Tu pe Greci nu ascultà,
Că ei viaţa ţi-or scurtà.
Grecu-i fiară duşmănoasă,
Grecu-i limbă veninoasă,
Grecu-i boală lipicioasă,
Ce pătrunde pân' la oase![16]
Iar de vrei tu să mor eu,
Mai lungeşte veacul meu,
Să mă 'mpac cu D-zeu.
Las' să mă mărturisesc,
De moarte să mă gătesc,
Şi s'ascult slujba cea mare,
Din gura popii Macare!"
Domnul pe gânduri cădeà,
Semn Armaşului făceà;
Porţile se deschideà,
Iar Codreanu 'n gândul său
Ziceà: „Bun e Dumnezeu!"

IV

Frunză verde de bujor;
La biserică 'n pridvor,
Stă Codreanul frăţior,
Cu butucul de picior. [17]
Popa slujbele-i citeà,
De moarte mi-l pregăteà.
Codrenaş se umileà,
Şi popii, gemând, ziceà:
„Părinte, Sfinţia ta!
Mai desleagă-mi pe dreapta,
Să-mi fac cruce cu dânsa,
Să-mi fac cruce să mă 'nchin
Ca să mor ca un creştin".
Popa dreapta-i dezlegà,
El în sân mâna-şi băgà,
Dalb de paloş că scoteà,
De butuc că-l şi trânteà,
Şi butucul deschideà:
„Alelei! tâlhari păgâni,
Cum o să vă dau la câini,
Că de-atâta sunteţi buni!"
Cum ziceà, aşa făceà,
Potera măcelăreà,
Şi la curte se 'ntorceà,
Şi 'n glas mare-aşa ziceà:
„Domnule, Măria ta!
Ian deschide-ţi fereastra,
Să ne vedem feţele,
Să ne-auzim vorbele.
Să ştii, Doamne, să ştii bine,
Că nu-i vrednic pentru tine
Să omori voinici ca mine!"
Domnul faţa şi-aprindeà [18]
Grecu'n peciuri s'ascundeà.
Curtenii cu toţi săreà,
Poarta curţii închideà.
Codrenaş dacă vedeà,
Paloşul şi-l zinghineà, [19] —
Şi de-odată chiuià:
„Alelei! cal roibuleţ,
De-a lui Codrean drăguleţ!
Unde eşti, voinicule,
Să-mi scapi tu zilele!"
Iată, roibul l-auzeà,
Iată, roibul necheză,

www.dacoromanica.ro

Delà iesle se zmuceà,
La glas de stăpân venià,
Veneà vesel, ne'nșăuat,
Ne'nșăuat și ne'nfrânat,
Zburà vesel pe pământ,
Narea 'n vânt, și coama 'n vânt.
Codrenaș se 'nveseleà,
Pe el iute se-azvârleà,
Printre glonțuri viu treceà,
Zid de piatră nalt săreà,
Și, sărind, așa ziceà:
„Rămâi, Doamne, pe Domnie,
Eu mă duc în haiducie!
Rămâi, Doamne, sănătos,
Că tu vrednic nu mi-ai fost.
Ilieș, rămâi cu bine,
Căci nici tu nu ești de mine,
Și nici eu nu sunt de tine!"
. . . . . .
Scăpatu-mi-a voinicul!
Eu mă 'nchin cu cântecul,
Că codrul cu freamătul,
Ca roibul cu tumbletul;
Roibul sare zid în loc
Scoate voinicul din foc,
Codrul frunza-și îndesește,
Pe voinic îl mistuește.
Rămâneți în veselie,
Ca Codreanu 'n haiducie,
Și-mi faceți parte și mie[20].

NOTE

[1] *Frunzuliță de dudău.*—Cele mai multe dintre cântecele poporale încep cu *frunză verde.* Aceasta provine din iubirea Românului pentru natura înverzită. Primăvara, cu cerul ei albastru, cu dulcea sa căldură, cu însuflețirea ce ea aduce lumii amorțite de viforele ernii, naște în inima Românului doruri tainice, porniri entuziaste, carele îl fac a uità suferințele trecutului și a visà zile de iubire, de vitejie.

Lui îi place, când vine primăvara cea verzie, a se întinde pe iarbă, a se rătăci prin lunci și codri, a cântà și a pocni din frunze, a se scăldà în lumina soarelui și în aerul parfumat al câmpului. Frunza cea nouă îi insuflă cântece pline de o melancolie adâncă, ce exprimă jalea unui trecut de mărire, și aspirarea către un viitor măreț.

Frunza verde ce încununà cântecele poporale servă tot odată de caracteristică cânteculuì. Astfel, când subiectul este eroic, când el cuprinde faptele unui viteaz, poetul alege frunzele de arbori sau de flori, ce sunt în potrivire cu puterea și cu tinerețea, precum, frunza de stejar, frunza de

www.dacoromanica.ro

brad, frunza de bujor, căci voinicii baladelor sunt înalţi ca bradul, tari ca ştejarul şi rumeni ca bujorul. — Cântecele de iubire se încep cu frunzele de lăcrămioară, de sulcină, de busuioc, pentru că aceste flori, după crederea poporului, au o menire fermecătoare. Când e cântecul de durere sau de moarte, el preferă frunzele de mărăcine, de mohor, etc.

In legendele şi în baladele unde figurează copile frumoase, acestea sunt întovărăşite de cele mai gingaşe flori ale câmpiilor; poetul le încunună cu ghirlande mirositoare de frunze de viorele, de trandafiri, de micşunele, etc., şi astfel se poate cunoaşte subiectul unui cântec, chiar dela cel întâi vers.

Românii dovedesc prin această formă poetică a improvizărilor lor, o şi mai strânsă rudire cu fraţii lor din Italia, căci în cântecele poporale ale Umbrilor, ale Ligurilor, ale Picenilor şi ale Piemontezilor, frunza e înlocuită prin floare. De pildă:

Fior de viole
Li vostri ochietti furono le strale
Che fece la ferita che mi dole, etc.
Fior di cerasa
E d'una siepe de mortella e rosa
Io la vorré siepa 'la vostre casa.
Fior di mela
Vattene a casa che mamma ti chiama
Mamma ti chiama e lo mio core pena.
etc., etc.

[2] *S'au aflat la Movileu.*—Oraş vechiu din Basarabia, pe malul Nistrului.

[3] *Unde trec Mocani cu sare.* — Mocanii dela munte, fac din vechime şi până astăzi, cu carele lor mari înhămate de herghelii întregi de cai, transporturi de sare şi de mărfuri prin ţară şi la hotare.

[4] *Trei rugini el îi trăgeà.* — Adică îl lovì de trei orì cu varga ruginită a puştii, sau cu muchia ruginită a paloşului.

[5] *Astfel murgul meu fugeà...*
Văile se limpezeà.

Imagine minunată de repezimea calului.

[6] *De ţi-or părea bani găsiţi.* — *Ban găsit, ban vrăjit. Comoară găsită, belea nesfârşită*, proverburi.

www.dacoromanica.ro

[7] *Cârlănaş dela Ispas.* — Din ziua Ispasului începe a se tăià miei pentru hrana poporului. De-acolo vine zicătoarea, prin care cată a se mângâià bătrânii: Primăvara vede mai multe piei de miel, decât de oi.

[8] *Deasupra Copoului.* — Copoul e un câmp fumos în capătul Iaşilor, locul de plimbare a societăţei fostei capita'e. Dincolo de acest câmp se găseşte rediul Breazului.

[9] *Poteră Arnăuţească.* — Arnăuţii au fost mult timp în serviciul Domnilor şi al boerilor. La început, ei formau o gardie domnească, îmbrăcata numai în haine cusute cu fir. Mai pe urmă, ei fură întrebuinţaţi de Agie, ca poteraşi, în contra hoţilor, ce ţineau drumurile. Unul din şefii lor cei mai vestiţi a fost Bimbaşa-Sava. In fine, de când cu formarea miliţiei române, ei au rămas ca slugi de paradă la unii din boeri. Meseria lor consistă numai întru a fi înarmaţi ca nişte arsenaluri, şi a figurà astfel din dreptul caleştelor

[10] *Iată masa şi mâncaţi.* — Răspuns caracteristic al unuia din cele mai nobile obiceiuri române, obiceiul ospeţiei. Ori când vede cineva o masă întinsă, şi zice: Masă bună! Stăpânul mesii răspunde: Poftim la dânsa!

[1] *Nasturi de-argint că scoteà* — Poporul crede că sunt zale vrăjite pe care numai gloanţe de argint le pot străbate.

[12] *Şi 'ncărcà o şuşaneà.* — Puşcă lungă arnăuţească.

[13] *La Domnul, la Ilieş.* — Este de prezumat că balada pomeneşte de Alexandru Ilieş, care a domnit în al secol, 1666.

[14] *Lâng'un Grec ţărigrădean.* — Adică Grec din Fanar, unul din acei intriganţi servili cari au sădit în inimile Românului ură şi dispreţ în contra Grecilor, atât prin bântuirile ce au cauzat ţării în timp de mai mult de un secol, cât şi prin corumperea naravurilor, ce au lasat în urma lor!

[15] *Şi haine de primenealà* — A se primeni în haîne noi este un prilej de a primì urări de fericire şi de sănătate din partea cunoştinţelor şi a neamurilor. Aceştia zic: să le porţi sănătos şi voios!

[16] *Grecu-i boală lipicioasă,*
Ce pătrunde pân' la oas.e

Aceste versuri aduc aminte pe acelea din Eneida: *Timeo*

www.dacoromanica.ro

Danaos et dona ferentes, şi pe acel a poetului Italian: *O vili, o superbi, ma infami sempre.* Unii dintre cântăreţi pomenesc de Turc în loc de Grec, şi, prin urmare Codreanul zice:

Domnule, Măria ta,
Pe străini nu-i ascultà, etc.

Vezi partea I a baladelor, ediţia din 1852.

[17] *Cu butucul de picior.*—Pedeapsa butucului, obicinuită în Orient, se aplică culpaşilor chiar la Romani. Intre ruinele oraşului Pompei, s'au găsit într'o închisoare osemintele a doi oameni, prinse într'un mare butuc de bronz.

[18] *Domnul faţa-şi aprindeà.* — Adică i se cuprindeà obrazul de roşata mâniei.

[19] *Paloşul şi-l zinghenea.* — Adică cercà ascuţitul cu unghia, ca să se încredinţeze de sunà a armă ruginită sau oţelită.

[20] *Şi-mi faceţi parte şi mie.* — Unele din balade se termină cu o urare adresată ascultătorilor. Strămoşii noştri iubeau să audă cântece de vitejie, şi la mesele lor, aduceau cântăreţi, ce le spuneau faptele Domnilor vechi. Cântarea acelor poezi se făcea într'un mod recitativ. Balada *se ziceà*. Astfel mi-a zis mie balada lui Codreanu, orbul din Bohotin, Neculai Nastase

XXVII

VIDRA

I

Frunză verde peliniţă,
Pe cel deal, pe cea colniţă,
Primblă-mi-se-o cătăniţă,
Cu doi bani în pungulіţă,
Şi cu doi în buzunariu,
Cu doisprece lăutari,
Şi cu doi, trei căluşei,
Incărcaţi cu gălbinei.
Iar cu dânsa se aflà,
Tot pe lună se plimbà,

www.dacoromanica.ro

Stoian, Șoimul, popă vechiu [1]
Cu potcapul pe urechi,
Ce s'au lăsat de popie
Și de sfânta leturghie,
De s'au dat în haiducie.
El de mijloc o ținea,
Lângă pieptu-i o strângea,
Și mereu o dezmierdă,
Și mereu o sărută,
Și lăutarii cântă,
Câmpii de se răsună.
Când fù către dimineață,
Popa se spălă pe față,
Barba neagră peptănă,
La baltagu-i se 'nchină,
Și pe Vidra mi-o trezeă,
Și din gură-așa-i grăiă:
„Ș'ii tu, Vidro, ce-am gîndit?
Știi tu, ce m'am socotit?
Suflecă mânice largi
Și 'mpletește la colaci. [2]
Fă colaci mari, de doi saci
Pentru cumnății burlaci,
Ș'un covrig de un mertic,
Pentru cumnățel mai mic.
Apoi haideți amândoi,
Cu cotiga cu doi boi,
Peste codri, peste munți,
La cei socri cam cărunți."

II

Amândoi la drum plecă,
Sus, la munte, se urcă,
Și mereu boii 'ndemnă:
„Hăi Plăvan, hăi Bourean,
Juncănași de-a lui Stoian".
Opinteă boii mereu,
Opinteă și suflă greu,
Și cotiga scârțiiă,
Și calea se 'ngreuiă.
Iar pe când soarele-i sus,
Pe când șoimul stă ascuns,
Pe când umbra e scăzută,
Și se face nevăzută,
Stoian popa se opreă
Și de prânz el poposeă,
In mijlocul codrului
Unde-i larg voinicului,
In poiana înflorită,
Cu frunzari acoperită,
Unde iarba se 'mpletește,
Și 'n vârf se găitănește.
Vidra masa că 'ntindeă,
Și la masă că ședeă,
Cu Stoian alături ea.
Ei prânzeă și veseleă,
De nimeni grijă n'aveă,
Dar păcatul mi-i păsteă,
Pe Stoian mi-l zădăreă,
Și Stoian așa grăiă:
„Oliolio! mândruța mea!
De când eu mi te-am luat
Nici un cântec n'ai cântat.
Cântă-ți, mândro, cîntecul,
Că mi-e drag ca sufletul!
— Alei! frate, dragul meu!
Nu mai pofti să cânt eu,
Să-ți cânt cîntec haiducesc,
Cu viers dulce femeesc.

www.dacoromanica.ro

Eu dacă ți l'oiu cânta,
Apele s'or turbură,
Brazii mi s'or scuturà,
Munții mi s'or clătinà,
Văile or răsunà,
Și pe noi ne-a 'ntâmpinà
Păunașul codrilor,
Voinicul voinicilor,
Iubitul nevestelor,
Drăgălașul fetelor.
—Las' să vie,că nu-mi pasă,
Eu că l'oiu poftì la masă,
Și de-a mai vreà altă hrană,
I-oiu dà trei baltagi po-
[mană".

III

Puse Vidra a cântà,
Codri a se deșteptà,
Apele-a se tulburà,
Brazii a se scuturà,
Munții a se clătinà,
Văile-a se răsunà,
Și de-odată s'arătà
Păunașul codrilor,
Voinicul voinicilor:
„Hei! Stoene, bărbărie,
Ce te-ai lăsat de popie
Și de sfânta leturghie,
De te-ai dat în haiducie!
Ce ne calci poienele
Și ne pașți fânețele?
— Ce poene, măi Păune?
Ce fânețe, măi nebune?
Doar pământul nu-i al tău,
Nici al tău nu-i, nici al meu,
Ci-i tot al Dumnezeu.
— Hei, Stoene, bărbărie,
Vorbă multă, sărăcie!
Dă-mi juncanii tăi drept
[vamă,
Și îți cată-apoi de seamă.
— Ba, juncanii nu-ți dau eu,
Că mi i-au dat Dumnezeu
Să mă scoată dela greu.
— Dă-mi pe Vidra ta de
[vamă,
Și îți cată-apoi de seamă.
— Ba, pe Vidra nu ți-oiu dà
Pân' ce capul sus mi-a stà,
Că mi-a dat-o soacră-mea,
Ca să țin casă cu ea.
— Dă-mi baltagul tău de
[vamă,
Și îți cată-apoi de seamă.
— Eu să-ți dau baltagul,
[eu?
Vin' de-l ia tu, fătul meu,
De ți-e sufletu 'ndrăzneț,
Cât ți-e graiul de sumeț!"

IV

Ei de brâe s'apucară,
Și la luptă se luară,
Zi de vară până'n seară.
Când în loc mi se 'nvârteà,
Când la vale s'aduceà,
Niciunul nu dovedeà!
Dar Stoian mereu slăbeà,
Brâul lui se descingeà. [3]

www.dacoromanica.ro

„Vidro, puiculița mea!
Vin' de-mi strânge brâul meu,
Apără-te-ar Dumnezeu,
Că-mi slăbesc puterile
Mi se duc averile!“
Iară Vidra mi-i priveà,
Ochișori-i strălucea,
Inimioara-i se bătea,
Și guriță-i răspundeà:
„Ba, nu, nu, bădiță frate,
Că vă-i lupta pe dreptate,
Și oricare-a biruì,
Eu cu dânsul m'oiu iubì.“
Stoian popa s'aprindeà
Și făceà el, ce făceà,
Pe Păun că-l aduceà,
Și 'n pământ că mi-l izbeà,
Că pământul despicà,
Până'n brâu că mi-l băgà[4].
Băltagu-apoi ridicà,
Capul lui Păun zburà;
Trupul pe brânci se plecà
Lui Stoian se închinà.
Iar Stoian se întorceà,
La Vidra 'ncet se duceà,
Se duceà posomorât,
De gânduri negre muncit
Ca un șarpe otrăvit.
Vidra nici că se clinteà,
Ochii 'n ochii lui țințeà,
Ochii cătă bărbătește
Și pătrundeà femeește.
Stoian popa mi-i ziceà:
„Vidro fa, nevastă rea!
Când de moarte mă luptam,
Și pe tine te rugam,
Să vii iute lângă mine,
Ca să-mi strângi brâul mai bine,
De bărbat nu ți-a fost milă,
De păcat nu ți-a fost silă,
Și cu glas dulce, frățesc,
Zis-ai cuvânt dușmănesc:
Că ori care-a biruì,
Tu cu dânsul te-i iubì.
Așa este, Vidro fa?
— Așa-i, Stoene, așa!
Am zis-o, ș'încă-o mai zic,
Că mi-e drag cine-i voinic,
De se luptă, făr' a cere
Ajutor dela muiere.
— Știi tu, Vidro ce-am gândit?
Știi tu, ce m'am socotit?
Astă vară am cosit
Vreo cinci clăi, de le-am clădit,
Patru mi le-am vârfuit,
Iar unei vârf a lipsit.
Și mi-am pus în gândul meu,
Să-i fac vârf cu capul tău.
— Iată capul de mi-l tae,
Ca să-l pui tu vârf la clae,
Și te 'nvață dela mine,
Ca să mori cum se cuvine!“
Crunt Stoian se repezeà
Și capul îi retezà,
Și țâțele-i le tăià,
Și pe câmp le 'mprăștià:

www.dacoromanica.ro

Apoi, singur purcedeà,
La socrĭ lui se ducea.
„Hei, Stoene, popă vechi,
Cu potcapul pe urechi,
Unde-i Vidra cea frumoasă,
Fata noastră cea voioasă?
Eu pe Vidra mi-am lăsat
Intr'un codru depărtat
Hotărînd moşiile
Ş'aşezând momâile
Cu capul şi tâţele".
Bine vorba nu sfârşeà,
Pe loc cerul s'aprindeà
Şi trei fulgeri repezeà,
Pe Stoian popa-l loveà,
In cenuşă-l prefăceà!

NOTE

[1] *Stoian şoimul, popă vechi.* — Acest Stoian, care, dupa cum zice balada, s'a lăsat de popie şi de sfânta leturghie, de s'a dat în haiducie, n'a fost singurul hoţ eşit din sânul clerului. Pe la 1829, s'a mai ivit în ţară un alt voinic de drumul mare, anume Andrei Popa, carele când se întâ'neà cu potera, strigà la tovarăşii lui: *Daţi copii, în numele Domnului!* El a hoţit mai mulţi ani, bătându-şi joc de Domnia lui Suţu, dar, în fine, a fóst ucis în luptă de viteazul Mihai Cozoni, carele primise ordin dela Vodă, ca să prinză pe Andrei viu sau mort. *Vezi în Doine şi Lăcrămioare balada lui Andrei Popa.*

[2] *Şi 'mpleteşte la colaci.*—A dà şi a primi colaci este una din vechile datini a ţarii. In toate împrejurările ce'e mai însemnate a vieţii omului, la naştere, la botez, la înmormântare, colacii nu lipsesc, şi iau proporţii de mărime potrivită cu starea omului.

Când se naşte un copil şi se botează, părinţii duc colaci naşului, şi acesta daruieşte finului sau finei ceeace-i dă mâna.

La înmormântări se fac colaci mari ce întovărăşesc pe mort cu pompă, pâna la mormânt, şi acolo sunt împărţiţi la săraci.

Cuvântul de colaci a ajuns cu vremea a fi sinonim de prezent, plocon; Aşa, locuitorii dela ţară au obicei a merge la stăpânii moşiilor cu *colaci* la zile mari, însă acei colaci sunt reprezentaţi prin ouă, pui de găină, faguri de miere, poame şi miei.

In ajunul Sf. Vasile, copiii şi flăcăii plec pe la casele oa-

www.dacoromanica.ro

menilor, ca să facă urări de anul nou; ei se numesc atunci colaieri ce merg cu colinda prin sat

Iată una din acele urări numite plugul, ce obicinuit se zice în ajunul Sf Vasile, împreunând cuvintele cu sunet de telincă şi cu ciocniri de fiare de plug.

Urare cu plugul.

A ho! A ho! plugul badei cu 12 boi.
Boi bourei,
In coadă cudălbei,
In frunte ţintaţi,
In coarne 'nfieraţi,
Pe pânteci bălani,
Pe spate plăvani,
Fiecare de câte cinci ani.
Mânaţi măi, hăi, hăi!

Badea cu'n plug bine 'mpănat
Şi tot cu fier ferecat,
Tras de boi bourei,
Voinicei ca niște zmei,
S'au apucat de arat
Zi de vară
Până'n seara.
Mânaţi măi, hăi, hăi!

La lună, la săptămână s'a dus Badea să vază grâul de-i răsărit, dar era de secerat.

Badea l-a secerat,
In girezi l-a adunat,
Apoi l-a treerat
Cu roibul, cu murgul,
Cu negrul, cu surul,
Şi multe care-a încarcat,
Şi la moara din vale-a plecat,
Mânaţi mai, hăi, hăi!

Dar hoaţa de moară, ce păşteà brânduşe pe costişe, dac'a vazut aşa povară mare,

Puse coada pe spinare
Şi fugì spre lunca mare,
Iar morarul, meşter bun,
Alergă ca un nebun
Şi strigà, meren strigà:
Na, morişcă, na, na, na;
Moara tot hodorogeà,
Şi prin apă tot fugea,
Mânaţi mai, hăi, hăi!

Iar lelea Morăriţă, bună meşteriţă, suflecând mânici şi catrinţă:

Luă un cojoc miţos
Şi mi-l îmbrăcă pe dos,
Cu tărâţe, cu cojiţe,
Prinse moara de cosiţe,
Ş'o apucă de câlcâi,
Ş'o puse pe căpătâi.
Lovì c'un ciocan în şele
De o dete pe masele;
Atunci moara s'a pornit,
Roţile şi le-a 'nvârtit,
Şi pe loc a măcinat
Tot grâul cel săcerat.
Mânaţi măi, hăi, hăi!

www.dacoromanica.ro

S'a sculat apoi nevasta bădicăi și s'a dus în camară,
A scos o sită de sfoară,
Și-i părù că-i prea rară.
Ea s'a dus iar în cămară,
Și a scos o sită deasă,
Tot cu firuri de mătasă.
Mânați mai, hăi, hăi!

Trământat-a și'a dospit,
Și cuptorul l-a umplut,
Și colacii au crescut.

Apoi lelea c'o lopata

Trasă-a unul mare 'n vatră,
Un colac rotund, frumos,
Alb ca fața lui Christoș,
Și mi l-a rupt drept în două,
Ca să ni-l dee tot noua...
De urat am mai urà,
Dar ne temem c'a 'nserà,
Și's cărările 'ncurcate,
Și casele depărtate.
A ho! A ho! plugul badei
cu 12 boi,
Iată-ne sosiți la noi.

Unii mai adaug și urmatoarele versuri:

Noi din suflet vă dorim,
Acum și până murim,
Câți cărbuni în cel cuptor,
Atâți mândri gonitori.

Câte paie sus pe casa,
Atâți galbini pe masa.
Câte fire în manta.
Atâte vaci a fătà.

Urare de dimineața anului nou:

Anul nou cu fericire
Vă dorîm și cu 'nflorire,
Ca merii,
Ca perii
In mijlocul verii.

[3] *Brâul i se descingeà.* — Românii au obiceiu a-și strânge mijlocul cu brâie de lână roșii, sau cu chingi late de piele, țintuite cu bumbi de alamă. Ei pretind că puterea omului e cu atât mai mare, cu cât șelele sunt mai strâns legate cu cingătoarea.

[4] *Până 'n brâu că mi-l băgà.* — In povestele poporale, când Zmeii se apuc la luptă dreaptă cu Feți-Logofeții, Zmeii trântesc pe dușmanii lor astfel de tare, că-i bagă în pământ până la genunchi, apoi Feții-Frumoși, la rândul lor, bagă pe Zmei în pământ până la brâu, etc.

Balada lui Stoian are asemănare în unele pasajuri cu aceea a Păunașului Codrilor. Ele mi-au fost amândouă cântate de un lăutar din satul Mircești, anume Didica, și poate ca au acelaș ai fier.

www.dacoromanica.ro

XXVIII

SÂRB-SĂRAC

I

Pe 'n mijloc de Ţarigrad,
La cişmeaua lui Murad,
Primblă-mi-se Sârb-Sărac,
Pe-un cal negru din Bu-
[geac,
Voinicel şi sprintenel,
Dar Sărac, ca vai de el!
Cu saia îmbăirată,
Cu şalvari de ciorcă lată, [1]
Ţotul cinci galbeni luată.
Cu cămaşa de mătase,
Vitele 'mpletite 'n şase. [2]
Cu picioarele 'ncălţate
În opinci înhârzobate:
Hârzobul
Şi galbenul,
Nojiţa
Şi leiţa,
Curaua
Şi paraua.
Plimblă-mi-se'n sus şi'n jos,
Pe fugaru-i cel frumos.
Unde negrul nechezà
Ţarigradul se trezeà,
Turcii toţi că alergà,
Şi pe Sârbu-l întrebà:
„Copilaş de Sârb-Săiac!
Nu-ţi e negrul din Bugeac?
De ţi-e negrul vânzător,
Eu îţi sunt cumpărător,
Că vreau bine să'l plătesc
Cu aur să-l cumpănesc.
Nu mi-e murgul de
[vânzare,
Nici mi-e negrul de schim-
[bare,
Că-i voinic şi-i pui de zmeu,
Şi-i fugar pe placul meu!"
Nepoata Sultanului,
Copiliţa Hanului,
Hanului Tătarului,
Pe Sârb iată că-l zăreà
Din sarai, dela zăbrea, [3]
Şi din gură aşà grăià:
„Copilaş de Sârb-Săiac,
Mult eşti mândru şi pe plac!
Vin coleà lângă zăbrea,
Să-ţi dau iuzluci cât îi
[vrea, [4]
Negrul tău să-l primeneşti,
Şi pe mâini să-l potcoveşti
Cu potcoave de argint,
Ce sunt spornici la fugit.
Că ştii, frate, pe la noi
Azi e Mercuri, mâini e Joi,
Mâini ies Turci la halcà, [5]
Sus, în Haidar-paşa, [6]
Şi oricine-a câştigà
Roabă lui, Hanul m'a dà!
— Floricică din zăbrea,
Răsărită 'n calea mea!

www.dacoromanica.ro

De-ţi sunt drag, de-ţi sunt [pe plac,
Mâini vârtej am să mă fac,
Să viu Turcilor de hac!
Copilaş de Sârb-Sarac,
Mult mi-eşti drag şi mi-eşti pe plac,
Dar eu, frate, mu t ma tem
De cazlarul din harem, [7]
Cel cu chipul de Arap,
Buzat, negru, ras pe cap
Şi cu solzii mari de crap.
El că-şi are-un bidiviu, [8]
Cu sânge de-argint viu,
Un fugar neîntrecut.
Care soare n'a văzut,
De când mă-sa l-a făcut.
De ţinut unde şi-l ţine?
De trei ani e ţinut bine
Intr'o boltă 'ntunecată,
Sub pământ, în grajd de piatră. [9]
De hrănit cu ce-l hră- [neşte?
De doi ani îl întăreşte
Cu floarea trifoiului,
Hrana dulce-a roiului.
—De-adăpat cu ce-l adapă?
Tot cu lăptişor de iapă,
De şi-l face lat pe sapă,
Ş'aşa, frate, mult mă tem
De căzlarul din harem
Şi de mândru-i bidiviu,
Cu sânge de-argint viu;
Că pe el de-a 'ncălecă,
Mâini, la jocul de halcă,
Roabă lui, Hanul m'a dă! [10]
— Floricică din zăbrea,
Răsărită 'n calea mea!
Să n'ai frică
De nimică,
Că nu-i cal împărătesc
Ca negrul ist voinice c
Orice-alung
Cu el, ajung,
Oricând plec,
Păsări întrec!"

II

Trecea Miercuri, venea Joi,
Turcii mergeau câte doi,
Ca să joacă la hâlcă
Sus, în Haidar-Paşa,
Şi de-odată toţi plecă,
La fugă se aruncă,
Pe câmp luciu se 'nşiră.
Iar Sultanul, stând pe cal,
Sub un verde cort de şal,
Barbă neagră-şi netezea
Şi cu ochii urmărea.
Alalah! cai arăpeşti,
Alalah! cai tătăreşti!
Cum mişcă copitele,
Ca şoimii aripile! [11]
Dar căzlarul se 'ncruntă,
Bidiviu-şi întărâtă,
Pe toţi Turcii-i întrecea,
Şi 'nainte se duceă.
Vai! de fata Hanului,
Hanului Tătarului,

www.dacoromanica.ro

Nepoata Sultanului!
Iată, iată, Sârb-Sărac,
Pe-un șoimuț dela Bugeac,
Că veneà, mări, veneà,
Cuvântul de-și împlineà.
Pe căzlaru-l ajungeà,
Ajungeà și întreceà!
Iar căzlaru-l vicleneà,
Și din urmă-i tot răcneà:
„Copilaș cu cal de foc!
Oprește negrul pe loc,
Că-i pică potcoavele,
Și-ți răpune zilele“.
Sârb-Sărac descălecà,
Potcoavele cercetà...
Nici un cui nu le cădeà!
Dacă vedeà și vedeà,
Biciu de sârmă el scoteà,
Și pe negrul opinteà,
Șapte stânjeni că săreà,
Pe Arapu-l urmăreà.
Puneà scară
Lângă scară,
Și oblânc
Lângă oblânc
Și dârlog
Lângă dârlog,
Și din fugă cum veneà,
El în scări se 'nțepeneà,
De căzlar s'apropià,
Două palme 'n ceafă-i dà,
De pe cal îl ridicà,
Și pe câmp îl aruncà!
Se ducеà bietul Arap
Rostogolul peste cap,
Și pe câmp se răstigneà,
Și în urmă rămâneà
Buzat, negru, părăsit,
Tocmai ca un ciung pârlit!
Iar Sârbul se tot ducеà,
De haleà s'apropià,
Și din fugă azvârleà
Djeridul său chiar prin el.[12]
Apoi vesel se 'nturnà
La Sultan, de se-nchinà
Cu adâncă temeneà. [13]
Iar copila Hanului,
Hanului Tătarului,
Nepoata Sultanului,
Cu ochiana prin zăbreà
Pe voinicu-l urmăreà,
Și când Sârbul se 'ntorceà
Ea 'nainte-i se duceà,
Cu năstrapa mi-l stropeà,[14]
Cu năframa-l răcoreà.
Apoi nunta se făceà, [15]
Și la nuntă petreceà
In cântări și veselie,
Cum e rândul la Domnie...
Faceți-mi parte și mie

NOTE

[1] *Cu șalvari de cioarcă latâ. — Cioarcă latâ sau Ciorcălatâ*, cuvânt corupt, ce însemnează negreșit o materie *ceaur latâ*, căci șalvarii se fac de postav roșu.

www.dacoromanica.ro

2 *Vițele 'mpletite 'n șase.* — Șase în loc de șese, provincialism, asemenea se zice șapte în loc de șepte, etc.

3 *Din sarai, dela zăbreà.* — Ferestrele dela casele turcești, mai cu seamă acele din partea haremului, sunt închise cu gratii împletite de lemn, sau *zăbrele-jaluzele*, carele opresc ochii de-a pătrunde în lăuntru.

4 *Să-ți dau iuzluci cât îi vrea.* — Iuzlucul e o moneda turcească veche.

5 *Mâini es Turcii la halcà.* — *Halcà*, e cuvânt turcesc, ce însemneaza verigă. Jocul halcalei trebue să fi fost acelaș carele poartă la Francezi numele de *jeu de bagues*. După înțelesul baladei, jocul consistà întru a se repezi călare în partea unde se găseà halcaua spânzurată, și a zvârli djeridul astfel, încât sa treaca prin cercul ei.

6 *Sus, în Haidar-Pașa.* — Haidar-Pașa este numele unui câmp lat și frumos ce se găsește în Asia, lângă Scutari, Ischiudar) în față cu Stambulul. Pe acel câmp se făceau înainte jocurile favorite ale Turcilor, djeridul, halcaoa, arcul; și pe dânsul astăzi se adun caravanele și hagiii cari plec pe tot anul la Meca, spre a duce prezenturile Sultanului la mormântul lui Mahomed, profetul Islamismului.

7 *De căzlarul din harem.* — Haremurile Turcilor, adică locuința femeilor, sunt încredințate pazei eunucilor Arapi, ce se numesc turcește căzlari.

8 *El că-și are-un bidiviu.*— Cal tânar și sprinten la fugă.

9 *Sub pământ, în grajd de piatră.* — A crește caii la întuneric, pentru a-i face iuți și mai frumoși, este o crezare orientală ce există și la Români. Toți caii cei mai vestiți din povești, precum cal Graur, cal Vintes, și alții ce duc ca vântul și ca gândul pe Fat-Logofát cu părul de aur, sunt născuți și crescuți în bolți întunecoase. Balada zice:

Că el soare n'a văzut
De când mă-sa l-a făcut.

10 *Roabă lui, Hanul m'a dà.* Adică: Hanul o va dà lui de soție. Se crede că femeile, chiar cele maritate, sunt roabe la Turci.

12 *Cum mișcà copitele,*
Ca șoimii aripile.

www.dacoromanica.ro

Minunată şi mult poetică imagine de alergarea cailor.

[12] *Şi din fugă azvârleà,*
Djeridul lui chiar prin ea.

Jocul djeridului a fost cel mai favorit al Turcilor, căci el dà prilej a arătà dibăcie şi în purtarea calului şi în aruncarea lancei plumbuită la capete, ce se numeà djerid. Acel joc erà un soi de *tournoi* cavalerèsc, la care luau parte un mare număr de amatori, şi se execută adese sub ochii Sultanului, pe câmpul dela Apele dulci, din Europa, Lup atunci se parţeau în doua tabere fiecare din ei în al á pr tivnicu sau; apoi, la un semnal ce se dà din chioşcul împăratesc, toţi se repezeau în fuga cailor şi aruncau djeridele. Dibăcia consistà întru a se feri de djeridul potrivnicului, a-l prinde din zbor, sau a-l culege de jos, fără a şi opri calul şi a aruncà înderept.

[13] *Cu adâncă temeneà.* — Cuvânt turcesc, ce înseamnează închinaciune. Turcii fac multe temenele când se întâlnesc; ei se pleacă până la pamânt unul dinaintea altuia, şi cu mâna dreapta îşi ating pieptul, gura şi fruntea. Aceste semne înlocuesc la dânşii ścoaterea pălăriei şi strângerea de mână a Europenilor.

[14] *Cu năstrapa-l răcoreà.* — Vas de aur sau de argint, în care se vărsà ape mirositoare. Obicenul înainte erà de a stropi cu apă de trandafir pe vizitatori la zile mari.

[15] *Apoi nunta se făceà.* — In ediţia baladelor din 1852, s'au tipărit alte versuri la finitul baladei lui Sârb-Sărac. Iată-le:

Iar copila Hanului,
Nepoata Sultanului,
Cu ochiana prin zăbreà,
Sârbuşornl şi-l zăreà,
Şi 'naintea lui săreà,
Cu năstrapa-l răcoreà,
Cu meneştergu-l ştergeà,
Şi la sânu i mi-l strângeà,
Şi 'n etac că mi-l duceà,
Nuntă mândră că făceà,
Săptămână,
Lună plină,
Cum e rândul Domnilor
Şi rândul vitejilor.

www.dacoromanica.ro

XXIX

DONCILĂ

Sub cel păr mare din sat
Zace Donciul pe un pat;
Nouă ani şi jumătate
De când zace pe spate.
Pentru dânsul nu var[ă],
Nu e dulce primăvară,
Ci numai viaţă amară!
Ie de-o parte carnea-i cade,
Pe de alta viermi-l roade,
El se roagă tot mereu
Să-l sloboază D-zeu.
Toată lumea l-a lăsat,
Lumea toată l-a uitat,
Numai soră-sa, Ancuţa,
Anicuţa Romăncuţa,
Luceafărul satului,
Salba împăratului,
Nici pe Donciu l-a lăsat,
Nici pe Donciu l-a uitat;
Nouă ani ea l-a cătat,
Nouă ani şi jumătate
L-a tot cătat ca pe-un frate,
Zi şi noapte l-a veghiat,
Perne albe i-a mutat
Când la cap, când la pi-
[cioare,
Când la umbră, când la
[soare!
Într'o zi el o vedeà
Că de plâns se ascundeà,
Şi cu jale-aşa-i ziceà:
„Ce-ì, Ancuţo, draga mea?
Ochişorii tăi frumoşi
Sunt ca doi luceferi roşi;
Poate că ţi a venit greu,
De când tu mă cuţi mereu?
— Ba, ferească D-zeu!
Nu-i asta, drăguţul meu.
Dar un plâns m'a apucat,
Că pe fetele din sat
Grea urgie a picat!
Că ştii, frate, un Mârzac
A sosit dela Bugeac,
Şi prin ţară face jac. [1]
Lângă sat el s'a oprit,
Sub un cort mare, pâslit,
Şi orice vrea Tătarul, cere
Tot în silă şi 'n putere:
De tot omul de pe-aici
Zece galbeni Venetici,
Şi de fiecare casa,
Câte-un miel şi o juncă
[grasă,
Iar pe noaptea fiecare
Cere câte-o fată mare!
— Hei, Ancuţo, draga mea,
Facă D-zeu ce-a vrea!
Tu să n'ai nici o păsare.
Fierbe lapte 'ntr'o căldare,
De-mi găteşte-o scăldă-
[toare,
Şi mă freacă 'ntr'un noroc

www.dacoromanica.ro

Cu floare de busuioc,
Doar mi-ar potoli cel foc.
Apoi adă-mi haine dalbe,
Cusute cu firuri albe;
Adă-mi și armele mele,
Ce lucesc ca niște stele,
Apoi chiamă din câmpie,
Calul meu de voinicie,
Care plânge când mă-v de,
Și de-i zic că mor, nu crede!"
El în lapte se scăldă,
Cu busuioc se frecă,
Haine dalbe îmbrăcă,
Și cât se vedeă călare,
Strigă tot în gura mare;
„Rămâi, soro, sănătoasă
Ca o viorea frumoasă,
Intr'un păhărel pe masă!
Și tu, șoime, ce nechezi,
Și de boala mea nu crezi,
Să te văz cum te repezi,
Când în mine mă gândesc
Să răpun cap tătăresc!"
Șoimul vesel nechezà,
Zborul inte-și repezeà,
Iepurește, ogărește, [2]
Păsărește, fulgerește,
Și 'ntr'o clipă ajungeà
La cortul Crîm Hogea.
„Bun sosit, ghiaur Doncilă! [3]
De-mi aduci vre-o copilă,
Adu-mi tu pe soră-ta,
Că nu doresc pe alta.
— Iți aduc altă mireasă, [4]
Mai frumoasă, mai aleasă,
Care, când te-a sărutà,
Halal de viața ta!
Cine-i, bre Doncilă, cine?
Unde, unde-i, s'o văz bine?
Iat'o, ici în brâu la mine!
Ian vezi cât e de frumoasă,
De subțire, de lucioasă,
Ce glăsuț zinghenitor
Scoate când o prinde dor,
Dar mănâncă om de viu
Și tae cap de deliu. [5]
Ah! amar, amar, Doncilă!
N'am cerut așa copilă.
Du-te cu dânsa 'napoi,
Că eu plec azi dela voi.
Ba nu! vreau să te cunun,
C'am jurat să fiu azi nun".
Pala 'n aer fulgerà
Capul Mârzăcesc zburà!
Apoi Donciul se 'ntorceà,
Anicuței de ziceà:
„Bietul om! noroc nu are;
I-am dus lui o fată mare,
Și numai dintr'un sărut
Capul lui și l-a pierdut!"

NOTE

Subiectul acestei balade a fost tratat și de poeții poporali ai Serbiei, sub numele de *Dojcin bolnavul*. Vezi colecția cântece-

www.dacoromanica.ro

lor poporale ale Sârbilor, tradusă în limba franceză de August Dozon. — Dentu, libraire-editeur, Paris).

In Ardeal există asemenea balada lui Doncilă, însa cu numele de Radu şi Călugăriţa. (Vezi colecţia tiparită la Pesta, de dr. Marin Marinescu).

[1] *Şi prin ţară face jac.* — În timpurile pe când Bugeacul era în stăpânirea Tătarilor, aceştia făceau adesea năvăliri pe pământul Moldovei şi căşunau cumplite rele locuitorilor Români, arzându-le satele, prădându-le vitele şi răpindu-le nevestele şi fetele. Asemenea Românii din partea lor dau năvală în Bugeac şi-şi răzbunau cu foc şi cu moarte. In balada lui Doncilă, Tătarul Crîm Hogea cere tot în silă şi în putere, el ridică *haraciu* de tot omul câte zece galbeni Venetici, etc. şi pretinde pe fiecare noapte câte-o fata mare.

In balada lui Român Grue Grozovanul, am văzut ca el intrase în Bugeac pentru ca să ducă în ţara care mocaneşti, pline de copile Mirzăceşti şi de roabe Tătareşti. Tablou viu şi spăimântător de acea epoca de vrăjmăşie. unde omul nu era sigur de azi până mâine, şi în care el se gaseà într'o luptă necurmată cu duşmanii din ţările vecine.

[2] *Iepureşte, ogăreşte,*
Păsăreşte, fulgereşte.

Aceste patru cuvinte formează un adevarat model de repezimea calului. Ogarul e mai iute decât iepurele, pasarea mai iute decât ogarul, şi fulgerul mai iute decât pasărea.

[3] *Bun sosit, ghiaur Doncilă.* — Popoarele ce urmează perceptelor religiei lui Mahomed, dau creştinilor denumirea de *ghiauri*, adică: necredincioşi.

Îţi aduc altă mireasă. — Expresia poetică de mireasă, întrebuinţată pentru spada, se găseşte şi în una din cele mai frumoase poezii ale vestitului poet german Uhland. In bucata intitulată: *Spada*, cavalerul zice:

„Da, spada mea, da, eu sunt om liber şi te iubesc din fundul inimii, te iubesc ca şi când mi-ai fi mireasă... etc".

[5] *Şi tae cap de deliu.* — Deliu însemnează în limba turcească un om voinic, însă cam nebun.

www.dacoromanica.ro

XXX

KIRA

La Brăila'n vale,
Șapte bolovale[1]
Și șapte sandale
Descarc la zamboale
Și încarc la stamboale,
Descarc băcălii,
Și 'ncarc dimerlii
Tot de grâu mărunt[2]
Și de arnăut.
Dar cine descarcă
Și cine încarcă?
Un Arap bogat,
Negru și buzat,
Cu solzi mari pe cap,
Cu solzii de crap,
Și cu buze late,
Roșii și umflate,
Și cu ochi holbați,
Și cu dinți smăltați.
Dar pân' descărcà,
Și pân' încărcà,
El ce mai făceà?
Tot pe mal ședeà
Și mâncà și beà,
Sub verde frunzar
De crengi de stejar.
Iată-o copiliță,
Cu albă cofiță;
„Kiro, Kirolină,
Floare din grădină!
Ghelai tu cu mine[3]
Că te-oiu purtà bine;
Bine te-oiu purtà
Și ți-oiu cumpărà
Rochiță cu zale,
Lăsată pe șale,
Rochiță în bolduri,
Lăsată pe șo'duri,
Și paftale mari
De mărgăritari,
Și paftale mici,
Tot de irmilici."[4]
Kira tot râdeà
Și îi răspundeà:
„Alei! Arăpilă,
Alei! măi Buzilă!
Unde s'a aflat
Că s'a împreunat
Corbi cu turturele,
Șerpi cu floricele,
Urși cu căprioare,
Și nouri cu soare?"
Iară cel Arap,
Cu solzi mari pe cap,
Cât o auzeà
Se și repezeà,
In brațe-o luà,
In caic intrà
Și se depărtà,
Către Sulina.
Iar frații Kirei,
Hoții Brăilei,

www.dacoromanica.ro

Șerpii Dunării,
La mal alergà,
Pe Kira strigà
Și 'n not mi se dà,
Și se cufundà,
Și când se iveà
In caic săreà,
Și pe cel Arap,
Il dà peste cap.
Apoi se 'ntorceà
Și Kirei ziceà:
„Soră ticăloasă!
Soră păcătoasă!
Spune la tustrei,
Care moarte vrei?
Moarte luminată,
Ori întunecată?
Frățiorii mei!
Vă jur la tustrei,
Jur pe Dumnezeu,
Pe sufletul meu!
Că's nevinovată
Ca apa curată,
Ah! drăguții mei,
Nu-mi fiți dușmanci,
Nu vă 'ntunecați,
Nu vă încruntați,
Că's o biată fată,
Zău! nevinovată!"
Iar frații Kirei,
Hoții Brăilei,
Șerpii Dunării,
Acasă-o duceà.
Apoi ce făceà?
O legà de-un par,
De-un par de stejar,
Și pe lângă ea
Vreascuri aduceà.
Și ce mai făceà?
Trupu-i cătrăneà
După ce-l goleà,
Apoi foc îi dà
Ș'ast-fel o mustrà:
„Soră ticăloasă!
Soră păcătoasă!
Unde s'a aflat
De s'a 'mpreunat,
Corbi cu turturel,
Șerpi cu floricele,
Urși cu căprioare,
Și nouri cu soare?
Arzi în foc nestins,
De noi trei aprins,
Și te fă tăciune,
Și te fă cărbune,
Cu-Arapi de vroești
Ca să te iubești!"
Focul s'aprindeà
Vreascurile-ardeà,
Para se suià,
Kira, vai de ea!
Gemeà și plângeà,
Trupul își frângeà,
Și amar ziceà:
„Frățiorii mei,
Mă rog la tustrei,
Faceți-vă milă
De-o biată copilă.
Ah! mă doare foarte!
Ah! mă tem de moarte,

www.dacoromanica.ro

Fie luminată,
Fie 'ntunecată!
Vai ş'amar de mine,
Iată moartea vine,
Vine, se repede,
Şi nimeni nu-mi crede!
Măiculiţa mea,
Ce pedeapsă grea!
Focul mă cuprinde,
Carnea mi-o aprinde;
Maică, unde eşti
De mă părăseşti?
Maica, mor, ah! mor,
Şi la tine zbor!"
Kira treĭnură,
In foc se luptă,
Şi amar strigă;
Apoi lin oftă,
Capul îşi plecă,
Sufletul îşi dă!
Iar trupu-i ardeà,
Trupu-i se roşeà,
Trupu-i se 'negreà,
Carnea sfârâià,
Oasele trosneà,
Para pâlpâià,
Fumul se 'nvârteà,
Iar când trupul ars
Cenuşă-a rămas,
Fraţii câte trei,
Şerpii Dunării,
Oasele strângeà,
Cenuşă-alegeà,
Şi'n vânt o zvârleà
Şi ast-fel grăià:
„Oase păcătoase,
Pulbere de oase!
Mânca-v'ar pământul
Şi v'ar duce vântul
Peste nouă mări,
Peste nouă ţări,
In pustiu golit
Şi nemărginit!"

NOTE

[1] *Şapte bolozale*
Şi şapte sandale,

Negreşit aceste cuvinte sunt numiri corupte de vase plutitoare, căci Românii cam au obiceiu a stropşì unele nume străinè, precum au prefăcut cuvântul de *canton* în *cardon*, şi acel de *diligeanţă* în *dirigeancă*, etc.

[2] *Tot de grâu mărunt,*
Şi de arnăut.

Tablou statistic de comerciul ţărilor noastre.

Moldova şi Valahia sunt vestite pentru pământul lor mânos, şi produc de mai mulţi ani, cătimi foarte însemnate de

www.dacoromanica.ro

grâu, popușoiu, orz, ovăz, etc., ce se exporta prin porturile Galați și Brăila. Agricultura este până acum singura industrie importantă a Principatelor-Unite, și de când a încetat producerea cailor, și s'au stins numeroasele herghelii ce formau înainte unul din isvoarele de bogăție a Românilor, aceștia s'au dedat la înmulțirea vitelor albe, din care se exportă mare număr în Austria.

[3] *Ghelai tu cu mine.*—Monedă turcească ce însemnează: Vină tu cu mine.

[4] *Tot de irmilici.* — Cuvânt turcesc de o valoare de 20 lei de Țarigrad.

Unii cântăreți sfârșesc balada Kirei prin următoarele versuri:

Pulberea zburá,
La cer se 'nălță,
Și 'n cer adună
Nori îngrozitori,
Nori răzbunători,
Care se 'nvârteà,
Și din sân scoteà
Trei fulgeri de foc,
Căzute pe loc
Peste cei trei frați,
Crunți și ne'mpăcați.

XXXI

RADA

La cea casă mare,
Cu ferești în soare
Multe buți de toate,
Se lovesc în coate,
Buți mari, ne'ncepute,
De câte cinci sute, [1]
Ș'altele mai mici,
De-o sută și cinci.
La cea casă mare,
Cu ferești în soare,
Vinu-i bun și rece,
Mult vinaț se trece,
Că-l vinde Radița,
Rada crâșmărița,
Și-l beau cazaclii, [2]
Negustori de vii.
Iar unul din ei,
Căpitan Matei,
Cazaclîu bătrân,
Și cu moartea 'n sân,

www.dacoromanica.ro

La Rada cătà,
Din suflet oftà,
Şi'apoi cuvântà:
„Rado, Rădişoară,
Mandră viişoară!
Ia-mă tu pe mine,
Că te-oiu ţine bine,
Şi ţi-oiu da eu ţie
Ruble chiar o mie,
Papuci în badii
Aduşi din Indi, [3]
Blană lungă, moale,
Cu samur în poale,
Şi un aşternut,
Cu aur ţesut".
Rada mi-l vedeà
Şi îi răspundeà:
„Căpitan Matei,
Mă vrei, nu mă vrei,
Cât eşti de bogat,
Nu mi-i fi bărbat,
Că ţi-e barba sură
Şi n'ai dinţi în gură.
Bărbat oiu luà
Care s'a aflà
Dunărea să 'noate
Ridicând din coate,
In picioare stând,
Buzdugan purtând".
Nimeni nu s'aflà,
Care cutezà,
Din cei cazaclii,
Negustorì de vii.
Iar un argaţel,
Tânăr, voinicel
Pe loc s'apucà
De se încercà.
Dunărea treceà,
Şi iar se 'ntorceà,
Din coate 'notând,
In picioare stând,
Buzdugan purtând.
Rada 'nveseleà
Şi astfel grăià:
„Vin' voinicule,
Argăţelule!
Pe tine te vreau
Bărbat să te iau,
Că-i o zicătoare
De însurătoare:
Cine bate Dunărea, [4]
Nu mi-l bate muierea!"

NOTE

[1] *De câte cinci sute.*— Adică fiecare bute erà de 500 vedre.

[2] *Şi-l beau cazaclii.*— Cazaclii se numesc unii negustori din Rusia, carii cumpăr în tot anul vin dela Odobeşti şi-l duc peste Prut.

[3] *Aduşi din Indii.*— Adică din India.

www.dacoromanica.ro

Cine bate Dunărea,
Nu mi-l bate muierea

Din cuprinsul baladelor: Păunașul Codrilor, Vidra și Rada, se poate dobândi o idee exactă de caracterul femeelor Românce. Ele sunt vesele, glumeţe, și au o plecare mare pentru voinici. Un om vrednic, care *rupe mâța 'n două*, după proverbul poporal, plătește mult în ochii Românceĭ, și fie cât de sărac, el e preferat unui avut nevrednic. — Românul asemine îșĭ arată simţirile lui în următoarea zicală: *Mai bine cu un voinic la pagubă, de cât cu un mișel la câștig.*

XXXII

BADIUL

Pe luciul Dunării,
La scursurile gârlei,
La cotitura mării,
Ian că se zăreà plutind,
Cu lopeţile vâslind,
Cu pânzele fâlfâind,
Un caic mare, bogat,
Cu postav roș îmbrăcat,
Pe 'n afară zugrăvit,
Și pe margini poleit.
Da 'n caic cine erà?
Erà Căpitan-Pașa,
Baș Agaua Turcilor,
Măcelarul Frâncilor, [1]
Cu cincizeci de Brăileni, [2]
Și cincizeci de Bosnieni,
Brăileni din Brăila,
Bosnieni din Bosnia.
Ei, mări, cu toţi veneà,
Și pe mal se coborà
În cel sat mare, sârbesc,
Jumătate românesc,
La casele Badiului,
Badiului Bulgarului,
Frăţiorul Marcului.
„Dalbo, dalbă, jupânească!
Cu ochi mari de puică-[aleasă,
De ţi-e Badiul tău acasă,
Zi-i degrabă ca să iasă,
Iar de-i dus în deal, la vie,
Mergi de-i zi să nu mai vie,
Că s'a trecut de glumie!
—Nu-i la vie, și-i în casă,

www.dacoromanica.ro

Cu paloşul gol pe masă.
Badiului voinic nu-i pasă
Nici de cursă duşmănească,
Nici de oaste 'mpărătească!
Badiule, te ţine bine,
Că urdia 'ntreagă vine!
Turcii vin grămadă, clae,
Capul tău să mi ţi-l tae,
Şi să-l ducă pe tipsie,
De peşcheş la 'mpărăţie!" [3]
Iată lupta se 'ncleştă;
Badiul singur se lupţă,
Chiar în sânge se scăldă
Şi de loc el nu se dă.
Dar când trupul oboseşte,
Când puterea se sfârşeşte,
Inima la ce-ţi slujeşte!
Badiul meu slăbeă, căděa,
Turcii rămaşi mi-l prindeá
Şi-l fereca peste tot,
Şi-l legă strâns cot la cot
Jos, la stâlpul hornului,
La dogoarea focului,
Cu frânghie de mătase,
Viţele 'mpletite'n şase...
Tăia carnea pân' la oase! [4]
Badiul greu se răsuceă
Şi diu gură'ncet ziceă:
„Băduleasa mea frumoasă!
De mi-ai fost tu credin-
[cioasă,
Mergi degrabă la cămară,
De ia galbeni din comoară.
Umple-ţi poala plină, rasă,
Şo revarsă-aici prin casă.
Doar or vrea ca să mă lase!"
La bani Turcii năvăleă,
Şi jos se tăvăleă,
Dar pe Badiul nu-l slăbeă!
Badiul încă mai ziceă:
„Băduleasa mea frumoasă!
Cu ochi mari de puică-a-
[leasă,
Mergi degrabă în cea casă;
Pune faţa la ghileală,
Buze moi la rumeneală,
Şi sprâncene la cerneală; [5]
Apoi vină-aice 'n casă,
Doar o vrea ca să mă lase!"
Mândra cât se arătă
Baş-Agaua se'mbătă,
Dar de Badiul ce zăceă,
Milă nici că-i se făceă!
Badiul încă 'ncet ziceă:
„Băduleasa mea frumoasă!
De-mi eşti soaţă credin-
[cioasă,
Fă la apă că purcezi,
Şi 'n fugă să te repezi
Pe la gura pivniţei,
Tot de-a lungul uliţei,
La casele Marcului,
Frăţiorul Badiului,
Şi dă lui pe loc de ştire,
Că mă aflu la peire."
Băduleasa purcedeă,
Dar la apă nu merg ă,
Ci 'ntr'o fugă ajungeă
La casele Marcului,
Marcului Bulgarului,

www.dacoromanica.ro

Frățiorul Badiului:
„Alei! cumnățica mea!
Răsărit-ai ca o stea.
Ce vânt dulce te-a bătut,
La noi de te-ai abătut?
Am venit să-ți dau de ştire,
Că mi-e Badiul la peire,
Pe mâna Bosnenilor
Şi a Brăilenilor!"
Băduleasa nu sfârşeà,
Marcul se şi repezeà,
Bu dușanul învârtind
Şi din gură chiuind:
„Măi Bosneni, măi Brăileni,
Mişei duşmani şi vicleni!
Vă-aruncați sută pe un om,
Ca şi ciorile pe-un pom.
Ce vă-i robul vinovat,
Astfel de l-ați ferecat?
De vă-i robul de iertat,
De vândut sau de schimbat,
Mie mi-e de cumpărat.
— Nu ne-i robul de vândut,
Ci ne-i robul de pierdut.
— Al i! frate Badiule,
Cum te calcă babele!"
Cât zic à se repezeà,
Stâlpul hornului zmunceà,
Pe Badiu că-l slobozeà,
Şi din gură-i porunceà:
„Bate tu marginile,
Că eu bat mijloacele,
Care-a scăpà dela mine
Să nu scape dela tine!"
Amândoi turbat răcneà,
Vârtej de moarte făceà,
Printre Turci se învârteà.
Turcii săreà şi fugeà,
Dar păcatu-i ajungeà!
Care scăpa de stâlpan
Nu scăpa de buzdugan!...
— Noaptea neagră când cădeà
Clăi de Turci în foc ardeà,
Şi lumina se'ntindeà
Pe luciul Dunării,
Pe valurile mării,
Iar nevasta Badiului,
Cumnățica Marcului,
La cel foc grozav cătà
Şi cu jale cuvântà:
„Alei! frate Badiule!
Cumnățele Marcule!
Auziți voi parele
Cum mănâncă oasele?
Auziți voi mamele
Cum îşi plâng păcatele?..

NOTE

Această baladă se cântă pe o arie cam sârbească, cu trăgănituri de glas orientale, şi lăutarii adaogă la sfârşitul ariei un soi de suspin, pe cuvintele turceşti: *Brui aman, aman!*

www.dacoromanica.ro

[1] *Măcelarul Frâncilor.* — Turcii dau numirea de Frânci la toate popoarele îmbrăcate cu haine europene, şi fiindcă ei au avut multe războaie cu Ungurii şi cu Nemţii, poate că versul de sus face aluzie la unul din acele măceluri crâncene, ce au roşit cu sânge de atâtea ori malurile Dunării. Punem înainte această presupunere, fiindcă caracterul mai modern a baladei Badiului nu ne îngădue a o crede de pe timpul cumplitei desfaceri a Francilor, sub zidurile Nicopolii.

[2] *Cu cincizeci de Brăileni.*— Înainte de războiul Ruşilor cu Turcia, la 1828, oraşul Brăila, întărit cu ziduri, erà ocupat de o garnizoană turcească. Brăilenii din baladă nu sunt decât ostaşi din acea garnizonă.

[3] *De peşcheş la 'mpărăţie.* — Cuvânt turcesc, ce însemnează prezent, dar.

[4] *Tae carnea pân' la oase.*—Un lăutar din satul Folteştii, ce se află la coada lacului Brateş, lângă Galaţi, ziceà următoarele versuri:

Cu-o frânghie de mătasă,
Impletită'n trei, în şase,
Cât şi braţul meu de groasă,
Tăià carnea pân' la oase,
Şi cu două de fuior,
Cât un fluer de picior.
Dar când Badiul se 'ntindeà,
Cele două se rupeà.
Numai laţul de mătasă
Nu-i dà drumul ca să jasă,
Cí-l strângeà, strângeà cum-[plit,
Ca un şarpe 'ncolăcit.

[5] *Pune faţa la ghilează,*
Buze moi la rumeneală,
Şi sprâncene la cerneală.

Femeile în Orient au urâciosul obicei de a-şi drege obrazul cu suliman şi a-şi boi sprâncenele cu nucuşoară arsă. Acel obiceiu s'a adoptat de toate femeile, fie mahometane, fie creştine, ce locuesc în imperiul Otoman, şi, din nenorocire, a şi trecut peste Dunăre, şi s'a încuibat în satele Românesti de pe malul stâng al râului.

www.dacoromanica.ro

XXXIII.

GHEMIŞ

I

Frunză verde de-aluniş:
Tace cucul la răriş,
La răriş, la cărpeniş,
De frica celui Ghemiş,
Că de-i mic şi ghemuit,
Are faţa de 'ngrozit,
Şi de-i mare cât un ghem, [1]
Turcii toţi de el se tem.
Cât a fost vara de mare,
El a mas pe la coşare
Cu vânăta cea frumoasă,
Iapă scurtă şi vânoasă,
Cu dungi negre pe spinare,
Şi scântei de foc în nare;
Ea-i ogarcă pe sub foale [2]
Cât aleargă nu dămoale,
Şi-i lăcustă săritoare...
Unde-o vede, Ghemiş moare!
Intr'o zi Ghemiş puneà
Şapte buţi alături ea
Cu vânăta le săreà,
Pe vânăta o speteà!
Iar Ghemiş ca un nebun
O legà de un alun,
Şi trei zile o plângeà,
Nici că se mai mângâià!
Apoi, mări, se 'ndrăceà
Colea'n vale se duceà,
O falangă 'n drum scoteà, [3]
Pe drumeţi pe toţi băteà,
Ca să-i spue de ştià,
Dacă 'n lume cunoşteà,
Alt fugar ca vânăta,
Să-i se dreagă inima.
Când la urma tuturor
Iată un biet de cerşetor, [4]
In spinare cu desag,
Şi în mână c'un toiag.
Iar Ghemiş cum îl vedeà
La pământ îl întindeà,
De falangă mi-l legà
Şi-l băteà şi tot strigà:
„Măi sărace, sărăcilă,
De când umbli cerând milă,
Văzut-ai în calea ta
Vreun cal bun ca vânăta?
—Stăi, jupâne, nu mai dà
Că ţi-oiu spune tot ce ştiu.
Eu cunosc un bidiviu
La cel paşă din Măcin, [5]
Care bea rachiu şi vin!“ [6]

II

Ghemiş iute purcedeà,
Luntre mică el prindeà,
Latul Dunării treceà,
La Măcin de se duceà,
Şi 'n cetate el intrà,
Iar de pitic ce erà,

www.dacoromanica.ro

Nime 'n seamă nu-l băgà,
El la grajd şi alergà,
Grajdul Miralaiului, [7]
In dosul saraiului,
Şi la pândă se puneà,
In gunoi se ascundeà.
Când fù despre cântători.
Pân' a nu răsări zori;
Ghemiş iute se trezì
Şi 'ncepeà a nechezì
Cum nechează iepele,
Iepele sirepele,
Armăsarul l-auzeà,
Se 'ncordà şi nechezà,
Dela ieşle se zmunceà,
Peste zid uşor treceà,
Şi zburând voios veneà.
Iar Ghemiş îl vicleneà
Pân' de coamă-l apucà,
Apoi iute 'ncălecà
Şi numaì o fugă-i dà
Pân' la soră-sa Manda.
„Bună ziua, surioară!
De eşti bună, bunişoară,
Fii de inimă voioasă
Şi de oaspe bucuroasă. [8]
— Bun sosit, frate Ghemiş!
Bine făcuşi că venişi,
Dar mai bine, zău, făceai,
Dacă-aice nu veneai.
Că duşmanu-ţi de cumnat,
Chiar pe cruce s'a jurat,
Să te dea la Turci legat,
Pentru-o palmă, ce mi-ai [dat
Când cu el m'am cunumat!
— Să n'ai grijă, soro dragă,
Că cu mine nu-i de şagă.
De mine care se leagă,
Sângele 'n trup i se'n- [cheagă."

III

Iată că se'naintà
Şi pe prag se arătà,
Cel cumnat jurat, hain,
Ce veneà dela Măcin—
„Aferim, frate Ghemiş, [9]
Bine făcuşi că venişi,
Amândoi să veselim,
Ca fraţi buni să ne cinstim.
Fă nevastă, dute, adă
Vin de cel ce fierbe'n cadă,
Să ne cinstim oaspele,
Să răcorim fratele."
Manda vinul aduceà,
La băut ei se 'ntrecà,
Pân' ce unul se 'mbătà,
Şi'n somn greu se cufundà.
Iar cumnatul cel hain,
Tufecciul din Măcin, [10]
Pe Ghemiş îl fereà,
La seleafu-i se plecà,
Pistoalele-i le-apucà,
De iarbă le descărcà,
Cu cenuşă le'ncărcà.
Apoi iute alergà
Şi la Turci veste le dà.
Turcii casa 'nconjurà,
Şi 'n casă buluc intrà, [11]

www.dacoromanica.ro

Iară sora lui Ghemiș
Puneà salbă și beniș,
Și'ntre Turci se arătà,
Și din gură cuvântà:
„Turcilor, spahiilor,
Nu dați vânt săbiilor,
Pân' a nu mă plăti eu
De Ghemiș, fratele meu,
Cu o palmă, ce mi-a dat
Când bărbatul m'a luat.“
Bună palmă atunci îi dà,
Cât Ghemiș se deșteptà,
Și pe Turci cât îi zăreà
În picioare drept săreà,
Și pistoalele 'ntindeà,
Dar nici unul s'aprindeà!

Dacă vedeà și vedeà,
Iataganul apucà,
Printre Turci se aruncà,
Printre Turci cale-și făceà,
Și la grajd el se duceà,
Chiuind și nechezând,
Iataganul învârtind,
Armăsarul l-auzeà,
Armăsarul nechezà,
La Ghemiș zburând veneà
Și 'n genunchi el se punea,
Ghemiș iute 'ncălecà
Și spre Dunăre plecà,
Apa 'n două despicà,
Se săltà din val în val
Pân' soseà la cela mal!

NOTE

[1] *Și de-i mare cât un ghem.* — In povestele poporale există o ființă fantastică, ce se numește: *Statul palmă, barbă cot*, adică cu statul nalt de o palmă, și cu barba lungă de un cot. El trăește sub pământ și umblă călare pe un iepure schiop. Ghemiș, mare cât un ghem, a fi negreșit rudă cu el.

[2] *Ea-i ogarcă pe sub foale.* — Adică are formă de ogar, făcută pe alergare.

[3] *O falangă 'n drum scoteà.* — Pedeapsa barbară a falangăi s'a aplicat în țară în timpul domniei Fanarioților. Nenorocitul osândit la această pedeapsă primeà lovituri de biciu sau de vergi pe tălpile picioarelor, în vreme ce picioarele lui erau strâns legate de un drug, numit falangă, și ridicate în sus.

[4] *Iată-un biet de cerșetor.* — In țările noastre e foarte rar de a găsi un cerșetor Român, căci cerșetoria e considerată ca o meserie rușinoasă. A ajunge pe la ușile străinilor este cea mai mare nenorocire pentru un om; prin urmare e o foarte crudă ocară cuvântul de *calic*. — Cerșetorii

www.dacoromanica.ro

din ţările noastre sunt mai toţi străini, şi cei mai mulţi din ei Ruşi, poreclîţi Rusnaci.

Cu toate aceste, până la Domnia lui Ioan Sturza, calicimea din ţară erà oare-cum privilegiată prin hrisov Domnesc, şi posedà în Iaşi un foburg, numit mahalaua Calicimei. Ea aveà dreptul a luà parte la cortegiul înmormântărilor. Breasla calicilor erà reprezentată la acele triste ceremonii prin oameni aleşi din sânul ei, şi cari purtau toiaguri grosse de ceară zugrăvită cu flori şi poleită. Toiagurile însă, erau atât de grosse, că de-abia doi oameni puteau să ducă câte unul pe umerele lor

5 *La cel paşă din Măcin.* — Oraş mic aproape de malul drept a Dunării, în Turcia.

6 *Care bea rachiu şi vin.* — Legea lui Mahomed opreşte băutura vinului şi a rachiului.

7 *Grajdul Miralaiului.* — Miralaiul însemnează la Turci, rangul de Colonel.

8 *Şi de oaspe bucuroasă.*— Datina ospeţiei e una din cele mai vechi şi mai sfânt păzite la Români. Când soseşte un străin pe pragul casei unui om, el zice până a nu intrà: *Bucuroşi de oaspeţi?* şi-i răspunde totdeauna: *Bucuroşi!*

9 *Aferim, frate Ghemiş.* — Aferim, turceşte, sinonim de bravò.

10 *Tufecciul din Măcin.* Cuvânt turcesc, care însemnează fabricant de arme.

11 *Şi'n casă buluc intrà.* — Adică dà năvala în casă cu grămada. Buluc e un cuvânt turcesc, care s'a pripăşit în ţară de când cu năvălirile Turcilor, dar începe a se pierde din limba noastră, ca multe alte cuvinte slavone şi greceşti, lăsate în urma lor de ocupările ruseşti şi de fatala domnire a Fanarioţilor.

www.dacoromanica.ro

XXXIV

VULCAN

I

La gura Siretului,
Prin postul sân Petrului,
Ian, mări, că s'a ivit
Un caic lung, poleit,
Cu postav verde 'nvelit [1].
Dar în el cine-mi erà?
Erà Suliman Aga,
Cu cincizeci de Ieniceri, [2]
Care poartă 'n brâu ham-
[geri.
Ei veneà încet, încet,
Dela Dunăre 'n Siret,
Vadurile străbătând,
Malurile cercetând
De-un Vulcan, de-un că-
[pitan,
Dușmanul lui Soliman.
Iatî, mări, cum veneà,
Că pe-un mal se întâlneà
Cu trei fete Moldovence,
Floricele Dunărence,
Vorbitoare, cântătoare,
Și de pânzi înălbitoare [3].
„Bună vremea la trei fete!
De nu sunteți voi șirete,
Spuneți nouă de Vulcan
Unde-i aprigul Bogdan? [4]
Dacă-ți spune voi cu drept
Răsări-v'ar flori la piept,
Flori cu față de bujori
Și cu ochi de pruncușori.
Lucrul vostru să sporească
Pânzele să se 'nălbească
Cum e coala de hârtie
Și floarea de iasomie.
Iar de nu-ți grăi cu drept,
Arde-v'ar dorul în piept,
Lucrul să nu vă sporească,
Pânzele să nu albească,
Ci la soare să 'negrească
Și la vânt să putrezească."
Cele fete Moldovence,
Floricele Dunărence,
De la mal se depărtà
Și din gură cuvântà:
„Atunci s'ajungeți voi,
Când îți află dela noi
Unde-i Badea cel iubit
Și de Turci nebiruit!"
Turcii se posomorà,
Pe mal verde coborà,
Și de mers nu se opreà,
Pân' ce 'n cale nu zăreà
O sălcică rămurată
Pe un isvor rece culcată;
Lângă salcie o bătrână,
Cu trei caftane 'ntr'o
mână, [5]
De sânge spălându-le,
De pietre bătându-le;

www.dacoromanica.ro

Iar sub salci -un căpitan,
Şoimul ager de Vulcan,
Stând la umbră şi dormind,
De-a lui viaţă ne'ngrijind,
Că de pază mi-l păzeşte,
Şi la capu-i străjueşte
Pandelaş, un Grec voinic,
Cu pistoale sub ilic,
Slugă veche şi iubită,
De stăpânu-i dăruită.
Soliman s'apropià
Şi din gură aşa grăià:
„Bre Pandele! de vrei bani,
Să nu-i poţi mâncà doi ani,
Dă-ne pe Vulcan legat,
Că-i peşcheş de împărat.“
Grecul lacom răspundeà:
„Daţi-mi baniiş'om vedeà.“
Soliman se bucurà
Banii 'n poală-i numărà,
Zece pungi de irmilici,
Opt de rubiele mici,
Şi vr'o trei de venetici;
Iar Pandele ce făceà?
La stăpânu-i se ducea,
Şi cu brâu-i de mătasă,
Brâu cu ţesătura deasă,
Ii legà braţele 'n cruci
Şi-l dăruià rob la Turci.

II

Lângă malul ridicat
Stà Vulcanul răsturnat,
Ca stejarul cel frunzos,
In pădure aruncat jos..
Imprejuru-i adunaţi
Şedeà Turcii înarmaţi,
Şi pe rând se întrebà
Ca ce moarte i-ar aflà?
Unii ziceà să-l omoare
Cu laţ de spânzurătoare.
Alţii să-l cufunde 'n apă,
Alţii să-l înfigă 'n ţeapă,
Alţii să-l tae pe loc,
Alţii să-l arunce 'n foc.
Iar Pandele-i ascultà
Şi la rându-i cuvântà.
„La cea moară părăsiţi,
De stăpânul meu clăditi,
Este-o piatră de râşniţ,
Care încă n'a slujit,
Şi e bună de-aninat
De un gât de vinovat,
Şi 'n Siret de cufundat.“
Turcii toţi *evet* ziceà.
Pe Vulcan iute 'l duceà,
Şi de piatră mi'l legà
Şi 'n Siret îl aruncà.
Apele se deschideà,
Şi pe loc se închideà,
Cum se 'nchide pe-un mormânt
Gura negrului pământ.
Apoi Turcii purcedeà,
La Galaţi ei se duceà,
Lăsând îndărătul lor,
Pe luciul apelor,
Vălurele uşurele
Şi vârteje 'n cercurele.

www.dacoromanica.ro

Iar Vulcan se cufundà,
Pênă ce de fund el dà.
Când în fund el ce făceà?
Brâul cu dinţii-l rodeà,
Mâna dreaptă-şi desfăceà,
Din picioare s'opinteà,
La lumină de eşeà.
Apoi, greu el înoţà
Şi din gură cuvântà:
„Sărăcuţ, amar de mine!
Căci un ajutor nu-mi vine,
Să mă scoaţă dela greu,
Să-mi lungească veacul meu!“
Iată, mări, că de-odată
Ii răspunde-un glas de fată:
„Voinicele, ţine bine,
Că eu vin, alerg la tine.“
Copilița sprintenică
Săreà într'o luntricică,
Şi cu mâinile vâsleà,
Pe Vulcan de mi-l scăpà.
Iar Vulcan o sărutà
Şi cu drag îi cuvântà:
„Fire-ai, dragă, fericită!
Că tu eşti a mea ursită [8]
Că lumina de iubită.
Mergi acum la tine-acasă,
Şi-ţi ia haine de mireasă,
Şi m'aşteaptă bucuroasă,
Că eu dacă-oiu izbândì,
Cu tine m'oiu logodì,
Ş'om face casă 'mpreună,
Să trăim viaţă bună“.

III

El la târg se îndreptà,
Mamei lui se arătà,
Iar bătrâna lăcrimà
Şi cu jale cuvântà:
„Alei! dragì, de eşti viu,
Spune mamei ca s'o ştiu,
Iar de nu, să te bocesc,
Trupul să ţi-l pânzulesc,
Podurile să-ţi gătesc. [10]
— Nu sunt mort, nu mì boci,
Nici în pânzi nu mă 'nvelì,
Ci în zdrenţe mă 'mbrăcaşte,
De mă schimbă calicaşte“.
Făceà măsa cum ziceà,
In calic îl prefăceà.
El pe uliţi apucà,
Crâşmele de le cercà,
Cercà una, cercà două,
Până 'mplineà câte nouă.
Când a fost l'a nouà oară
El în'untru năvălì
Că'n lăuntru el văzuse
Pe Pandele ce-l vânduse.
Vânzătorul stà culcat
Tocma'n fund, pe un macat,
Lăudându-şi faptele,
Şi bându-şi păcatele.
„Noroc bun şi veselie,
Celor ce's în avuţie,
Să-mi faceţi parte şi mie!
Căpitane Pandelaş,
Tu ce eşti un bogătaş!
Dă-mi o frântă de leţcae

www.dacoromanica.ro

Că foamea cumplit mă tae
Şi pân' la pământ mă 'n-
doae.
Măi străine, măi sărace!
De ţi-e foame, n'am ce-ţi
face,
Că mă ţin greu înşelat
De toţi banii ce i-am dat
Pe ist paloş oţelit,
Cu mănunchiul poleit.
Dă-l încoace, fătul m u,
Ca să-l cercetez şi eu,
Şi să-ţi spun adevărat
Dac'ai fost tu înşelat"!
Grecul beat paloşu-i dà,
Iar Vulcan cum îl luà,
Ochii'n sânge-şi încruntà
Ş'apoi aspru cuvântà:
„Alelei! fecior de lele!
Vânzător zilelor mele!
Nu te ţine înşelat
De câţi bani pe el ai dat,
Dar te ţine înşelat
Intr'a cui mână l-ai dat.
Alei! fiară veninoasă!
Lit'ă rea, necredincioasă![1]
Ce rău, spune, ţi-am făcut,
Turcilor de m'ai vândut?
Ori la mine n'ai avut
De mâncat şi de băut?
Haine bune de 'mbrăcat?
Cal frumos de 'ncălecat?
Ai vroit tu să mor eu,
Dar n'a vroit Dumnezeu,
Că de moarte m'a scăpat
Să te curăţ de păcat!"
Cum ziceà se şi izbeà,
Capul Grecului tăià,
Apoi trupu-i târâià,
Fără popă nici prohod,
Pân' la capra unui pod,
Şi podeaua ridicà,
Şi sub pod îl aruncà.
Apoi iar se întorceà
Iar pe uliţi purcedeà
Şi din Turci el căsăpeà
Câţi pe mână-i încăpeà.
Apoi iute alergà
Şi voios se cununà
Cu cea fată Moldoveancă,
Floricică Dunăreancă,
Care 'n haine de mireasă
L'aşteptà de mult acasă.
. . . . . .
Spusu-v'am cântec bătrân,
Şi mai am vr'o două 'n sân.
De-aţi aveà suflete bune,
Şi pe-acele vi le-oiu spune.

NOTE

Cu postav verde 'nvelit.—Colorul verde e purtat la Osmanlii, numai de persoanele ce au un caracter sacru, precum hogii, dervişii, imamii, fiindcă stindardul lui Mahomed, sangeacul, e de culoare verde.

www.dacoromanica.ro

[2] *Cu cincizeci de Ieniceri.* — Miliția Ienicerilor a fost instituată la 1362, sub sultanul Amurat, de către marele Vizir Kara Halil Başa. Ea erà compusă de robi luați în războaie, după ce Ornus Beglerberg dela Rumelia, luă Ipsala și Malgara. După formarea acestei vestite miliții, un Șeik, anume Hagi Bektaș, o binecuvântă, zicând: „Numele vostru să fie *Ienghișchri* (cuvânt compus de *enghi*, nou, și *chehri*, soldat); înfățișarea voastră să fie vie și mândră; mâna voastră să fie învingătoare; sabia voastră ascuțită, lancea voastră totdeauna gata de a lovì capul dușmanului, și, oriunde veți merge, să vă întoarceți cu chipul înflorit de sănătate".

[3] *Și de pânzi înălbitoare.*— Viața patriarhală a familiilor române impune femeilor datoria de a țese în casă pânza trebuitoare pentru îmbrăcămintea bărbaților și a copiilor. Ele au perfecționat această industrie și au ajuns a face meneșterguri și ștergare foarte frumoase.

Femeile dela munte poartă ștergare de mătasă lucrate de dânsele, ce se deosebesc prin dibăcia țesăturilor.

[4] *Unde-i aprigul Bogdan.* — Turcii dau Moldovei denumirea de Bogdania, după numele lui Bogdan, fiul lui Ștefan cel-Mare, ce a închinat țara sub suzeranitatea Sultanilor. Ei le zic Moldovenilor Bogdani.

[5] *Cu trei caftane 'ntr'o mână.*— Caftanul e o haină orientală ce serveà înainte ca un semn de onor. Domnii când primeau Domnia, și boerii, când primeau boeria, erau învestiți cu caftane.

[6] *Opt de rubiele mici.*— Monedă turcească de aur.

[7] *Turcii toți evet ziceà.*—*Evet,* cuvânt turcesc, ce însemnează: așa.

[8] *Că tu ești a mea ursită.*—Ursitul sau ursita însemnează mirele sau mireasa hotărâți de soartă. Flăcăii și fetele cred că norocul se ocupă de viitorul lor. Fetele, mai cu seamă, sunt în plecare de a-și cătà ursiții în fața apei de prin fântâni, în lucirea misterioasă a stelelor, în forma copacilor de prin păduri, etc.

[9] *Iar de nu, să te bocesc.*—Bocetul e un obiceiu ce există la Români, de pe timpul vechilor Romani. Ca și în epoca lui Traian, se află între femei *bocitoare*, carele merg de bo-

www.dacoromanica.ro

cesc morţii pe la case şi pomenesc, cu un ton plângător, de toate meritele lor.

10 *Podurile să-ţi gătesc* —Când este a se face vreo îmormântare, obiceiul antic cere de a se aşezà poduri în calea mortului Se întinde pe pragul porţii casei o pânză albă, peste care trece cortegiul. O a doua pânză se pune asemenea la jumătatea drumului, şi o a treia pe pragul porţei dela biserică. Acele pânze se dau pe urmă de pomană la săraci, împreună cu lumânările de ceară şi cu monezile aruncate pe ele.

Aceste poduri alegorice închipuesc punţile ce are a trece sufletul răposatului ca să ajunga la uşa raiului, iar monezile slujesc a plăti *vămile* pe astă lume (?) Afara de zisele monede, se mai pune şi câte o monedă mică în mâna mortului, pentru ca să aibă cu ce plăti pe cea lume barca lui Caron. Românii însă au uitat şi pe Caron şi râul Stix şi câmpii Elisei din mitologia strămoşească, de când Hristianismul a înlocuit religia păgânismului.

11 *Litfă rea necredincioasă* —Cuvântul litfa, carele la început serveà a denumi pe Polonii din Litfania, a ajuns a însemnà *neam rău* şi *fără credinţă*. Prin urmare el se aplică de Români la orice popor care i-a facut daune rele.

XXXV

CORBAC

Corbac zace la 'nchisoare
De trei ani lipsiţi de soare,
In oraş la Ţarigrad,
In beciu la Sultan Murad.
El oftează şi jăleşte,
Şi prin gratii tot priveşte
Când la norî purtaţi de [vânt,
Care plouă pe pământ,
Când la cârduri de cucoare,
Ce mereu zbor către soare,
Iată, mări, că 'ntru'n nor
El zăr à un corbuşor,
Ce pe sus tot croncăneà
Şi din aripi tot băteà.
„Alelei! Corbac ziceà

www.dacoromanica.ro

Căci n'am durdă, pui de corb,
Sângele să mi ți-l sorb!
Ce tot zbori și croncănești?
Ori pe mine mă jelești,
Ori de mine tu-ți bați joc?
Rămânere-ai fără cioc,
Și ți-ar cădea unghiile,
Să n'acați cu dânsele!"
Corbul, cât îl auzeà,
Din cel nor se repezeà,
Pe fereastră se lăsà
Și pe limba-i cuvântà:
„Corbăcele, dragul meu!
Ce mă blestemi așa rău?
Că umblu de rândul tău
De trei ani fără'ncetare,
De când zaci la închisoare.
Maică-ta mi-a poruncit
Să tot zbor neobosit
Pe spinarea vântului,
In jurul pământului,
Să te aflu, ca să știu,
De ești mort, sau de ești viu.
— Alei! corbe, de-i așà
Eu nu te-oiu mai blestemà,
Ci cu lacrimi te-oiu rugà
Ca să faci pe gândul meu,
Să-mi aduci cu pliscul tău
Cinci fuioare de mătasă
De la mama, de acasă,
Ș'încă iarba fierului
Din codrul Neferului".
Corbul iute 'n sbor săreà,
Cât pe cer el se zăreà
Mai întâi ca un porumb,
Apoi numai cât un plumb,
Pân'ce 'n zare ajungeà
Și din zare se ștergeà.
Două zile nu treceà,
Corbușorul se 'ntorceà
Și cu pliscul aduceà
Cinci fuioare de mătasă
Cea mai bună și aleasă,
Ș'încă iarba fierului,
Din codrul Neferului.
„Alei! corbușorul meu!
De-a vrea sfântul D-zeu
In cea lume să scap eu,
Jur să mi te înfrățesc,
Și să mi te tot hrănesc,
Nu cu carne păsărească,
Ci cu carne păgânească,
Nici cu sânge păsăresc,
Dar cu sânge păgânesc!"
Corbac timpul nu pierdeà,
El mătasa o torceà
Lungă funie-o făceà
Și din gratii o prindeà.
Apoi, când noaptea cădeà
El cu iarba cea de fier
Atingeà gratii de fier;
Gratiile, ca de foc,
Se topeà toate pe loc.
Numai una rămâneà,
Care funià țineà.
Dacă vedeà și vedeà
Corbac timpul nu pierdeà.
Funia și-o apucà,
Pe funie luneeà

www.dacoromanica.ro

Legănat mereu în vânt,
Până ce dà de pământ.
Apoi el se depărtà,
Şi din gură cuvântà:
„Corbi, corbi, frăţior,
Mergi la maica cea cu dor,
Şi-i du veste c'am scăpat
De la loc întunecat,
Şi de-acum ca să mă 'mpac
Eu din funie-am să fac
Colan mândru pentru Turci
Ca să mi-i rădic în furci!"

NOTE

Această baladă are multă asemănare cu aceea a lui Novac şi Corbul, şi, pe cât presupun, ea este numai o parte din vreo altă baladă ce s'a pierdut.

[1] *Ş'încă iarba fierului.*— In poveşti se pomeneşte adesea de o iarbă ce are putere a topi ferul de la zăvoarele închisorilor. Ar fi de crezut că iarba fierului, nu e alta decât iarba de puşcă, dacă poveştile poporale nu ar fi existat înainte de descoperirea prafului.

XXXVI

NOVAC ŞI CORBUL

Fost-au, cică, un Novac,
Un Novac, Baba Novac [1]
Un viteaz de-ai lui Mihai [2]
Ce săreà pe şapte cai,
De strigà Craiova vai!
El un fecioraş aveà
Şi tot astfel îi ziceà:
„Fecioraş, Gruiuţul meu!
Ascultă de ce-ţi zic eu,
Să nu cazi la yre-un loc rău,
La loc rău şi mult departe,
In neagra străinătate. [3]
Dacă sorţii te-or purtà,
Ţările de-a vânturà
Şi 'n Stambul de a intrà
Tu de asta nu uità:
Vamă dreaptă să plăteşti,
Armele să-ţi oţeleşti,
Hainele să-ţi primeneşti,
Ca să pari un biet sărac,
Să nu semeni a Novac,
Că nu-i Turcilor pe plac."
Grue 'n Ţarigrad intrà,
Vamă dreaptă el nu dà,
De haine nu se schimbà,
Ci pe uliţi se plimbà

www.dacoromanica.ro

Tot în haine Novăcești,
Cum e drag ca să-l privești!
Turcii toți, cât îl zăreà,
Intre dânșii se grăià:
„Ista-i Gruia lui Novac,
Lui Novac Cara-Iflac!“ 4
Și pe loc ei s'adunà,
Și de Grue s'aninà,
Și cu Grue se lupià,
Și pe Grue mi-l legà
Cu trei funii de mătasă,
Din ele să nu mai iasă!
Dar când Grue se 'ntindeà,
Două funii se rupeà,
Numai una rămâneà,
Una lungă, nodoroasă,
Cât un braț voinic de groasă!
Turcii iute-l cuprindeà,
Și 'ntr'un beciu îl închideà,
Lumea să n'o mai privească,
Soare să nu mai zărească!

II

Grue zace la 'nchisoare,
De trei ani lipsiți de soare,
Și prin gratii lung privește
Cerul care strălucește
Și de dânsul nu 'ngrijește!
Dor cumplit inima-i seacă,
Plâns de jale mi-l înecă,
Când zărește despre soare
Cârduri, cârduri de cucoare,
Călătoare zburătoare,
Și de el nepăsătoare.
Iată, mări, cum plângeà,
Că 'n departe, sus, zăreà
Un corb negru, corbișor,
Ce zburà încetișor,
Și din aripi tot băteà
Și cu jale croncăneà.
Iar Grue se amăreà,
Și din gură-amar ziceà:
„Căci n'am durdă, pui de corb,
Zilele să ți le sorb!
Ce tot țipi și croncănești,
Ori de mine te gătești?“
Corbul se apropià,
Pe fereastră se puneà,
Și din pliscu-i răspundeà:
„Gruișor, drăguțul meu!
Ce mă blestemi așà rău,
Când umblu de rîndul tău?
Alei! corbe, corbișor,
De vrei tu să-mi faci pe dor,
Ține ineluțul meu
Și du-l unde voesc eu,
In munții Catrinului,
In pădurea Pinului,
La condacul lui Novac,
Lui Novac, Baba-Novac.
Și mă jur că de-oiu scăpà,
Pe tine te-oiu adăpà,
Nu cu sânge păsăresc,
Dar cu sânge păgânesc!“
Corbul vesel croncănà,
Inelu 'n plisc îl puneà,
Aripele-și întindeà,

www.dacoromanica.ro

Şi pe cer el se zăreà,
Intâi ca un porumbaş,
Apoi ca un lăstunaş,
Apoi ca un bondăraş,
Şi 'n zare dacă-ajungeà,
El din zare se ştergeà.

III

In munţii Catrinului,
In pădureà Pinului,
Odihneà Baba-Novac,
La umbra unui copac,
Şi prin vis el tot vedeà
Pe feciorul său Gruia.
Iată-un corb că se iveà,
Şi pe-o creangă se puneà
Chiar de-asupra capului,
Capului Novacului;
Corbuleţul uşurel
Aveà 'n pliscu-i un inel,
Care jos cădeà din el
Chiar în barba lui Novac,
Lui Novac, Baba-Novac.
Adormitul se trezeà,
Şi inelul cât vedeà,
Scoteà haine Novăceşti,
De puneà călugăreşti,
Scoteà cuca de Novac [8]
Şi puneà un comănac,
Şi 'ncălecà voinicește,
Şi purcedeà vultureşte,
Cu desagi, cu buzdugele
Pline de mahmudele. [4]
El mergeà şi iar mergeà,
In Ţarigrad ajungeà,
La divan că se duceà,
Şi din gură-aşà ziceà:
„Auzit-am, auzit
De-un voinic ce mi-aţi [robit,
Iată-mă's, că am sosit
Să vi-l plătesc îndoit.“
El desagii deşertà,
Turcii toţi năvală dà,
Şi pe jos se tăvăleà,
Unul pe-altul se 'mpingeà.
Iar Novac că alergà,
Pe Grue mi-l dezlegà,
Un paloş în mână-i dà,
Şi din gură cuvântà:
„Bate tu marginile,
Eu să bat mijloacele,
Că le ştiu soroacele.
Ei tăià la Ţurci, tăià,
Pân' ce bine osteneà,
Apoi iute purcedeà
Amândoi de se duceà,
In codrii Catrinului,
In pădurea Pinului,
Unde corbii locuesc
Şi ca frunza se 'mulţesc
Şi bine hălăduesc!

NOTE

[1] [2] *Un Novac, Baba-Novac,*
Un Viteaz de a lui Mihai.

Printre generalii lui Mihai Voda Viteazul s'a deosebit Baba Novac, om credincios al Domnului, şi carele a avut o

www.dacoromanica.ro

moarte glorioasă de martir, din ordinul lui Ciaki şi al Senatului Ungurèsc.

3 *In neagra străinătate.* — Simţul de naţionalitate şi iubirea de patrie sunt aşa de adânc întipărite în inima Românului, că pentru el străinătatea e neagra, fără lumină. Soarele nu l încalzeşte pe pământ străin!

Românii sunt supuşi tristei boale a nostalgiei, când se află disţeraţi. De aceea în armia Austriac , unde sunt mulţi feciori din Ardeal şi din Bucovina, legea de pedeapsă în contra fugirei din oaste, e mult mai puţin aspră pentru Români. Un cântec vechiu zice:

Român în ţara străină,
Duce dorul şi suspină.

4 *Lui Novac Cara-Iflac.* — Turcii numesc pe Români Iflac, adică Valac, însă pe acei din Valahia îi chiamă *Cara-Iflac*, Românii negri, şi pe cei din Moldova, *Ac-Iflac*, Românii albi.

5 *Scoţă cuca de Novac.* — Cuca erà un soi de coifură împodobită cu pene de struţ, cu care Domnii Moldovei şi ai Valahiei erau încoronaţi, când ei mergeau de se închinau Sultanului, ca să primească învestitura. Obiceiul erà ca până a nu intrà în sala de audienţa a Sultanului, Arzodaşi, cel întâi uşier, numit Capusilar Kiethudaşi, să îmbrace pe Domn cu caftan, şi Muhzur Aga să-i pue pe cap cuca Domnească. Mai erau însă şi alte cuce mai mici pentru Sofaki.

6 *Pline de mahmudele.* — Monedă turcească de pe timpul lui Sultan Mahmud.

XXXVII

FAIA CADIULUI

La grădină, la cerdac
Lui Hagi Baba-Novac,
Care poartă comanac,[1]
Lungă masă e întinsă
Şi de oaspeţi mulţi
[cuprinsă.
Dar la masă cine şede?
Pe 'mprejur cine se vede?
Şede bătrânul Novac,
Ce trăeşte-acum de-un
[veac,
Cu cincizeci de finişori,

www.dacoromanica.ro

Tinerei, mândri bujori,
Şi cincizeci de finişoare,
Tinerele garofioare.
Toţi cu bine petreceà,
Pe Novac îl fericeà,
Numai tânărul Ioviţă,
Copilaş de Novăciţa,
Nici nu beà, nici nu
[mâncà,
De la inimă oftà.
„Nepoţele hăi, Ioviţă,
Copilaş de Novăciţă,
Şoimuleţ, pui de român,
Ce nu ştie de stăpân!
Nici nu bei, nici nu mă-
[nânci.
Ce stai pe gânduri adânci?
—Eu pe gânduri am căzut
De când, moşule-am văzut
Pe fata Cadiului, [2]
Din satul Odriului. [3]
Fecioraş, pui de român,
Ce nu ştie de stăpân!
Dacă este mări-aşà,
Incetează de-a oftà
Şi te du în grajdul meu,
De-ţi alege un pui de
[zmeu,
Din cincizeci de bahamoţi,
Bahameţi cu perii creţi,
Şi-ţi fă singur izbânda
Ca să-ţi capeţi dobânda.“
Tinerelul se sculà,
Lui Novac se închinà,
Mâna dreaptă-i sărutà, [4]
Şi la grajd se îndreptà.
Iar la grajd dacă mergeà,
El un mânz îşi alegeà,
Mânz de fugă sprintenel,
Eşà 'n vară pătrărel, [5]
Mânz ce fuge ca şolcanul,
De nu-l prinde nici arca-
[nul.
Pe el iute că săreà,
Şi din fugă mi-l opreà
La o poartă de grădină,
De grădină cu flori plină,
Unde stau cadânele, [6]
De se 'ngân cu florile.
„Tu, fată-a Cadiului,
Din satul Odriului,
Ghelai, ghelai pân' coleà
Ca să-mi dai o floriceà,
Şi mi-o dă cu mâna ta,
Ca să-mi dreagă inima.“
Copila Cadiului,
Din satul Odriului,
Rumeioară se făceà
Şi trei flori ea-şi alegeà,
Şi trei flori ea culegeà,
Şi'un fir de păr îşi zmulgeà,
Şi cu firul le legà,
Şi'apoi tainic ea le dà
Unei roabe mândruliţă.
Să le ducă la portiţă.
Voinicelul greu oftà,
Perişorul sărutà,
Şi din gură cuvântà:
„Tu, fată-a Cadiului,
Sorioara Crinului!

www.dacoromanica.ro

Ghelai, ghelai pân' colea
Ca să-mi dai o floriceà,
Dar mi-o dă cu mâna ta,
Ca să-mi dreagă inima."
Copila Cadiului,
Din satul Odriului,
Bujorică se făceà
Ş'o garoafă culegeà,
O garoafă ca şi ea,
Apoi singură-o duceà,
Celui mândru Novăcel,
Avere-ar parte de el!
Feciorașul se plecà,
De mijloc o apucà,
La sânu-ì o ridicà,
Şi la fugă se-aruncà,
Şi din fugă-o dezmierdà,
Mii de sărutări îi dà.
Iar cea roabă medioară,
Şi de minte cam uşoară,
Spaimă singură-şi făceà,
Şi 'ntr'un suflet se duceà
La Cadiu, la cafenea,
Unde beau Turcii cafea.
„Sai, Cadiule, nu stà,
C'au răpit pe fiica ta!"
Cadiul se 'ngălbeneà
Celmauà pe ochi puneà,
Pe-o tătarcă 'ncălecà, [8]
Şi la goană se luà.
Iapa ş'impii apucà,
Urechiuşele-şi culcà,
Urma mânzului călcà.
Fugeà mânzul nechezând,
Iapà fugeà rînchezând,
Ş'aşà bine că fugeà,
Mai că mai îl ajungeà.
Dacă vedeà şi vedeà,
Fata mintea nu-şi pierdeà,
Ea pe mânz că se plecà,
De ureche mi-l muşcà, [9]
Urechiuşa sângerà,
Iar mânzul se oţereà,
Şi săreà, săreà, săreà,
Ş'aşà bine că fugeà,
Intr'o clipă ajungeà
In grădină, la cerdac,
La Hagi Baba-Novac.
Cadiul încă soseà,
Iataganul şi scoteà,
Iar Novacul cel bătrân,
Ce nu ştie de stăpân,
Işi ridică genele,
Genele cu cârjele,
Ca să-şi vază oaspele:
„Stăi, cuscre Cadiule,
Să ne-ascultăm vorbele,
Că junii fac certele,
Şi bătrânii pacele!"

NOTE

[1] *Care poartă comanac.* — Comanacul e coifură călugărească. — Este de crezut că bătrânul Novac din această baladă, nu e tot acela din balada precedentă, căci nu se po-

www.dacoromanica.ro

triveşte comanacul său cu hainele novăceşti şi cuca viteazului ostaş şi prieten a Domnului Mihai Viteazul.

2 *Pe fata Cadiului.* — Cadiu, cuvânt turcesc ce însemnează judecător.

3 *Din satul Odriului.*

4 *Mâna dreaptă-i sărută.*

Sărutatul de mână e un semn de respect din partea celor tineri, către cei mai bătrâni. Acest obiceiu există din vechime la Români, căci ei au mult respect pentru bătrâneţe.

5 *Eşeà 'n vară pătrărel* — Adică de patru ani.

6 *Unde stau cadânele.* — Femeile turceşti port numele de cadâne.

7 *Ghelai, ghelaı pân' coleà.* — Expresie turcească ce însemnează: Vino până colea.

8 *Pe o tătarcă 'ncălecà.* — Adică: încălecă pe o iapă de soi tătăresc.

9 *De ureche mi-l muşcà.*— Acest fapt se găseşte raportat în călătoria d-lui de Lamartin în Orient. Un Arap furând calul altuia, acesta se luă pe urma furului, dar, când eră să-l ajungă, el însuşi îi strigă ca să muşte calul de ureche, căci el preferă a-l pierde, decât a-l vedeà ajuns de alt cal.

XXXVIII

MOGOŞ VORNICUL.

In oraş, la Bucureşti,
Tot să stai şi să priveşti
Pe cei şapte voinicei,
Mândri puişori de zmei,
Şapte fraţi, ca şapte brazi,
Toţi de-a lui Mogoş cumnaţi.
Ei în capul podului,
In fruntea norodului,
Aşteptà pe sora lor
Şi pe mândru-i soţior,
Mogoş, Vornicul bogat,
Ce glumeşte ne'ncetat.
Ei la umbră se culcà,
Beà voios şi ospătà,
Cu ploscuţa închinà
De cinci vedre ş'o ocà,
Vadra Ţarigradului,
Măsura 'mpăratului.
Iar fratele cel mai mare,

www.dacoromanica.ro

(Că-i mai mare, minte n'are)
Pe drum ochii-şi alergà
Şi cu glas dogit strigà:
„Zăriţi voi ce zăresc eu?
Iată vine ca un zmeu,
Vine Mogoş Vornicul,
Călare pe galbinul".
Fraţii toţi mi se sculà,
Peste câmpuri se uità,
Şi vedea, mîri, vedeà
Cum venea Mogoş, veneà:
„Bună ziua, şapte fraţi,
Şapte fraţi, ca şapte brazi!
Bun sosit, frate cum-
[nate,
Ai venit pe neaşteptate.
Dar unde ţi-e soţioara?
Ce ne-ai făcut surioara?
Ori, poate c'ai şi uitat
Către noi că te-ai legat,
Când pe Stanca ne-ai luat,
S'o aduci la frăţiorî,
Pe iarnă de nouă ori,
Că's mai multe sărbători;
Pe vară de patru ori,
Că's mai multe lucrători?
Ba, măi fraţi, eu n'am
[uitat
Către voi că m'am legat,
Şi cu Stanca am plecat,
S'o aduc la desfătat,
Dar în drumul părăsit
Turci, Tătari ne-au întâl-
[nit,
Şi pe Stanca mi-áu răpit.
— Pe Stăncuţa ne-au răpit,
Şi tu, Mogoş, ai fugit?
Cu cei furi nu te-ai luptat,
După ei nu te-ai luat,
Nouă ani să-i tot alungi
Şi cu moartea să-i ajungi?
Mori dar, câine blestemat!
Că ţie nu ţi-au fost dat
Ca să fii vrednic cumnat
Cu-a Stăncuţei şapte fraţi,
Şapte fraţi, ca şapte brazi!
Şi cu toţii crunt turbà,
Paloşele ridicà,
Iar fratele cel mai mare,
(Că i mai mare, minte n'are)
Paloşul mi-l învârteà,
In Mogoş îl azvârleà,
Dar nici că mi-l nimereà.
Paloşu 'n vânt vâjià
De-un zid mare se loveà,
Şi 'ndărăt se întorceà,
Lângă Mogoş de căderà,
Şi 'n pământ se îngropà,
Şi până'n mănunchiu in-
[trà.
Iar fratele cel mai mic
(Că-i mai mic, e mai voinic)
Paloşul mi-l învârteà,
In Mogoş îl azvârleà,
Şi prin inimă-l junghià!
Când. de-odată, ce vedeà,
Ce vedeà şi nu credeà?
O teleagă zugrăvită,
Pe din'untru poleită,
Cu doisprece telegari,

www.dacoromanica.ro

Telegari cu coame mari,
Şi'n teleagă sora lor,
Inflorind ca un bujor!
„Bună ziua, fraţii mei,
Şapte puişori de zmei!
Dar unde vă e cumnatul?
Ce mi-aţi făcut bărbatul?
L-am trimis în iad de-a drept,
Cu şapte paloşe'n piept.
Că nu-i vrednic să trăiască
Şi cu noi să se rudească,
Cine 'n oardă păgânească
Nu ştie să vitejească,
Şi nevasta să-şi păzească!
— Vai de mine! ce-aţi făcut?
Vai de voi! n'aţi priceput
Cum că Mogoş a glumit,
Când de mine v'a grăit?"
Bine vorba nu s'fârşeà,
Lacrimi din ochi îi eşeà,
Lângă Mogoş ea cădeà,
Cu braţele-l cuprindeà,
Il boceà, îl dezmierdà,
Apoi sufletul şi-l dà
In capătul podului,
In ochii norodului!

NOTE

Poate că legenda raportată aice să fie izvorul de unde se trage numele podului Mogoşoaei din Bucureşti.

XXXIX

BUJOR

I

Frunză verde de negară;
A ieşit Bujor în ţară![1]
Bate, pradă, nu omoară,
Pe ciocoi îi bagă 'n fiare,[2]
Să-i dea bani de cheltuială
Şi haine de primineală.
Bujor ese, Bujor zice:
„Halal de tine, voinice!
Haideţi copii, după mine,
Că ştiu calea 'n codru bine,
Şi ştiu turme de berbeci,
Izvoare cu ape reci,
Şi neveste frumuşele
Şi desagi cu rubiele!"
Ici în vale, colea 'n vale
Sună-un glas duios cu jale,
Glas frumos de fată mare,
Bujor prinde-o sărutare!

www.dacoromanica.ro

Ici în vale, la pârâu,
Două fete spală grâu,
Bujor le ține de brâu!
Ici în vale la fântână
Două fete spală lână,
Bujor le strânge de mână.
Ici în valea lui Terinte,
Două fete culeg linte,
Bujor le scoate din minte!

II

Frunză verde de negară;
La Focșani, între hotară,
Este-un bordei cam plecat,[3]
De copaci înconjurat.
Acolo-i Bujor culcat,
La Anița văduvița,
Ce-i dă vin tot cu vădrița,
Și-l îmbată cu gurița:
„Anicuțo, draga mea!
Mult mi-e dor de-o floric a,
Floricică rumeioară,
Care-o porți în buzișoară.
Ștefănică Bujoraș!
Floricica dați-o-aș.
Na și na gurița mea,
De-o sărută cât îi vreà.
Iar de băut, nu mai beà,
Că potera-i cât coleà.
Las' să vie, că nu-mi pasă
Când mi-e paloșul pè masă
Și mândruța drăgăstoasă."
Sărutatul n'au sfârșit,
Potera c'a și sosit,
Luptat-a Bujor, luptat,
De poteră n'a scăpat!

III

Frunză verde de negară,
Pe Bujor mi-l duc prin țară,
De-l arată ca pe-o fiară!
Și mi-l pun la închisoare,
Fără arme, fără soare!
Oliolio! codru frunzos,
Cât ești vara de frumos,
Iarna putrezești tu jos!
Ca tine, Bujor, în gros,
Stà culcat cu fața 'n jos.

IV

Frunză verde de negară,
Pe Bujor mi-l judecară,
La Divan îl întrebară,
Mulți creștini de-a omorît
Cât prin țară a hoțit?
Iar Bujor cruce-și făceà
Și cu dreptul răspundeà:
„Mort de om eu n'am făcut,
Dar ciocoi mulți am bătut!
— Ștefane Bujorule,
Unde-ți sunt averile,
Ca să-ți scapi tu zilele?[4]
Le-am ascuns pe la copaci,
De-ajutor la cei săraci,
Să-și cumpere boi și vaci!"[5]

www.dacoromanica.ro

V

Frunză verde de negară,
Bujor se sue pe-o scară..,
Plâng săraci cu jale-a-
[mară,
Că nu-i scara Domnilor,
Şi e scara hoţilor,
Calea neagră-a morţilor!

NOTE

[1] *A eşit Bujor în ţară.* — Acest hoţ vestit, poreclit Bujor din cauza coloarei părului său, a eşit în ţară pe la începutul veacului XIX — El erà fecior boeresc la moşia unui boer dân'a nu se dà la hoţie; fiind însă rău bătut într'o zi de stăpânul său, Bujor a apucat calea codrului, ca să-şi răsbune în contra boerilor. Cântecul însuşi zice că el nu făceà morţi de om, dar aveà mulţumire a pune pe ciocoi în lanţuri.

[2] *Pe ciocoi îi bagă'n fiare.* — Fiare în loc de fere, provincialism.

[3] *Este-un bordei cam plecat.* — Bujor a fost prins într'un bordei, aproape de Focşani, unde el se odihnià.

[4] *Ca să ţi scapi tu zilele.* — După înţelesul acestor două versuri, se vede că şi pe timpul lui Bujor, unii din judecători erau supuşi farmecului banilor.

[5] *Le-am ascuns pe la copaci,*
De ajutor la cei săraci,
Să şi cumpere boi şi vaci.

Hoţii Români s'au arătat mai totdeauna cu îndurare pentru cei slabi şi săraci; de-aceea şi poporul îi consideră ca pe nişte eroi şi are pentru ei o dragoste plină de admirare.

In cele mai multe balade, hoţii sunt reprezentaţi cu colori vii şi mândre. — Voicu, un alt hoţ ce s'a arătat în ţară după Bujor, răspunde ca şi acesta judecătorilor, ce-l întrebau despre averile adunate:

Averile nu v'oiu dà,
Că pe Voicu-ţi spânzurà,
Şi voi galbeni îţi luà,
Cu cărţile-ţi jucà,
Cu droştele-ţi plimbà,
Cu muierile-ţi mâncà.
I-am ascuns pe la copaci... etc.

www.dacoromanica.ro

XL

JIANUL

N'aţi auzit de-un Jian,
De-un Jian, de un Oltean,
De un hoţ d căpitan,
Care umblă prin păduri,
Cu doisprezece panduri,
Cu ghebe şi cu poturi?
El ia miei dela ciobani,
Armăsari dela moşani,
Fără plată, fără bani!
Şi pândeşte la strâmtori
De despoae negustori,
Şi tot prinde la boeri,
De-i curăţă de averi!
Toţi de dânsul că fugeá,
Toţi de el se jeluiá
La Domnul, la Carageà.
Domnul poteră-adunà,
După hoţ el o mânà.
Iar Jianu'nţelegând
Cele ce-i treceau prin gând,
Se'ndrumà spre Olt fu-
[gând.
Când la Olt, Oltu-i umflat,
Că la munte l-a plouat!
„Măi Române, măi podar,
Trage podişca de car,
Să mă treci la cela mal
Cu viteazul ist de cal.
Trage podul mai de-a drept,
Pân'nu-ţi pun un glon-
[te'n piept.
Nu'mi fii duşman, şi'mi fii
[frate,
De nu vrei un glonte'n
[spate."
Dar podarul se gândeà
Şi cu lene se'ntindeà.
Dacă vedea şi vedeà,
Jian rostul nu-şi pierdeà,
El se aruncà înnot
Cu suflet, cu cal, cu tot.
Calu'n apă se luptă,
Iar Jianul cuvântà:
„De cât să mă rog de prost,
Ca să dee podu'n rost
Mai bine cu murgul înnot,
Că şi el e pui de Olt.
De cât să mă căciulesc,
Mai bine să haiducesc!
Hai, voinice murguleţ,
Nu mai face părul creţ,
Hai la Slatina'n judet,
Unde gazdă ne-om aflà
Şi amândoi ne-om răsuflà!"
Când la gazdă el soseà,
Ce vedeà şi ce-auzeà?
Potera gazda legà,
De Jian o întrebà.
„Haide iar, murgule, hai,
Hai la munte, sus, pe plai,
Să scăpăm de chiu, de vai!"
Fugeà murgul cât fugeà,

www.dacoromanica.ro

Dar potera-l ajungeà,
Pe Jianu mi-l prindeà
Şi-l duceà la Carageà.
Vai! sărmanul voinicel!
Sărăcuţ, amar de el!
Căci pe loc mi-l judecară,
Cu lanţuri mi-l încărcară,
Şi'n ocnă mi-l aruncară.

NOTE

Jianul erà de neamul său boer. El a hoţit ca şi Bujor, pe la începutul veacului XIX, şi şi-a săvârşit zilele la Târgovişte, fiind iertat de guvern.

Un alt cântec al Jianului sună aşa:

„Colea, maică'n făgeţel,
S'a ivit un voinicel,
Pe-un cal vânăt porumbel,
Mă duc, maică, după el.
— Nu te duce, fata mea,
Că-i păţi ruşine grea.
Cel voinic cu calul mic
Iancu Jianul îi zic.
El pe câte le a iubit,
Pe toate le-a amăgit,
Le-a lăsat şi a fugit.
La Jiu, pe unde-a umblat,
Câte fete s'a 'nşelat,
După el de s'au luat,
Cu copii tot le-a lăsat.
La Olt, prin oricare loc,
Câte le-a luat la joc,
Le-a lăsat plângând cu foc,
De-au rămas făr' de noroc.

Se vede că Jianul, ca şi Bujor, aveà mare prestigiu în ochii fetelor, şi că erà, nu numai fur de averi, dar şi de inimi fecioreşti.

XLI

TUNSUL

Vestea 'n ţară a ajuns
De un hoţ, cu nume Tuns,
Că pe 'n codri a eşit,
De şase 'ntovărăşit,
Toţi voinici, aleşi panduri,
Oaspeţi ageri de păduri,
Ce se port din crâng în crâng,
Câţi îi văd, de el se plâng.
Că nici unde nu gândeşti,
Cu dânsul te întâlneşti,
Şi-l auzi zicând cu bine:

www.dacoromanica.ro

„De unde vii, măi creştine?
Din ce sat, din ce oraş?
Luat-ai la drum răvaş,
Să nu pătimeşti cevaş?
Te jur cu pistolu 'n piept,
Spune mie tot cu drept,
De ai bani mai multicei,
Dă-mi jumătate din ei,
Că-ţi dau la mână răvaş,
Să nu rămâi păgubaş,
Şi cu vreme de-oiu trăi,
Până'ntr'unul ţi-oiu plăti;
De cumva de-oiu muri eu,
Ţi-i va plăti Dumnezeu!"
Vai! sărmanul voinicel!
Sărăcuţ, amar de el!
Căci păcatul l-a gonit
Cu moarte l-a pedepsit!

NOTE

Istoria Tunsului a fost scrisă de un autor rus şi tiparită într'un calendar, după ocupaţia Valahiei de către armiile ruseşti, la 1828. O parte din acea istorie anecdotică, a fost tradusă de d. A. Donici şi tipărită în Foaia ştiinţifică şi literară, ce s'a publicat în Iaşi, la anul 1844.

XLII

DRAGOŞ

I

Dragoş mândru ca un soare
A plecat la vânătoare.
Ghioaga şi săgeata lui
Fac pustiul codrului!
Cerbul moare, urşii pier,
Şi vulturii cad din cer.
Iată că 'ntr'o dumbrăvioară
El zăreşte-o căprioară,
Fiară blândă de la munte,
Cu steluţă albă 'n frunte,
Şi cornite mititele,
Şi copite sprintenele,
Căprioara cum îl simte,
Lasă locurile strâmte,
Fuge, saltă, zboară, piere
Ca un vis, ca o părere,
Iară Dragoş, înfocat,
O goneşte ne'ncetat.
Zi de vară, cât de lungă,
Vânătorul o alungă,
Ş'amândoi se pierd de vii,
In codri mereŭ pustii!

www.dacoromanica.ro

II

Iată, mări, că de-odată,
O poiană s-arată
Inverzită, înflorită
Şi de lume tăinuită,
Iar pe iarbă 'n poeniţă
Cântă-o albă copiliţă,
Cu ochi dulci dezmierdători
Şi cu sânul plin de flori.
Căprioara cât o vede,
Zboară vesel, se repede
Şi îi cade la picioare
Pe-un covor de lăcră-
[mioare.
Cât viteazul o zăreşte,
Stă pe loc şi se uimeşte!
Uită blânda căprioară
Şi săgeata ce omoară,
Uită draga vânătoare,
Uită lumea de sub soare!

III

„Copiliţă! zice el,
Rezemat de-un stejărel;
Eşti tu zâna istui plai,
Sau o floare dela rai?
Dragoş, Dragoş frăţioare!
Nu sunt zână nu sunt floare,
Ci am suflet fecioresc
Şi Moldova mă numesc.
Mult e, mult, de când te-
[a tept,
Să-mi alin dorul din piept,
Că de Domnul sunt menită
Ca să fiu a-ta ursită!
—O! Moldovo'ncântătoare,
Gingaşă fărmecătoare!
Iată arcu-mi vitejesc,
Lângă tine-l răsădesc,[8]
Ca să dee până 'n zori
Crengi de frunze şi de flori
Şi cu-acele crengi frumoase
Să 'mpletim cununi voioase
Una ţie, una mie,
Pentru-a noastră cununie!"

IV

A doua zi ei plecară
Şi prin codri apucară,
Amândoi îmbrăţişaţi,
Cu flori mândre 'ncununaţi.
Dealuri multe ei suiră,
Multe dealuri coborîră,
Până 'n valea cea 'nverzită,
De-un râu limped răcorită.[9]
Copiliţa 'nveseleà,
Şi din gură aşà grăià:
„Dragoş, Dragoş, frăţioare!
Lasă ochii tăi să zboare
Peste culme şi câmpii,
Păscute de herghelii,
Peste văi, peste grădini,
Unde's roiuri de albini,
Peste ape curgătoare
Şi dumbrăvi răsunătoare.
Cât pamînt tu vei vedeà
E cuprins de zestrea mea!
Şi acea dalbă de moşie
Toată 'n veci a ta să fie,

www.dacoromanica.ro

Când prin tine-a fi scăpată
De o fiară 'nfricoşată,
De un zimbru fioros,[4]
Care-o calcă 'n sus şi 'n jos!

V

Bine vorba nu sfârşeà;
Din râu, iată că eşeà
Zimbrul aprig ca un zmeu,
Cu lungi coame ca de leu,
Şi cu coarne oţelite
Şi cu aripi la copite,
Fiară cruntă şi turbată.
Plecà fruntea lui cea lată
Şi sărind, mugind, dà zor
Peste mândrul vânător.
Iară Dragoş s'aţineà,
Şi cel zimbru cum veneà,
Ghioaga'n frunte-i aruncà,
Fruntea'n două-i despicà!
Apoi capul îi tăià,
Intr'o lance îl puncà,
Şi plecà în veselie
Pe frumoasa lui moşie,
De păgâni să o ferească,
Şi ca Domn, să o dom-
[nească!

NOTE

Această baladă, deşi compusă de mine în stilul cântecelor bătrâneşti, am găsit de cuviinţă a o coprinde în colecţia poeziilor poporale, fiindcă ea aminteşte una din legendele cele mai interesante a Moldovei.

[1] *Dragoş mândru ca un soare.*— După tradiţia poporală, Dragoş a venit din Ardeal şi a poposit într'o vale, numită câmpul lui Dragoş, între Bacău şi Piatra. Descălecarea lui a fost pe la începutul veacului XIII.

[2] *Iată arcu mi vitejesc,*
Lângă tine l răsădesc.

In munţii Moldovii despre Ardeal, am văzut un stejar bătrân de mai multe sute de ani, pe care locuitorii îl numeà: Arcul lui Dragoş. El erà cu trunchiul înloit ca un arc.

[3] *De-un râu limped răcorită* — Râul Moldova

[4] *De un zimbru fioros.* — Tradiţia veche pretinde că boul Moldovii reprezintă capul zimbrului ucis de Dragoş când a descălecat în ţară; istoria susţine că acel bour vine dela cetatea *Caput Bovis*, ridicată de împăratul Traian în Dacia.

www.dacoromanica.ro

XLIII

MOVILA LUI BURCEL

Intr'o zi de sărbătoare,
Intr'o zi cu mândrul soare,
Care lumea 'nveseleà
Şi cu aur o 'nveleà,
Iată, mări, se ivcà,
Ca alt soare străluceà,
Domnul Ştefan cel vestit,
Domnul cel nebiruit!
El pe cal încălecà
Şi cu mulţi voinici plecà,
Dela scara curţii lui,
La biserică 'n Vaslui. [1]
Clopotele răsunà,
Steagurile-i se 'nchinà,
Armăsarii spumegà,
Frâiele şi le muşcà,
Iar poporul tot strigà:
„Să trăeşti, Măria ta!"
Când, aproape de intrare,
Ce s'aude 'n depărtare?
Glas de om, chiuind tare:
„Hai, ho, ţa, ho, Bourean,
Trage brazdă pe tapşan".
Ştefan Vodă se opreà
Şi din gură aşà grăià:
„Auzit-aţi, auzit,
Glas de Român necăjit?
Intr'o clipă să-l găsiţi,
Şi cu el aici să fiţi".
Cinci panţiri se alegeà,
Pe Vaslui în sus mergeà,
I'ân' zăreà într'o movilă
Un Român, arând în silă,
Şi movila brăzduind
Şi din gură chiuind:
„Hai, ho, ţa, ho, Bourean,
Trage brazdă pe tapşan!"
Cei panţiri descălecà,
Pe Român îl ferecà,
La Vaslui îl aduceà,
Şi la Domnul mi-l duceà:
„Măi Române, să n'ai teamă,
Spune nouă cum te chiamă?
Teamă n'am, că sunt Român!
Teamă n'am, că-mi eşti stăpân!
Tu eşti Ştefan, Domn cel mare,
Care 'n lume seamăn n'are,
Şi eu sunt Şoiman Burcel,
Puişor de voinicel!
Să trăeşti, dacă n'ai teamă!
Dă-ne nouă bună seamă,
Cum de te-ai păcătuit,
Să te-apuci de plugărit,
Tocma 'n zi de sărbătoare,
Tocma 'n timp de închinare? [2]

www.dacoromanica.ro

— Doamne, pun mâna la [piept
Şi mă jur să-ţi spun cu [drept.
Pân'a nu-ajunge plugar,
Aveam falnic harmăsar
Şi o ghioagă nestrujită,
Cu piroane ţintuită,
Care, când o învârteam,
Proaşcă prin duşmani fă- [ceam,
Câte opt pe loc turteam!
Alelei! pe când eram
Om întreg, de mă luptam,
Mulţi păgâni am mai [stricat!
Multe capete-am sfărmat
De Tătari şi de Litfeni
Şi de falnici Ungureni!
Iar în foc la Războieni[3]
Mi-a căzut ghioaga din [mână
De o sabie păgână,
Dar n'a căzut numai ea,
A căzut şi mâna mea,
Cu păgânu-alăturea!...
De-atunci, n'am ce să mă [fac,
C'am ajuns un biet sărac.
Nici n'am casă, nici n'am [plug,
Nici juncani ca să-i înjug!
Toată vara m'am rugat
De bogaţii cei din sat,
Să-mi dea plugul ca să ar..
Mi-a fost ruga în zadar.
Atunci, Doamne, mă'ntor- [sei,
La Tătari că mă dusei,
Un plug mare că prinsei
Şi cu-un bou îl înjugai,
Şi de lucru m'apucai,
Că săracul n'are soare,
Nici zile de sărbătoare,
Ci tot zile lucrătoare!"
Domnul Ştefan l-ascultă
Şi din gură cuvântă:
„Măi Burcele, fătul meu!
Iată ce hotărăsc eu:
Ia-ţi un plug cu şase boi
Şi mergi bogat de-la noi.
Ia-ţi movila răzăşie,
Ca s'o ai de plugărie,
Dar în vârfu-i să te-aşezi,
Ca strejar să priveghezi,
Şi Tătarii de-i vedeà,
C'au intrat în ţara mea,
Tu să strigi cât îi puteà:
Săi, Ştefane, la hotare,
C'a intrat sabie 'n ţară![4]
Atunci eu te-oiu auzì,
Ca un zmeu m'oiu repezì
Şi nici urmă-a rămâneà
De Tătari în ţara mea!"

NOTE

Intre Iaşi şi Vaslui se află un deal gol, numit movila lui Burcel. Poporul însă-i zice: Movila lui Purcel, şi unii ar-

www.dacoromanica.ro

cheologi pretind că acest nume îi vine de la generalul Roman Porcelus, carele ar fi tăbărât pe vârful ei. Balada ne spune adevărata origină a numelui dealului.

[1] *Dela scara curții lui,*
La biserică 'n Vaslui.

Sub Ştefan Vodă cel mare scaunul Domniei a fost câtva timp în orașul Vaslui, poziția acestui oraș fiind mai îndemânatică pentru apărarea țării în contra năvălirii Tătarilor. Codrii Vasluiului erau pe atunci foarte întinși și au mistuit multe oarde de Tătari.

[2] *Tocma 'n zi de sărbătoare,*
Tocma 'n zi de închinare.

Cunoscut este din istorie și din tradiție că Ştefan Vodă a fost foarte religios. El a zidit în țară 40 de biserici, spre pomenirea numeroaselor sa izbânzi asupra Leșilor, a Ungurilor, a Tătarilor, a Turcilor și a Cazacilor, cu care a fost în luptă în tot cursul glorioasei sale Domnii.

[3] *Iar în foc la Războeni.*—Crâncena bătălie cu Turcii de la anul 1476, în care Stefan a avut a se luptă cu toată oastea lui Mahomed II, în număr de 120.000 ostași.

[4] *Săi, Stefane la hotare,*
C'a intrat sabie 'n țară,

Istorie!—Tradiția spune că în adevăr pe timpul lui Ştefan-Vodă, ședea un ostaș de ai lui pe movila lui Burcel, calé de o poștă și jumătate dela Vaslui, și că glasul său era atât de puternic, încât ajungea până n auzul Domnului

XLIV

ŞTEFAN VODĂ ŞI ŞOIMUL

STEFAN

Şoimule, şoimuț ușor,
Fă-te roată sus în zbor.
Ce se vede la hotare,
De s'aude zgomot mare?

ŞOIMUL

Ştefane! viteazul meu!
Zău! de altul c'ar fi rău,

www.dacoromanica.ro

Iar de tine mult e bine,
Că tu eşti şoiman ca mine;
De jur împrejurul tău
Năvălesc duşmani mereu!
Te calc Ungurii făloşi
Şi Litfeni necredincioşi,
Te calc hanii tătăreşti!
Şi urdiile turceşti!

STEFAN

Las' să vie, las' să vie,
Să se dee pradă mie!
Moartea-i paşte ca o turmă,
Păcatu-i mână din urmă.
Mulţi au mai venit la noi,
Puţini s'au dus înapoi,
Că's Român cu patru mâini
Şi am leacuri de păgâni:
De Tătari am o săgeată,
De Turci pala mea cea lată,
De Litfeni un buzdugan,
Şi de Unguri un arcan.

XLV

CÂNTECELE LUI ŞTEFAN-VODĂ

Ştefan, Ştefan, Domn cel [mare,
Seamăn pe lume nu are,
De cât numai mândrul [soare!

Din Suceava când el sare,
Pune pieptul la hotare,
Ca un zid de apărare!

Braţul lui fără 'ncetare
Bate oardele Tătare,
Bate cetele Maghiare,

Bate Leşi din fuga mare,
Bate Turci pe zmei călare
Şi-i scuteşte de 'ngropare.

Lumea 'ntreagă stă 'n mi- [rare
Ţara-i mică, ţara-i tare,
Şi duşmanul spor nu are!

ALTUL

Ştefan, Ştefan, Domn cel [mare,
In Suceava cuibu-şi are,
Ca un şoim voinic şi tare.
Din Suceava când el sare
Zi şi noapte, de călare,
Se bate 'n patru hotare.
Pe Tătari îi căsăpeşte,
Pe Unguri îi pârjoleşte, [1]
Şi pe Turci îi răsipeşte.
Iar pe Leşi cu chica tare [2]
Îi avântă 'n spânzurare,
Şi-i înjugă ca să are! [3]

www.dacoromanica.ro

NOTE

[1] *Pe Unguri îi pârjoleşte.* — Aluzie la bătălia dela Baia, unde o mulţime de Unguri au pierit în focul acelui oraş.

[2] *Iar pe Leşi cu chica tare*
Îi avântă 'n spânzurare.

Într'una din năvălirile Leşilor în Moldova, Ştefan Vodă i-a surprins într'un codru, şi, pe câţi din ei a robit, i-a spânzurat de păr în copaci. După acea nenorocită expediţie, Regele Polon, întorcându-se în ţara lui a dat un decret, poruncind ca toţi Leşii să poarte chica scurtă. (Tradiţie).

[3] *Şi-i înjugă ca să are.*—Aluzie la Dumbrava Roşie ce a fost arată de Leşi înjugaţi la plug, şi semănată apoi cu ghindă.

XLVI

BOGDAN

I

Lăpuşneanul cel cumplit [1]
Stă pe scaun poleit.
Curtea-i plină de boeri,
Vornici, hatmani, vistieri,
Ce se 'nchină Domnului
Şi se tem de ura lui,
Că ura Lăpuşnănească
E peire boerească. [2]
Iată, mări, că de-odată
Un luceafăr se arată,
Cu chip vesel şi Domnesc
Şi cu mersul voinicesc.
Cine-i mândru tinerel,
Care-i tras printr'un inel?
E Bogdanul cel glumeţ
Şi la luptă îndrăzneţ,
Şi de carte cărturar
Şi de arc bun săgetar.
El în sală 'naintează
Şi la Domn 'ngenunchiază,
Apoi zice: „Mă rog ţie,
Taică Doamne din Domnie,
Voe dă-mi să iau soţie
Ursita ce-mi place mie.
Ea nu-i fată de 'mpărat,
Şi-i chiar de Litean bogat
Şi de lege lepădat,
Da-i fecioară ca o stea,
Mândră ca o păsăreà,
Dulce ca o floriceà,
Şi sufletul meu o vreà!"
Lăpuşneanu se 'mblânzeşte
Şi din gură-aşa grăeşte:

www.dacoromanica.ro

„Dragul tatii, mergi cu bine,
Voe tu ai de la mine!“
Astfel zice şi-l sărută,
Ca pe-o floare 'n sân cres-cută,
Şi plocoanele-i gătește
Şi pe cale mi-l pornește,
Cu o sută de nuntaşi,
Toţi aleşi din tabaraşi.

II

Nuntaşii încălecă,
Cu Bogdan vesel plecă,
Ei plecă pe la Sân Petru
Ş'ajungea pe la Sân Me-dru [3]
La Liteanul cel bogat
Şi de lege lepădat.
Iar Liteanul de-i vedeà,
Poarta curtei închideà,
Şi lanţuguri o legà,
Şi din gură-aşa strigà:
„Care este mirele,
Mirele, ginerele,
Sară el zidurile
Să deschidă porţile!“
Cât Bogdan îl auzeà,
De şârg mi se repezeà,
Calul îşi înferbântà
Ş'un repez voinic îi dà.
Calul rândunel zburà
Şi în curte că erà!
Iar în curte cum săreà,
Bogdan timpul nu pierdeà,
Poarta curţii deschideà,
Şi nuntaşii toţi intrà.
Liteanul că se mirà,
Şi mustaţa-şi răsuceà [5]
Şi din gură iar ziceà:
„Care este mirele,
Mirele, ginerele,
Sară el teancurile,
Să-şi ia postavurile.“
Cât Bogdan îl auzeà,
Calul iar îşi repezeà,
Peste teancuri el zburà,
Apoi le desfăşurà,
Şi le dà pe la nuntaşi,
Care 'n lupte sunt fruntaşi;
Cum erà şi nuntaşul,
Aşa-i dà şi postavul.
De erà el năltişor,
Ii dà postav roşior,
Să fie strălucitor.
De erà el medior,
Ii dà postav gălbior,
Ca să-l prinză binişor.
De erà el mititel.
Ii da postav albăstrel,
Ca să se mândrească 'n el!

III

Liteanul se bucurà,
El în casă că intrà,
Lui Bogdan că arătà
Trei copile tot de-un stat,
Tot de-un chip asemănat,
Albe, gingaşe tustrele,
Ca trei flori de viorele.
Domnul tânăr le priveà

www.dacoromanica.ro

Cu ochi dulci care sticleà,
Iar Liteanu mi-i ziceà:
„Care este mirele,
Mirele, ginerele
Cunoască-şi el mireasa,
Cununе-se cu dânsa!“
Bogdan mintea nu-şi pierdeà,
Inel din deget scotceà,
Pe covor îl aruncà,
Şi din gură cuvântà:
„Care-mi este mireasa,
Să mă iubesc cu dânsa,
Culeagă-mi ea inelul,
Inelul cu degetul,
Căci am sabie 'nsetată,
Ce doreşte cap de fată.“
Din trei, două nici mişcà,
Iar mireasa se plecà,
Pe covor îngenunchià,
Ca o floare se 'ndoià,
Şi inelul culegeà,
Şi 'n degeţel şi-l puneà.
Ochii mirelui sticleà,
Inima-i se 'nveseleà,
El mireasa-şi ridicà,
Pe ochi dulce-o sărutà,
Şi pe braţe mi-o purtà,
Şi 'n rădvan că o puneà,
Şi spre ţară purcedeà.
După ei încă veneà
Car mare cu druştele,
Grădina cu florile,
Şi o sută de nuntaşi,
Toţi aleşi din tabaraşi.
Ei pleca pe la Sân Medru
Şi 'ajungea pe la Sân Petru,
Şi pe loc cât ajungeà,
Mândră nuntă că făceà,
Vestele de se duceà
La vecini şi 'n depărtări,
Peste nouă ţări şi mări!

NOTE

[1] *Lăpuşneanul cel cumplit.* — In ediţia baladelor, partea II, publicată la Iaşi, în anul 1853, s'a lunecat o greşeală importantă, confundând pe Bogdan chiorul, fiul lui Ştefan cel mare, cu Bogdan, fiul lui Alexandru Lăpuşneanul. După aflările dela alţi cântăreţi, balada a luat schimbare la începutul ei, şi se potriveşte chiar cu cronica Moldovei ce zice despre Bogdan, fiul lui Lăpuşneanu, că: *de carte nu erà prost, la călărime sprinten; cu sulița la hal nime nu-l întreceà; a săgetà din arc erà mare meşter; îi plăceà jocurile copilăreşti şi glumele*, etc.

[2] *Că ura Lăpuşnăneascà*
E peire boerească.

Aceste două versuri fac negreşit aluzie la uciderea celor

www.dacoromanica.ro

47 de boeri mari, în vreme ce benchetuiau la masa lui Alexandru Lăpușneanu. Vezi descrierea făcută de C. Negruzzi.

[3] *Ş'ajungea la Sân Medru.* — Adică pe la Sfântul Dimitrie.

[4] *Desârg mi se repezeà.* — Desârg, cuvânt vechiu, ce însemnează: degrabă.

[5] *Şi mustaţa-şi răsuceà.* — Răsucirea mustăţi e considerată ca un semn de plăcere. Românul când vede o nevastă frumoasă, îşi răsuceşte mustaţa cu mulţumire, şi astfel îi dă a înţelege că-i place.

[6] *Car mare cu druştele.* — Druşte se numesc feţele, prietene a mireseĭ, carele o întovărăşesc şi o asistă la cununie. Ele sunt împodobite cu peteală de aur pe cap, ca şi mireasa.

XLVII

IORDAKI AL LUPULUI

I

Jos, pe apa Prutului,
În ţinutul Huşului,
La caşele Lupului,[1]
Mers-a ura Domnului!
Mers-a ura şi lovit-a,
Pe Iordakĭ prăpădit-a!
El cu Domnul se 'nvrăjbeà,
Şi călare pribegeà
Pe drumul Bugeacului,
Scăparea pribeagului,
Şi cu bine el soseà,
Adăpost el îşi găseà
La saraiul Hanului,
Cumnatul Sultanului.

Frunză verde măcieş,
Mare groază-i sus, la Ieşi
De Iordaki ca să vie,
Să aducă grea urgie
De Tătari cumpliţi grămadă,
Să le dee ţara 'n pradă!
Boerii se adunară
Dela târg şi dela ţară,
Şi trei zile se vorbiră,
Trei zile se sfătuiră,
Lui Iordaki să-l înşele,
Trimiţându-i măgulele
Ş'un poclon de zece pungi,[2]
Patru şaluri tot în dungi,
Două scurte, două lungi,

www.dacoromanica.ro

Ş'un fugar frumos, Dom-
[nesc,
De soi bun, moldovenesc,
Şi o carte mare 'nchisă,
Ca de la Domnie scrisă,
O hârtie 'nşelătoare,
Poftitoare, rugătoare,
Ca să vie Iordaki acasă,
La Maria cea frumoasă,
Iar de-i trebue Domnie,
I-o dă Vodă cu frăţie,
Intre ei pace să fie!...
Iordăkeļ se 'nveseleà,
Iară Hanul îi grăià:
„Zece zile mai aşteaptă,
Ca să ai tu parte dreaptă,
Căci am scris la 'mpă-
[răţie,
Pentr'un firman deDomnie.
Ori de nu, ia-ţi oastea
[mea,
Şi cu dânsa fă ce-i vrea.
— Ba, eu oastea n'oiu luà
Că ţara m'a blestemà.
Cine-aduce oaste 'n ţară,
Sub blestemul ţării piară!"[3]
Astfel dacă au cuvântat,
Cu Hanul s'au sărutat,
Şi spre ţară au plecat
Cu Marin şi cu Ciocan,
Cu Lixandru cel bălan,[4]
Şi cu Zaria, bun viteaz,[5]
Ce-i cam negru pe obraz.
Toţi cu inimile drepte,
Slugi viteze şi 'nţelepte,
Oameni buni şi credincioşi,
Ce's la masă ruşinoşi,
Dar la luptă hărţăgoşi!

II

Vinerea spre Sâmbăta,
El Măricăi s'arătà,
Şi cu drag o sărutà,
Mulţumind lui Dumnezeu,
C'a sosit la locul său...
Dar, în lume, cine ştie
Azi şi mâini ce-o să maî
fie!...
Iată-un Grec, unul Zoilă,
Om de vrajbă şi de silă,
Un trimis de la Domnie,
(Negre zilele să-i fie!)
Olăceşte se duceà
Şi la Domn ştire făceà,
C'a sosit Iordaki acasă,
La Maria ce-a frumoasă!
Frunză verde alunică,
Grea pulbere se ridică
Dela Iaşi în spre Milești,[6]
Iar printr'însa ce zăreşti?
Arnăuţi cu şuşanele,
Cu argint pe la oţele,
Lefegii şi Darabani,
Cu-ai lor mândri Căpitani.
Iordăkele, te fereşte,
Cursă rea ţi se găteşte!
Cei ce vin călări la tine,
Nu vin ca să se închine,
Ci vin cu porunci Domneşti
Şi cu gânduri duşmăneşti,

www.dacoromanica.ro

Frunză verde porumbică;
Drăgălaşa de Marică
Pe Iordaki mi-l trezeà,
Şi din gură-aşà-i grăià:
„Hai, frate, la biserică
De sfânta Duminică,
Că, de când ai pribegit,
Sufletul nu ţi-ai grijit!“
Iordăkel se întindeà,
Şi cu lene răspundeà:
„Mergi, Marico, Dumneata,
Că eu nu mă pot sculà.
Drumul lung m'a obosit,
Calul greu m'a ostenit!“
Iaţă, mări, cum vorbeà,
Că fereastra se izbeà
Şi cădeà jos la pământ,
Fără suflare de vânt, [7]
Şi'o icoană poleită
Trosnea făr' a fi lovită. [8]
Maria se 'nspăimântà,
Iordaki se întristà,
Dar pe gânduri mult nu stà,
Că Lisandru-i aduceà
Carte mare şi-i ziceà:
„O ceată de oameni mulţi,
Lefegii şi arnăuţi,
Au sosit aici din sus.
Şi astă cartă ţi-au adus,
Cu poftire boerească
Să mergi la curtea Dom-
[nească.
Dar, ascultă-mă pe mine,
Căci ce simţ eu, nu-i a bine,
Tu eşti mare cât un Domn,
Iar de ai minte de om,
Hai cu toţi să 'ncălecăm,
Arnăuţii s'alungăm
Şi de drum să ne cătăm,
Spre-Bugeac să apucăm,
Pe Hanul să-l ridicăm
Şi foc Ieşului să dăm“.
Iordăkel nu-l ascultà
Şi din gură cuvântà:
„Ba, m'oiu duce la Domnie,
Că chiar Domnul mă îmbie
Şi se jură că va face
Tot ce-oiu vrea ca să mă
'mpace.

III

Frunză verde de negară,
Pe cel drum, în zi de vară
Ce se vede strălucind
Şi spre Ieşi înaintând?
Un rădvan cu telegari,
Şase negri armăsari,
Şi 'n rădvanul boeresc
Un luceafăr pământesc,
Cu chip dulcé, femeiesc.
Iar pe lângă cel rădvan,
Călare pe-un năzdrăvan, [8]
Merge mândrul Iordăkel,
Cu slugile după el;
Slugi cu inimile drepte,
Înţelepte şi deştepte,
Ce's la masă ruşinoase,
Dar la luptă hărţăgoase.
Apoi veneà după ei
Ceata de arnăuţei,

www.dacoromanica.ro

Lefegii și dărăbani,
Cu-ai lor mândri căpitani.
Ei la Ieși cât ajungeà,
Iordaki la Domn mergeà,
Iar Domnul cât îl vedeà,
De mânie s'aprindeà
Și strigà: „Jos pe covór
Tăieți-i capul din zbor“.
Un călău se repezeà,
Iataganu-și netezeà,
Dar Iordaki-l aștepta,
O-palmă voinică-i dà,
Cât călăul jos picà.
Apoi el se întorceà
La Lisandru, de-i ziccà:
„Ține tu sabia mea,
De-mi tae capul cu ea,
Că nici cum nu m'o dureà“.
Iar Lisandru, oftând greu,
Răspundeà: „Stăpânul meu!
Păinea, sarea ți-am mâncat,
Nu mă vârî la păcat!“ [10]
Din non Vodă porunceà,
Arnăuții se 'mbrânceà,
Pe Iordaki s'aruncà,
De păr lung îl apucà,
Pe covor îl întindeà,
Și din zbor capu-i tăià.
Capul se rostogolcà,
In sânge se tăvăleà
Și pe scări se coborà
Și 'n rădvan apoi săreà.
Iar Marica, vai de ea
Capu 'n brațe apucà
Și plângând la el cătà,
Și bocind îl sărutà,
Când pe frunte, când pe gură,
Când pe gât, la 'ncrestătură.
„Alei! Doamne! strigà ea,
Facă-se pe vrerea mea!
Doamna ta să văduvească,
Neamul tău, să călicească,
Târgul tău întreg să ardă,
Și Domnia-ți să se piardă!
Frunză verde siminoc,
La Ieși arde mare foc.
Bate para prin Milești,
Zbor tăciunii la Lățești,
Scânteile'n Bârlănești,
Până pe la Ciocănești,
Și duc veste de'ngrozit
Că Iordaki a pierit
Și că focul a zbucnit
Din blestemul cel cumplit!

NOTE

In letopisețul lui Ion Neculcea, se pomenește de un Iordaki Costaki Lupu, ce a fost vel stolnic sub Domnia lui Grigori Ghica 1727. El era fiul lui Lupu Costaki Gavriliță, care a jucat un rol însemnat în războiul lui Petru cel mare cu Turcii.

[1] *La casele Lupului.* — Trebue să presupunem că Iordaki

www.dacoromanica.ro

al Lupului avea, afară de Mileşti, ce se află în ţinutul Vasluiului, o altă moşie, pe malul Prutului, unde l-a ajuns urgia Domnească ce l-a silit a pribegi la Tatari.

[2] *Un poclon de zece pungi.* — O pungă cuprindea 500 lei.

[3] *Cine-aduce oaste'n ţară,*
Sub blăstemul ţării piară!

Cuvinte sublime! Model de patriotizm!

[4 5] Lisandru şi Zaria, în loc de Alexandru şi Zaharia.

[6] *Dela Ieşi în spre Mileşti.* — Această moşie, Mileşti, din ţinutul Vasluiului a fost proprietatea spătarului Neculai Kârnul, care trăia pe timpul Domniei lui Stefăniţă Vodă, fiul lui Vasile Albanezul (*1660—1662*). Neculai Kârnul era un om foarte învăţat, şi cunoştea mai multe limbi precum elineşte, grecește, slavoneşte, latineşte, nemţeşte şi turceşte. El era bogat şi îi plăcea fastul. Când eşea, avea un cortegiu Domnesc, şi el purtă totdeauna un buzdugan şi o platoşă de argint, pe când caii lui erau împodobiţi cu pene frumoase şi cu hamuri cusute cu fir de aur.

Spătarul Neculai Kârnul, uitând binefacerile şi amicia lui Stefăniţă Vodă, începù o corespondenţă cu fostul Domn al Valahiei, prinţul Başarab, care trăia retras în Polonia, şi-l îndemnă a strânge oaste leşească şi a intra în Moldova, pentru ca să detroneze pe Stefăniţă, a cărui domnire era prea tiranică. Basarab nu numai că refuză propunerile spătarului Kârnul, dar le şi încunoştiinţă lui Stefăniţă Vodă. Acesta, aprins de mânie, puse pe călău să-i tae nasul, faptă crudă, de unde i se trase şi porecla de Kârn.

După o aşa pedeapsă, spătarul Neculai părăsi Moldova şi se duse la Moskva, lângă împăratul Alexis Mihailovici, tatăl lui Petru cel mare; şi cum sosi în capitala Rusiei, el fù instituat preceptorul tânărului Petru Alexievici. Această poziţie îi dobândi multă onoare şi mari avuţii.

Impăratul îl avea de-aproape credincios şi-l însărcină cu misii importante. Astfel el fù trimis ambasador în China, unde, câştigând încrederea împăratului Chinez, primi după trei ani prezenturi mari, şi un talger plin de pietre scumpe. Intre aceste pietre se află şi un briliant de grosimea unui ou de porumbel, carele astăzi se afla în comoara împărătească.

www.dacoromanica.ro

După moartea lui Alexis Mihailovici, Petru suindu-se pe tron şi aflând că preceptorul său se găseà exilat în Siberia, în timpul anarchiei Streliţilor, îl aduse îndată la Moskwa şi îl instituă consilierul său cel mai de-aproape. Acolo el se însură cu fata unui din cei mai mari nobili din Rusia, şi, după un trai îndelungat pe lângă Petru cel mare, se săvârşi din viaţă, în timpul domniei lui Michai Racoviţă (1707—1709).

Numele său adevărat era Neculai Milescu. (Vezi: *Fragments des chroniques Moldaves et Valaques pour servir à l'histoire de Pierre le Grand, Charles XII, Stanislas Leczynski, Démètre Cantimir et Constantin Brancovan, par le Major M. Cogalnicean).*

[7] *Că fereastra se izbeà*
Şi cădeà jos la pământ,
Fără suflare de vânt...
[8] *Şi o icoană poleită*
Trozneà făr'a fi lovită.

Semne prevestitoare de moarte, după crederea poporului.

[9] *Călare pe un năzdrăvan.* — Adică călare pe-un cal deştept. In poveşti se văd figurând cai năzdrăvani, pasări năzdrăvane, şi oameni năzdrăvani, care au minte pătrunzătoare şi prevăd viitorul.

[10] *Pâinea, sarea ţi am mâncat;*
Nu mă vârî la păcat.

Raspuns caracteristic, care arată cât de puternică e simţirea recunoştinţei în sufletul Românului.

XLVIII

MĂNĂSTIREA ARGEŞULUI

I

Pe Argeş în jos,
Pe un mal frumos,
Negru Vodă trece
Cu tovarăşi zece:
Nouă meşteri mari,
Calfe şi zidari;
Şi Manole zèce, [1]
Care-i şi întrece.
Merg cu toţi pe cale,
Să aleagă 'n vale
Loc de mânăstire
Şi de pomenire.

www.dacoromanica.ro

Iată, cum mergeà,
Că 'n drum ajungeà
Pe-un biet ciobănaş,
Din fluer doinaş, [2]
Şi, cum îl vedeà,
Domnul îi ziceà:
„Mândre ciobăṇaş,
Din fluer doinaş!
Pe Argeş în sus
Cu turma te-ai dus,
Pe Arges în jos
Cu turma ai fost.
Nu cumva-ai văzut,
Pe unde-ai trecut,
Un zid părăsit
Şi neisprăvit,
La loc de grindiş,
La verde-aluniş?
— Ba, Doamne, am văzut,
Pe unde-am trecut,
Un zid părăsit
Şi neisprăvit.
Câinii cum îl văd,
La el se reped
Şi latră-a pustiu
Şi urlă-a morţiu."
Cât îl auzeà,
Domnu 'nveseleà
Şi curând plecà,
Spre zid apucà,
Cu nouă zidari,
Nouă meşteri mari,
Şi Manole zece,
Care-i şi întrece.
„Iată zidul meu!
Aici aleg eu
Loc de mânăstire
Şi de pomenire.
Deci voi, meşteri mari.
Calfe, şi zidari,
Curând vă siliţi
Lucrul de-l porniţi,
Ca să-mi ridicaţi
Aicî să-mi duraţi
Mânăstire naltă,
Cum n'a mai fost altă
Că v'oiu dà averi,
V'oiu face boeri,
Iar de nu, apoi
V'oiu zidi pe voi,
V'oiu zidi de vii,
Chiar în temelii!"

II

Meşterii grăbeà,
Sforile 'ntindeà,
Locul măsurà,
Şanţuri largi săpà
Şi mereu lucrà,
Zidul ridicà,
Dar orice lucrà,
Noaptea se surpà!
A doua zi iar,
A treia zi iar,
A patra zi iar.
Lucrà în zadar!
Domnul se mirà,
Ş'apoi îi mustrà,
Ş'apoi se 'ncruntà
Şi-i ameninţà

www.dacoromanica.ro

Să-i pue de vii,
Chiar în temelii!
Meşterii cei mari,
Calfe şi zidari,
Tremurà lucrând,
Lucrà tremurând,
Zi lungă de vară,
Ziua până'n seară;
Iar Manole stà,
Nici că mai lucrà,
Ci mi se culcà
Şi un vis visà,
Apoi se sculà
Ş'ast-fel cuvântà:
„Nouă meşteri mari,
Calfe şi zidari!
Ştiţi ce am visat,
De când m'am culcat?
O şoaptă de sus
Aievea mi-a spus,
Că orice-am lucrà
Noaptea s'a surpà,
Pân'om hotărî
In zid de-a zidi
Cea 'ntâi soţioară,
Cea 'ntâi surioară,
Care s'a ivi
Mâini, în zori de zi,
Aducând bucate
La soţ ori la frate.
Deci, dacă vroiţi
Ca să isprăviţi
Sfânta mânăstire
Pentru pomenire,
Noi să ne apucăm,
Cu toţi să jurăm
Şi să ne legăm
Taina s'o păstrăm;
Ş'ori ce soţioară,
Ori ce surioară
Mâini, în zori de zi,
Întâi s'a ivi,
Pe ea s'o jertfim,
In zid s'o zidim!"

III

Iată 'n zori de zi
Manea se trezì,
Ş'apoi se suì
Pe gard de nuele
Şi mai sus, pe schele,
Şi 'n câmp se uità,
Drumul cerçetà.
Când, vai! ce
Cine că veneà?
Soţioara lui,
Floarea câmpuluí!
Ea s'apropià
Şi ţi aduceà
Prânz de mâncătură,
Vin de băutură.
Cât el o zăreà,
Inima-i săreà
In genunchi cădeà,
Şi plângând ziceà:
„Dă, Doamne, pe lume
O ploae cu spume,
Să facă pârae,
Să curgă şiroae,
Apele să crească,

www.dacoromanica.ro

Mândra să-mi oprească,
S'o oprească 'n vale,
S'o 'ntoarcă din cale!"
Domnul se 'ndură,
Ruga-i ascultă,
Norii adună,
Ceru 'ntunecă,
Şi curgeà de-odată
Ploae spumegată,
Ce face pârae
Şi umflă şiroae.
Dar oricât cădeà,
Mândra n'o opreà,
Ci ea tot veneà,
Şi s'apropià.
Manea mi-o vedeà,
Inima-i plângeà,
Şi iar se 'nchinà,
Şi iar se rugà:
„Suflă, Doamne-un vânt,
Suflă-l pe pământ,
Braziì să-i despoae,
Paltini să îndoae,
Munţii să răstoarne,
Mândra să-mi întoarne,
Să mi-o 'ntoarne 'n cale,
S'o ducă de vale!"
Domnul se 'ndură,
Ruga-i ascultà,
Şi suflà un vânt,
Un vânt pe pământ,
Paltini că 'ndoià,
Brazi că despoià,
Munţiì răsturnà,
Iară pe Ana
Nici c'o înturnà!
Ea mereu veneà,
Pe drum şovăià
Şi, s'apropià,
Şi amar de ea,
Iată c'ajungeà!

IV

Meşterii cei mari,
Calfe de zidari,
Mult înveseleà
Dacă o vedeà,
Iar Manea turbà,
Mândra-şi sărutà,
In braţe-o luà,
Pe schelé-o urcà,
Pe zid o puneà
Şi, glumind, ziceà:
„Stăi, mândruţa mea,
Nu te sperià,
Că vrem să glumim
Şi să te zidim!"
Ana se 'ncredeà,
Şi vesel râdeà,
Iar Maneà oftà
Şi se apucà
Zidul de zidit,
Visul de 'mplinit.
Zidul se suià
Şi o cuprindeà
Pân' la gleznişoare,
Pân' la pulpişoare,
Iar ea, vai de ea!
Nici că mai râdeà,
Ci mereu ziceà:

www.dacoromanica.ro

„Manole, Manole,
Meştere Manole,
Ajungă-ţi de şagă,
Că nu-i bună, dragă:
Manole, Manole,
Meştere Manole!
Zidul rău mă strânge,
Trupuşoru-mi frânge!“
Iar Manea tăceà
Şi mereu zideà,
Zidul se suià
Şi o coprindeà
Pân' la gleznişoare,
Pân' la pulpişoare,
Pân' la costişoare,
Pân' la ţâţişoare.
Dar ea, vai de ea,
Tot mereu plângeà
Şi mereu ziceà:
„Manole, Manole,
Meştere-Manole!
Zidul rău mă strânge,
Ţâţişoara-mi plânge,
Copilaşu-mi frânge!“
Manole turbà
Şi mereu lucrà.
Zidul se suià
Şi o coprindeà
Pân' la costişoare,
Pân' la ţâţişoare,
Pân' la buzişoare,
Pân' la ochişori,
Incât, vai de ea!
Nu se mai vedeà,
Ci se auzià
Din zid că ziceà:
„Manole, Manole,
Meştere Manole!
Zidul rău mă strânge,
Viaţa mi stinge!“

V

Pe Argeş în jos,
Pe un mal frumos,
Negru Vodă vine,
Ca să se închine
La cea mânastire,
Falnică zidire,
Monastire naltă,
Cum n'a mai fost altă.
Domnul o priveà
Şi se 'nveseleà,
Şi astfel grăià:
„Voi, meşteri zidari,
Zece meşteri mari!
Spuneţi-mi cu drept,
Cu mâna la piept,
De-aveţi meşteriò
Ca să-mi faceţi mie
Altă mânăstire
Pentru pomenire,
Mult mai luminoasă
Şi mult mai frumoasă?
Iar cei meşteri mari,
Calfe şi zidari,
Cum stà pe grindiş,
Sus pe coperiş,
Vesel s' mândreà
Ş'apoi răspundeà
„Ca noi meşteri mari,

www.dacoromanica.ro

Calfe şi zidari,
Alţii nici că sunt
Pe acest pământ!
Află că noi ştim
Oricând să zidim
Altă mânăstire
Pentru pomenire,
Mult mai luminoasă
Şi mult mai frumoasă!"
Domnu-i ascultà
Şi pe gânduri stà,
Apoi porunceà
Schelele să strice,
Scări să le ridice,
Iar pe cei zidari,
Zece meşteri mari,
Să mi-i părăsească
Ca să putrezească
Colo, pe grindiş,
Sus, pe coperiş;
Meşterii gândeà
Şi ei îşi făceà
Aripi zburătoare
De şindrili uşoare,
Apoi le 'ntîndeà
Şi 'n văzduh săreà,
Dar pe loc cădeà,
Şi unde picà,
Trupu-şi despicà,
Iar bietul Manole,
Meşterul Manole,
Când se încercà
De-a se aruncà,
Iată c'auzeà:
Din zid că eşeà
Un glas năduşit,
Un glas mult iubit,
Care greu gemeà
Şi mereu ziceà:
„Manole, Manole,
Meştere Manole!
Zidul rău mă strânge,
Ţâţişoara-mi plânge,
Copilaşu-mi frânge,
Viaţa mi stinge!"
Cum o auzeà
Manea se pierdeà.
Ochi-i se'nveleà
Lumea se'ntorceà,
Norii se'nvârteà,
Şi de pe grindiş,
De pe coperiş,
Mort bietul cădeà,
Iar unde cădeà
Ce se mai făceà?
O fântână lină,
Cu apă puţină,
Cu apă sărată,
Cu lacrimi udată!

NOTE

Dupa cronicii Ţării Românești, Radu Negru Voevod domneà dincolo de Carpaţi, pe Almaş şi pe Făgaraş, ridicatu-s'au de acolo, cu toată casa lui şi mult norod, şi pogorându-se

www.dacoromanica.ro

pe apa Dâmboviţei început-au a face ţară nouă. Intâi au făcut oraşul Câmpu-Lung unde au ridicat şi o biserică naltă şi frumoasă. Apoi au descălecat pe Argeş, unde şi-au pus scaunul Domniei, zidind curţi de piatră şi case domneşti, şi o biserică mare şi mândru lucrată.

§ In Revista Română, publicată la Bucureşti, se găseşte descrierea acestei biserici, împreună cu stampe litografiate ce reprezintă frumuseţile arhitecturei sale.

[1] *Şi Manole zece.*

Acest meşter Manole a rămas în tradiţie un personagiu legendar. Poporul atribue lui Manole zidirea tuturor monumentelor vechi din ţară.

[2] *Un biet ciobănaş,*
Din fluer doinaş.

Toţi pastorii Români port în brâu un fluer mic, ce se numeşte fluer ciobănesc, şi sună din el deosebite arii, unele vesele, iar cele mai multe melancolice şi foarte expresive. Un călător străin, muzic de mare talent, zice „că adeseori, când cineva umblă în munţii ţărilor române, el aude în depărtare un fluer păstoresc ce sună cu dulceaţă un cântec de dor. Atunci el se opreşte fără voe, dominat de un farmec necunoscut, pentru ca sa asculte mult timp aceste suspinuri ale muntelui".

In călătoriile mele prin munţi dupa căutarea baladelor poporale, am auzit multe fluere răsunând prin poenile codrilor şi am rămas încântat de frumuseţea originală a acelor sunete patrunzătoare; iar mai cu eu seamă la Bicaz, pe malul Bistriţei, am întâlnit un păstor, anume Brânduşă, carele se înalţă la gradul unui adevărat artist, prin talentul cu care cânta Doina din fluerul său.

[3] *Dar orice lucrà*
Noaptea se surpà.

Superstiţiile poporului, în privinţa zidirilor, sunt multe Aşa, el crede că o zidire nu poate aveà trăinicie, dacă nu se îndeplinesc oarecari datine mistice, precum de pildă îngroparea umbrei unui om în temelie. Pietrarii au obicei a

www.dacoromanica.ro

furá umbra cuivà, adicà a-l luà măsura umbrei cu o trestie, şi a zidì apoi acea trestie în talpa zidirii. Omul cu umbra furată, moare până în 40 de zile şi devine stafie nevăzută şi geniul întăritor al casei.

Fiind însă că acest obicei a produs adeseori nenorociri, speriind mintea celor cu umbrele furate, şi aducându-i astfel la boale grele, zidarii au fost siliţi a-şi schimbà datina. Când dar este a se ridicà vreo casă nouă, până a nu se aşezà cea întâi piatră a temeliei, se face aghiazma cu care sa stropească şanţurile. Apoi se tae doi miei, de se face masă mare pentru zidari, cari, după ce ospătează şi închină în sănătatea stăpânului casei şi întru tăria zidurilor, îngroapă cruciş capetele mieilor în două colţuri a casei, iar în celelale doua unghiuri, ei zidesc două oale roşii, pline cu apă neînceputa.

Iar după ce lucrul se săvârşeşte, Românii nu se mută în casă, până ce mai întâi nu duc înăuntru icoanele, zahăr, pâine şi sare; şi după mutare ei dau masă mare de bună locuinţă.

Pe ea s'o jertfim,
Şi'n zid s'o zidim!

Nenorocita este menită a-şi pierde viaţa pentru mântuirea zidirii şi a se face stafia bisericei. Vezi nota precedentă.

Fiindcă am pomenit mai sus de stafii ce sunt umbre casnice, cari locuesc mai cu seamă în beciuri întunecoase, aici credem că e locul să pomenim şi de alte crederi superstiţioase ale poporului Român. Astfel sunt strigoii, moroii, Rusaliile, etc.

Strigoii sunt morţii care se scol din mormânturi, şi merg în noaptea sfântului Andrei cu secriile pe cap, de cearcă pe la casele lor. Românii, spre a se apărà de asemenea vizite supărătoare, au obicei a frecà uşile şi ferestrele cu usturoi n ajunul sf. Andrei, fiind usturoiul displăcut strigoilor.

Moroii sunt iarăş un soi de strigoi mici, ce vin de cer ţâţă dela mamele lor. Ei sunt copii noi-născuţi ce mor până a nu fi botezaţi. Spre a-i împăcà, mamele trebue să care cu

www.dacoromanica.ro

gura, șapte ani de-arândul, în ziua de Bobotează, aghiazmă mare și să stropească astfel mormintele copiilor.

Rusaliile sunt trei fete de împărat, carele au ciudă asupra oamenilor, fiindcă nu au fost băgate în seamă de dânșii, în cursul vieții lor. Ele nasc furtuni ce descopăr casele Românilor, vârtejuri ce ridic pânzele nevestelor în vremea ghilitului și le anină pe copaci. Se crede că Rusaliile fură și copii de lângă mamele lor și îi duc peste ape și peste codri. De acolo vine vorba: *l-au umflat Rusaliile!*

Femeile Românce păzesc cu sfințenie ziua de Rusalii, și în vreme de nouă săptămâni ele nu culeg nici o buruiană de leac, crezând că în acel timp buruenile sunt pișcate de Rusalii și nu au putere de lecuit. Cum vine însă ziua Sînzienilor, toate Româncele alerg pe câmp la culesul de buruieni, crezând că în acea zi toate au darul vindecării. Spre a se apără de mânia Rusaliilor este obicei, în ajunul zilei lor, a pune pelin sub căpătâiul patului, și a purtà a doua zi pelinul la brân.

Subiectul acestei balade este cântat și de poeții poporali ai Serbiei, însă cu oarecare deosebiri. Balada se numește: Fondarea cetății Scadar (Scutari), ce este ridicată de trei frați Merljawtschewitsch, anume regele Wukaschin, Vaivodul Ugljescha, și tânărul Gojko. Meșterul cel mare se cheamă Rad, în loc de Manole. Femeea zidită este nevasta lui Gojko. Din cuprinsul acelei balade se vede însă că aceași superstiție există pe ambele maluri ale Dunării.

XLIX

RADU CALOMFIRESCU

I

In oraș la București,
In curți nalte și Domnești,
Mîndră masă e întinsă
Și de-mari boeri coprinsă.
Dar în mijloc cine șede?
Mircea-Vodă'n mijloc șede,
Și la dreapta lui se vede
Doi Căpleștiși trei Buzești,
Zmeii țării Românești,
Purtătorii oștilor

www.dacoromanica.ro

Şi fruntea boerilor.
Ei toţi beá, se veseleá,
Şi pe Domnu-l fericeá,
Dar când fù despre beţie,
Despre dalba veselie,
Iatá, nene, cá soseá
Şi la Domn îngenuncheá
Radul din Calomfireşti,
Zmeul ţării Româneşti,
Cu sluga lui, cu Nedea,
Ce de mic îi tot dedeá
Ajutor bun de putere
Şi cuvânt de mângâere.
„Domnule, Măria ta!
Fie cum óiu cuvântá:
Iţi aduc ţie 'nchinare,
Ca unui frate mai mare,
Şi-ţi doresc mereu să fii
Cu izbânzi şi veselii.
Dar ştii, Doamne, ori nu ştii,
Cá tătarii m'a lovit
Şi Tătarii mi-a robit
Copilaşii,
Drăgălaşii,
Măiculiţa,
Drăguliţa?
Rău má doare inimioara
De copii, de soţioará,
Dar má doare şi mai tare
De măicuţa ce má are,
Cá-i creştină şi bătrână
Ş'a să-ajungă-a fi cadână,
De râsul căpcânilor,[2]
Prin casa păgânilor.
Rogu-te, Măria ta,
De voeşti a m'ajutá,
Dă-mi ajutor pe Bużeşti
Şi pe cei tustrei Căpleşti,
Purtătorii oştilor
Şi fruntea boerilor!"
Mircea Vodă l-ascultá
Şi din gură cuvântá:
„Alei! Radule mişel!
Mai aşteaptă tu niţel,
Până ce vom ospătá,
Până ce ne vom culcá,
Până ce ne vom sculá,
Să văd ce vis om visá,
Ş'apoi ajutor ţi-om dá!"
Radu buzele-şi muşcá,
Şi la faţă se schimbá.
„Să trăeşti, Măria ta!
Iar dacă te-oiu aşteptá,
Până ce îi ospătá,
Şi până ce te-i culcá,
Şi până ce te-i sculá,
Să vezi ce vis îi visá,
Tătarii s'or depărtá,
Păgubaş ei m'or lăsá!

II

Radul iute 'ncălecá,
După duşmani se luá,
Cu sluga lui, cu Nedea,
Ce de mic îi tot dedeá
Ajutor bun de putere
Şi cuvânt de mângâere.
Goneá el, mereu goneá,
Goneá, nu mai osteneá,

www.dacoromanica.ro

Nebăut şi nemâncat,
De dor mare frământat.
Când a fost a treia zi,
Pe Tătari el îi zări,
Atunci Nedea că grăi:
„Hei! stăpâne Radule,
Ascultă-mi poveţele,
C'acum e pe vitejie,
Pe vinceală sau robie.
Tae tu marginele,
Eu să tai mijloacele;
Care-a scăpa dela mine,
Să nu scape dela tine!"
In Tătari ei se izbeà,
Vârtej de moarte făceà
Şi tăià, nene, tăià,
Pe Tătari îi risipeà,
Şi pe ceì robiţi scoteà
Si pe-acasă-i trimeteà.
Dar pe maică-sa bătrană
N'o găsea 'n ceata păgână.
Radu 'n scări se ridicà,
Ca vulturul se uità
Peste câmpii Lăpuşnii,
Peste câmpi merei pustii,
Şi cum stà şi cum ocheà
Iată, nene, că zăreà
Un cort mare şi rotat,
Cât un cort de împărat;
Şi 'n cort zăreà pe-un [Mirzac,
Un Mirzac dela Bugeac,
Care 'n braţele-i strângeà
O creştină ce plângeà.
Fulger Radu se făceà,
Ca un fulger se duceà,
Şi la cort se repezeà,
Pe Mirzac îl retezà,
Şi în lance că-l luà,
Mort în câmp îl aruncà.
Apoi vesel purcedeà
Cu mă-sa şi cu Nedea,
Ce de mic îi tot dedeà
Ajutor bun de putere
Şi cuvânt de mângâiere!

III

Iată la mijloc de cale,
La fântâna dintr'o vale,
Iată bună 'mpreunare
Cu cinci voinicei călare,
Cu Buzeşti şi cu Căpleşti
Zmeii ţării Româneşti!
„Noroc bun şi cale bună!
Ce vânt dulce vă adună
Şi cu mine vă 'mpreună?
Noi în cale ţi-am eşit,
C'avem dor de hărătît,[3]
Şi la harţă vitejească
Şi la joacă războiască."
Ei la harţă se luà,
Pe jurământ s'apucà
Stăpânii să hărăţească,
Şi slugile să-i privească!
Începeà dar de călare
Harţa cea din fuga mare,
Paloşile zinghenind,
Sulităile învârtind,
Buzduganele ciocnind
Şi din gură chiuind.

www.dacoromanica.ro

Cănd de-odată, cei Buzeşti
Şi cu cei tustrei Căpleşti
Peste Radul năvăleà,
Cu cinci lănci îl străpungeà;
Apoi capul îi tăià,
Pe-o tipsie îl puneà,
Şi la Domnul îl duceà
Şi cu toţi aşà-grăià:
„Alei! Doamne, Doamne [Mirce,
Alei! Doamne, mult voi- [nice![4]
Radul, de-ar fi mai trăit,
Scaunul ţi-ar fi răpit.
Iată capu-i, dă-l la corbi,
Şi copiii lui fă-i robi!“
Bine vorba nu sfarşeà,
Iată, nene, că veneà
Sluga veche moş Nedea
Cu măicuţa Radului
La scaunul Domnului,
Ş'amândoi îngenuchià,
Şi, plângând, maica zic à:
„Alei! Doamne, Doamne [Mirce,
Alei! Doamne mult voinice!
Fă-mi dreptate, fă-ţi drep- [tate.
Radu că ţi-a fost bun frate,
Că eu, Doamne, din păcate,
M'am iubit cu taică-tău,
De-am făcut pe Radul [meu!“
Domnul Mircea greu oftă,
Pe bătrâna o sculă,
Mâna dreaptă-i sărutà,
Şi pe loc dreptate-i dà.
El boerii adunà
Şi dé moarte-i judecà.
Gâdele îi apucà,
Sus, la scară-i aduceà,
Un covor le aşterneà,
In genuchi îi tot puneà,
Şi mânica-şi sufleçà,
Şi pala şi-o ridicà,
Şi capetele zburà,
Zburà pe scări de-a durà,
Când Buzeşti peste Căpleşti,
Când Căpleşti peste Buzeşti

NOTE

1 *Dar în mijloc cine şede?* O zicatoare ce trebue să existe de pe timpul năvălirilor de limbi straine, sună aşa: *să fii totdeauna la mijloc de masă şi la colţ de ţară.*

2 *De râsul căpcânilor.* — Românii expuşi în vechime la necontenite năvăliri de limbi străine, ce lăsà foc şi sânge în urma lor, deteră barbarilor numirea de Căpcâni, adică, dihanii cu trup de om şi cu cap de câine.

In istoria lui Alexandru Machedon se zice: „De acolo

www.dacoromanica.ro

merse Alexandru cincisprezece zile şi ajunse la o ţară cu oameni cu şapte picioare şi cu şapte mâini şi deteră foarte tare prin oastea lui Machedon; şi de-aceea pieriră mulţi şi mulţi prinseră vii, să i scoată la lume pentru minune. Şi trecù ţara lor în zece zile şi mai merse înainte şi ajunse la o ţară cu oameni cătcăuni (căpcăuni), dinainte cu obraz de om, iar dinderept cap de câine ce latră câineşte".

[3] *C'avem dor de hărăţit.* — Vezi nota 10 din balada XXIII a lui Mihu Copilul.

[4] *Alei! Doamne, Doamne Mirce!*
Alei! Mirce mult voinice!

Mircea cel bătrân a ţinut multe războaie cu Turcii şi a fost pururea învingător. El a domnit 29 ani, a zidit mânăstirile Cotmeana şi Cozia şi a fost îngropat la aceasta de pe urmă.

In tractaturile sale de alianţă cu regele Poloniei, Vladislav, Mircea se întitulă astfel: „Mircea, din mila lui Dumnezeu Voevodul Valahiei, Ducele Făgăraşului şi al Amlaşului, Comitul Severinului, Despotul Dobroticiului şi Domnul Drăstiorului, etc.

L

OPRIŞANUL

Colo'n ţara Muntenească,
Ţară dulce, Românească,
Ca şi cea Moldovenească,
In oraş, la Bucureşti,
Sunt curţi nalte şi Dom-
[neşti,
Iar în curţi o sală mare,
Unde şade la prânzare
Mihnea Vodă cel cruntat,
De boeri înconjurat.

„Boeri mari, boeri de rând!
(Zice Domnul închinând)
Toţi mâncaţi, cu toţii beţi
Şi cu bine petreceţi;
Numai unul poftă n'are
De băut şi de mâncare,
Cantar slutul, armaş mare!
Ori bucatele nu-i plac,
Ori de noi nu-i este drag!"
Boerimea 'ncet râdeà,

www.dacoromanica.ro

Iar Cantarul răspundeà:
„Alei! Doamne Mihnule,
Mihnule, netihnule!
Alei! tu, stăpânul meu,
Lumina-te-ar Dumnezeu,
Bucatele tale-mi plac
Şi de oaspeţi îmi e drag,
Dar unde s'au pomenit,
S'au văzut şi auzit
Două săbii într'o teacă,
Doi Domni în ţară să-
[racă?
Măria ta 'n Bucureşti,
Oprişanu 'n Stoeneşti!
Ce-am văzut la Oprişanul,
N'am văzut nici la Sul-
[tanul;
Că el are 'n câmp, la soare,
Mii şi sute de mioare...
Es în vară fătătoare;
Berbecí are sute 'ntregi,
Cu cozile pe telegi,
Şi ciobani tot înarmaţi,
Cu postavurì îmbrăcaţi,
De nu crezi că sunt ciobani,
Ci chiar neaoşi Căpitani.
Nu-mi e ciudă de asta,
Cât mi-e ciudă de alta;
Oprişanul încă-şi are
Herghelii în număr mare,
Două, trei, cinci mii de iepe,
Tot alese şi sirepe,
Pintenoage la picioare,
Cu cergi albe pe spinare,
Şi cu doi mânzi fiecare.
Nu mi-e ciudă de asta,
Cât mi-e ciudă de alta:
Oprişanul are 'n sat
Ogari, copoi de vânat,
Cu zgărzi late, ţintuite,
Pe la margin, poleite,
Şi mai are grajduri mari
Cu cincizeci de armăsari,
Jumătate Arăpeşti,
Şi ceilalţi Moldoveneşti!
Nu mi-e ciudă de asta,
Cât mi-e ciudă de alta,
Scutarul lui Oprişan
N'are faţa de ţăran;
Pe deasupra-i cu suman,
Dar pe trup are caftan.
Şi cârligu-i de scutar,
Nu-i de-alun, nici de stejar,
Ci de aur tot săpat,
Cu pietre scumpe lucrat,
Şi 'n vârful cârligului,
Sub mâna Scutarului
Este-o piatră nestimată,
Ce plăteşte lumea toată!
—De-i aşà cum zici, Can-
[tare,
Lasă prânzul, săi călare
Şi 'ntr'o fugă să te duci,
Pe-Oprişanul să-l aduci
Cu toate podoabele,
Cu toate averile,
Să-şi dea socotelele!“
Ast-fel Domnul porunceà!
Cantar vesel se duceà
La cel sat, în Stoeneşti,

www.dacoromanica.ro

Unde sunt averi Domneşti,
El acolo cum veneà,
Cu scutarul se 'ntâlneà
Şi porunca-i arătà,
Şi din gură cuvântà:
„Mihnea Vodă 'n Bucureşti
Face praznice Domneşti:
Toţi boerii credincioşi
Şi de pace bucuroşi
Lângă Domn s'au adunat
Şi pahare-au închinat.
Numai unul n'au venit,
Oprişanul cel vestit!
De-i vrăjmaş şi om de cearţă,
Mihnea Vodă-acum îl iartă
Şi-l poftește ca să vie
Ca un frate, la Domnie!"

II

Oprişanul credincios
Şi de suflet omenos,
Se porneà din Stoeneşti
Şi 'ajungeà la Bucureşti
Noaptea pe la cântători,
Pân' a nu răsări zori.
Mihnea Vodă adormit,
Dormeà pe un pat aurit,
In cămară 'ntunecată,
Tot cu saluri îmbrăcată.
Dar de-odată se trezeà
Şi la slugi aşa grăià:
„Slugi, aprozi, copii de casă!
Voi dormiţi şi nu vă pasă
Soarele c'au răsărit
Şi pe mine m'au trezit.
Dar voi oare nu gândiţi,
Când în somn vă leneviţi,
Că am ţară de domnit,
Judecăţi de săvârşit,
Şi boeri de boerit?"
Toţi aprozii se trezeà
Şi lui Vodă răspundeà:
„Rămâi, Doamne, liniştit
Soarele n'a răsărit,
Dar în locu-i a sosit
Oprişan din Stoeneşti,
Cu averi împărăteşti.
El în curte au intrat,
De zăbrea au aninat,
Un cârlig de împărat,
Cu petre scumpe lucrat,
Ce luceşte ca un soare
Intr'o zi de sărbătoare."
Mihnea Vodă se sculà,
Faţa albă îşi spălà,
Barba neagră 'şi pieptănà,
La icoane se 'nchinà,
Apoi el se înarmà
Şi pe Oprişan chemà:
„Oprişan din Stoeneşti!
Cu dreptul să ne grăieşti,
Ce-ai făcut, de-ai adunat
Averi mari de împărat,
In cât nu numai averi,
Dar ai şi scutari boeri?
— D-zeu mi-a ajutat!
Şi eu mi le-am adunat
Din darul Sfinţiei sale.

www.dacoromanica.ro

Din mila Măriei tale!
— Nu-l crede, Măria ta!
(Cantarul atunci strigà.)
El mîe s'a lăudat
Că avere a adunat
Numai din puterea lui,
Nu din mila Domnului.
Dar n'am ciudă de asta,
Cât am ciudă de alta!
Oprişanul mi-a spus mie
Că aşteaptă ca să-i vie
Firman dela 'mpărăţie,
Să te scoată din Domnie."
Mihnea Vodă se'ncruntà
Şi din gură cuvântà:
„Pân' a veni firmanul,
Piară 'ntâi Oprişanul!
Jos la poartă să-l duceţi,
Şi capul să i-l tăieţi!"
De vrăjmaş ce mult erà,
Armaşul se bucurà,
Ca o fiară s'aruncà,
Pe-Oprişanu-l apucà
Şi pe scări îl îmbrânceà
Şi la moarte mi-l duceà!
Când la poartă, frate, iată
Un rădvan că se arată,
Tras de şase telegari,
Negri, ageri armăsari,
Cu cozi lungi şi coame
[mari.
Iar în'untru o bătrână
Cu o icoană sfântă 'n mână
Şi cu haine mohorâte
Şi cu pletele albite.
Pe-Oprişan cât ea-l vedeà,
Sus, la Domnul se duceà,
Şi 'n genunchi trupu-şi
[frângeà,
Şi grăind, amar plângeà:
„Alei! Doamne, fătul meu!
Nu te ierte Dumnezeu
Să omori pe Oprişanul,
Că-i pieri până la anul.
Ştii tu, Mihneo, ori nu ştii,
Că'n ziuà Sânteĭ Mării
Erà, Doamne, ca să-ţi vie
Firman dela 'mpărăţie,
Să te scoată din Domni'?
S'aveai parte de firman,
Făr'de bietul Oprişan,
Care 'n cale i-au eşit
Şi 'ndărăt l-au napoit,
Dăruind chiar pe Vizir
Cu armăsari dela Mişir,
Şi cu pungi de bani, o mie,
Să te lase pe Domnie!
Oprişanca nu sfârşeà,
Mihnea 'n curtea lui eşeà.
Poruncind la toţi să sae.
Pe Oprişan ca să nu-l tae.
Dar Cantar, Armaşul mare,
Işi făcuse răzbunare,
Şi capul nevinovat
Zăceà 'n ţarnă aruncat,
Lângă trupul răsturnat!
Vai de omul cu păcat!
De păcat e alungat,
Şi nu poate a fi scăpat!
Vânzătorul de Armaş,

www.dacoromanica.ro

Fiară crudă, om pizmaş,
Fost-a gol legat la soare
Şi de mâini şi de picioare,
Gol legat de cozi de iepe,
De patru iepe şirepe,
Care, când se opintiră,
In patru părţi se izbiră
Şi'n patru îl despărţiră !

NOTE

[1] *Alei ! Doamne Mihnule,*
Mihnule, netihnule !

Acest cuvânt vechiu, *netihnu*, trebue să vie negreşît dela *tihnă (odihnă)* şi să însemneze prin urmare *nestâmpărat ; frământat de griji.*

Şi în adevăr, un cronicar român face următoarea descriere despre Mihnea Vodă.

„Mihnea, feciorul lui Dracu armaşul, cum apucă Domnia, îndată se dezbrăcă lupul de pielea cea de oae şi-şi astupă urechile ca aspida şi ca vasiliscul. Iar arcul şi-l încordă şi gată săgeţi de a săgetà, şi sabia şi-o fulgerà, şi mâna şi-o întăreà spre rane! şi prinse pe toţi boerii cei mari şi aleşi, şi-i munci cu multe munci şi cumplite şi le luă toată avuţia, şi se culcà cu jupânesele şi cu fetele lor, înaintea ochilor lor. De aci unora le-a tăiat nasurile şi buzele, pe alţii i-a înecat, şi pe alţii i-a spânzurat. Iar el se îmbogăţeà şi creşteà ca cedrul până la cer.“ etc.

LI

ŞTEFĂNIŢĂ VODĂ

I

Frunză verde meri creţeşti;
In oraş în Bucureşti,
L'ale case mari, domneşti,
De se văd în Stoeneşti,
Mândră masă e întinsă
Şi de mari boeri cuprinsă,
Tot boeri de-a oştilor,
Puterea domniilor
Şi groaza duşmanilor.
Iar în capăt cine şede ?
Ştefăniţă Domn se vede,

www.dacoromanica.ro

Dar nici bea, nici veselește,
Ci cu ochii lung privește
La copila Dihului,
Surioara Mihului,
Mihului voinicului,
Din valea Cobiului,
Că e mândră ca o floare,
Și de ochi fermecătoare,
Și de suflet iubitoare,
Unde-o vede, Domnul moare!
„Copiliță, drăguliță,
Cu sân alb de porumbiță,
Umple cupa mea de vin,
Ție, dragă, s'o închin,
Ș'apoi cântă-mi viers de dor
Cu glas dulce, răpitor.
Cântă-ți, dragă, cântecul,
Că mi-e drag ca sufletul!"
Copilița se înclină
Ca o floare de grădină
Și-i întinde-o cupă pliuă;
Apoi zice 'ncetișor
Un viers dulce, plin de dor:
„Frunză verde stejărel,
Am un frate voinicel
Și mă tem amar de el!
Frunză verde măr Domnesc,
Am un Domn care-l iubesc
Și de dânsul mă 'ngrijesc.
Vai de mine! cum să fac,
Pe-amândoi s'i mi-i împac,
Să-mi fie traiul pe plac!"
Copiliţa nu sfârșeà,
Și Domnul astfel grăià:
„Copiliță, mândruliță,
Cu sân alb de porumbiță,
Nu mai plânge, că'n curând
Implini-voiu al tău gând.
Voi boeri, ce ospătați,
Stați și numai închinați,
Cuvântul să-mi ascultați.
Mâini în zori, să vă aflați
Toți călări și înarmați
Cu săgeți, cu buzdugane,
Și la brâe cu arcane,
Ca să mergem despre soare
Să facem o vânătoare
După urși și căprioare,
După păsări gălbioare,
Ce sunt bune de mâncare
Și plăcute la cântare!"

II

Când de zi se lumină,
Boerii se adună,
Și pe cai încălecă,
Și cu Domnul toți plecă,
In spre munți, la vânătoare
După urși și căprioare,
După păsări gălbioare.
Și mergeà, frate, mergeà
Până 'n munți că ajungeà,
Iar când soarele-apuneà,
Iată că se întâlneà
C'un cioban cu fluieraș
Și cu port de Oltenaș.
Domnu 'n cale-i se opreà,

www.dacoromanica.ro

Şi din gură-aşa grăià:
„Ciobănaş cu flueraş,
Puişor de Oltenaş,
Cunoşti calea codrului,
De prin munţii Crişului?
Cunoşti fagul Mihului,
Din codrul Cobiului?
— Cunosc calea codrului,
Până 'n fundul fundului.
Ştiu şi fagul Mihului,
Din codrul Cobiului.
— De ştii locurile bine,
Nu m'ei duce tu pe mine?
—Ba, te-oiu duce eu pe tine,
De-i lăsa tu oştile
Să-mi păzească oile,
Că de-oiu pierde-o mieluşeà
Oiu slujì un an pe ea,
Şi de-oiu pierde un mieluşel
Oiu slujì doi ani pe el".
Domnul oştile lăsà
Cu ciobanul se luà,
Singur, singur, singurel
Pe o zare de muncel.
Iar ciobanul se 'ndreptà
Către munţi şi mi-l purtà
Pe cărări şi pe potici,
Ce's călcate de voinici,
Prin hăţiş, prin cărpiniş,
Unde nu-i loc de cârniş.
El mergeà, frate, mergeà,
Pân'ce 'n codru ajungeà
Drept la fagul Mihului,
Locaşul voinicului.
Când de fag s'apropià,
Ciobănaşul se opreà,
Şi din gură-aşa grăià:
„Iată fagul Mihului,
Mihului voinicului!
Iar pe Mihul dacă-l vrei,
Cată drept în ochii mei!"

III

Domnul drept la el cătà,
Ochii lui se încruntà.
Iar ciobanul se schimbà,
Gluga lui îşi aruncà
Şi deodată se-arătà
Cu zelar, cu buzdugan,
Cu haine de căpitan.
Apoi drept la Domn cătà
Si 'n glas mare cuvântà:
„Alei! Doamne din Domnie,
Ieri ai fost dat la beţie;
Astăzi venişi la trezie,
Dar n'ai prins la cuminţie.
Ce păcate te-a împins
Paloşul de ţi-ai încins?
Fostu-ţi-a silă de tine,
De te-ai luat după mine?
Ori că nu te-ai săturat
Pe-a mea soră c'ai furat,
Ş'ai făcut cu ea păcat,
Făr'a te fi cununat?
Dar gândit-ai că păcatul
Işi urmează vinovatul
Şi că 'n lume ori ce faptă
Are plată şi răsplată?"
Şi cum stà şi cum ziceà,
O frunză de fag zmuceà

www.dacoromanica.ro

Şi 'ntre buze o puneà
Şi sunà hoţiş din ea.
Frunza patru că plesneà,
Codrul negru clocoteà,
De-un lung chiot chioteà,
De-un greu tropot tropoteà,
Şi'mprejuru-le de-odată
Se iveà o mândră ceată,
O ceată de voinicei,
Lotri, puişori de zmei,
Cu căciule stocoşate,
Cu chebe roşii pe spate,
Şi mustăţi de varvaric,
Cum stă bine la voinic.
Lângă el cât îi zăreà,
Mihul astfel le grăià:
„Fraţii mei, neferii mei,
Lotri, puişori de zmei!
Il vedeţi voi pe ist om?
El e mare, căci e Domn.
Dar cât e de Domn şi mare,
Minte coaptă încă n'are!
Hai, copii de mi-l luaţi,
Prin săbii să-l fluturaţi,
Dar nimic să nu-i stricaţi,
Cale bună să-i lăsaţi,
Că, de-i Domnul priceput,
E destul câte-a văzut,
Ca să afle, ca să ştie,
Cu Mihul nu-i de glumie!"
Domnul pe gânduri căděà,
Ş'apoĭ astfel răspundeà:
„Mihule, bujorule,
Frate, frăţiorule,
Eu la mână ţi-am picat,
Tu de moarte m'ai scăpat.
Când la mână mi-i picà,
Eu de moarte te-oiu scăpà.
Vină mâini tu la Domnie,
Ca să vezi o cununie,
Cununia Domnului,
Cu sora voinicului,
S'o fac mie soţioară,
S'o fac ţie Domnişoară!"
Astfel Domnul cuvântà,
Şi din codru se 'ntunà,
Iară codrul răsunà:
„Să trăeşti, Măria ta!"

LII

CONSTANTIN BRÂNCOVEANUL

Brâncoveanul Constantin,[1]
Boer vechiu şi Domn creştin,
De averi ce tot strângeà,
Sultanul se îngrijeà
Şi de moarte-l hotărà,
Căci Vizirul îl părà.
Intr'o Joi de dimineaţă,

www.dacoromanica.ro

Zi scurtării lui de viață,
Brâncoveanul se sculà,
Fața blândă el spălà,
Barba albă-și pieptănà,
La icoane se 'nchinà,
Pe fereastră-apoi cătà
Și amar se spăimântà!
„Dragii mei, coconi iubiți!
Lăsați somnul, vă treziți,
Armele vi le gătiți,
Că pe noi ne-a 'nconjurat
Pașa cel neîmpăcat, [2]
Cu-leniceri cu tunuri mari,
Ce sparg ziduri cât de tari!“
Bine vorba nu sfârșeà,
Turcii 'n casă iurușeà,
Pe tuspatru mi-i prindeà
Și-i ducea de-i închideà
La Stambul, în turnul [mare, [3]
Că se 'nalță lângă mare,
Unde zac fețe Domnești
Și soli mari împărătești. [4]
Mult acolo nu zăceà,
Că Sultanu-i aduceà
Lângă foișorul lui,
Pe malul Bosforului.
„Brâncovene Constantin,
Boer vechiu, ghiaur hain!
Adevăr e c'ai chitit,
Pân' a nu fi mazilit,
Să desparți a ta Domnie,
De a noastră 'mpărăție?
Că de mult ce ești avut
Bani de aur ai bătut,
Făr' a-ți fi de mine teamă,
Făr' a vreà ca să-mi dai [seamă?
—De-am fost bun, rău, la [Domnie
Dumnezeu singur o știe;
De-am fost mare pe pă- [mânt,
Cată-acum de vezi ce sunt!
—Constantine Brâncovene!
Nu-mi grăi vorbe viclene.
De ți-e milă de copii,
Și de vrei ca să mai fii,
Lasă legea creștinească
Și te dă 'n legea turcească.
—Facă Dumnezeu cé-o vreà!
Iar pe toți de ne-ți tăià,
Nu mă las de legea mea!“
Sultanul din foișor
Dete semn lui Imbrohor.
Doui gelați veneà curând,
Săbiile fluturând,
Și spre robi dacă mergeà,
Din coconi își alegeà
Pe cel mare și frumos,
Și-l puneà pe scaun jos.
Și cât pala repezeà,
Capul iute-i retezà!
Brâncoveanul greu oftà,
Și din gură cuvântà:
„Doamne! fie 'n voea ta!“
Cei gelați iarăși mergeà
Și din doi își alegeà
Pe cel gingaș mijlociu,
Cu păr neted și gălbiu,

www.dacoromanica.ro

Şi pe scaun îl punea
Şi capul îi răpunea!
Brâncoveanul greu oftà
Şi din suflet cuvântà:
„Doamne! fie'n voia ta!“
Sultanul so minunà
Şi cu mila-se 'ngânà:
„Brâncovene Constantin,
Boer vechiu şi Domn creştin!
Trei coconi tu ai avut,
Din trei doi ţi-i-ai perdut;
Numai unul ţi-a ramas!
Cu zile de vrei sa-l las,
Lasă legea crestinească
Şi te dă 'n legea turcească!
— Mare-i Domnul Dumnezeu!
Creştin bun m'am născut eu,
Creştin bun a muri vreu...
Taci, dragută, nu mai plânge,
Că 'n piept inima-mi se frânge.
Taci şi mori în legea ta,
Că tu ceru-i căpăta!“
Imbrohorul se 'nconuntà,
Gelaţii se 'nsintà
Şi pe blândul copilaş,
Dragul tatii fecioraş,
La pământ îl aruncà
Şi zilele i ridicà.
Brâncoveanul greu oftà
Şi cu lacrimi cuvânta:
„Doamne! fie 'n voia ta!“
Apoi el se 'ntunecà,
Inima-i se despicà,
Pe copii se aruncà,
Ii boceà, îi sărutà,
Şi turbând apoi strigà:
„Alelei! tâlhari păgâni!
Alei! voi, feciori de câini!
Trei coconi ce am avut,
Pe toti trei mi-i-ati perdut!
Dare ar Domnul Dumnezeu
Sa fie pe gândul meu:
Să va ştergeţi pe pamânt,
Cum se şterg norii la vânt,
Sa n'aveţi loc de 'ngropat,
Nici copii de sărutat!“
Turcii crunt se otereà
Şi pe dânsul tabărà,
Haine mândre-i le rupeà,
Trupu-i de piele jupeà,
Pielea cu pae-o umpleà,
Prin noroi o ăvaleà,
Şi de un paltin o legà,
Şi râzând, aşa strigà:
„Brâncovene Constantin,
Ghiaur vechiu, ghiaur hain!
Cască ochii a te uità,
De-ţi cunosti tu piolea ta?
Caini turbati! Turci, litfa rea!
De-ţi mâncà şi carnea mea,
Sa ştiţi c'au murit crestin
Brâncoveanul Constantin!“

www.dacoromanica.ro

NOTE

[1] *Brâncoveanul Constantin.* — Constantin Brâncoveanul a domnit 26 ani în ţara Românească şi a fost ucis de Turci, în 15 August 1714, la vârsta de 60 ani. Şincai scrie în cronica Românilor, că odată cu Brâncoveanul au pierit patru feciori ai lui, cărora le-a grăit astfel în ora morţii: „Iată! toate avuţiile şi orice am avut, am pierdut! Să nu ne pierdem încai sufletele... Staţi tare şi bărbăteşte, dragii mei! să nu băgaţi seamă de moarte. Priviţi la Hristos, mântuitorul nostru, câte a răbdat pentru noi şi cu ce moarte de ocară a murit! Credeţi tare întru aceasta şi nu vă mişcaţi, nici vă clătiţi din credinţa voastră pentru viaţa şi lumea aceasta, etc.“

Apoi, adaugă Şincai aceste, zicând el, porunci împăratul de le tăiară capetele, întâi ale feciorilor, începând de la cel mai tânăr, şi mai pe urmă a tăiat capul lui Constantin Brâncóveanu, şi aruncară trupurile în mare şi creştini, dup'aceea, aflându-le, le-au astruncat la Patriarhie.

[2] *Paşa cel neîmpăcat.* — Mustafa Paşa, carele era Imbrohor.

[3] *La Stambul, în turnul mare.* — Prin turnul mare se înţelege negreşit cetatea numită de Turci Edicale, ridicată pe malul mării de Marmara, în capătul oraşului Stambul şi pe care Europenii o numesc *şapte turnuri.*

[4] *Şi soli mari împărăteşti.* — Când năştea vreo neînţelegere serioasă între Sultanul şi puterile Europene, se închideà ambasadorii străini în cetatea Edicale, până la sfârşitul certei sau a războiului.

[5] *Bani de aur ai bătut.* — Intre pârele trimise la Poartă în contra Brâncoveanului erà şi aceasta: că bătuse monedă de aur în Ardeal, de câte doi şi până la zece galbeni, una

www.dacoromanica.ro

LIII

CÂNTECUL LUI MIHAI VITEAZUL

Auzit-aţi de-un Oltean,
De-un Oltean, de-un Craiovean,
Ce nu-i pasă de Sultan?

Auzit-aţi de-un viteaz,
Care vecinic şade treaz,
Cât e ţara la necaz?

Auzit-aţi de-un Mihai,
Ce sare pe şapte cai,
De strigă Stambulul vai?

El e Domnul cel vestit,
Care 'n lume au venit
Pe luptat şi biruit.

Spue râul cel Oltean,
Spue valul Dunărean
Şi codrul Călugărean
Câte lupte au privit,
Câte oşti au mistuit,
Câte oase-au înălbit.

Mulţi ca frunzele de brad,
Ca nisipul de pe vad,
Ca gemetele din iad!

Spue corbii munţilor
Şi fiarele codrilor
Care-a fost nutreţul lor?

Fost-au leşuri tătăreşti,
Şi turceşti şi ungureşti
Date'n săbii româneşti!

Alelei! Mihai, Mihai!
Căci de noi milă nu ai,
Să ne scapi de-amar şi vai!

NOTE

Acest cântec l-am găsit scris într'o psaltire foarte veche din biblioteca Monastirei Neamţului. De desubtul cântecului erau următoarele cuvinte, scrise cu slovă călugărească: *Scrisu s'au acest vers bătrân de mine, ieromonahul Paisie, credincios rob al lui Dumnezeu, iar eu l-am auzit şi l-am învăţat dela răposatul bunul meu, Stoian Jolde, armăşelul,*

www.dacoromanica.ro

LIV

VISUL LUI TUDOR VLADIMIRESCU

„Tudor, Tudor, Tudorel,
Dragul mamei voinicel!
De când mama ți-ai lăsat
Și Olteni ți ai adunat,
Pe ciocoi să-i prinzi în [ghiară
Și s'alungi Grecii din țară,
Mult la față te-ai schimbat
Și mi te-ai întunecat!
Spune maică, ce te doare,
Că m'oiu face vrăjitoare,
De alean să te descânt,
Să calci ve el pe pamânt.
— Alei maică! alei dragă!
Curând visul mi-l dezleagă
Că știi, maică? am visat
Buzduganu-mi fărâmat!
Sabia-mi cea bună, nouă,
Am visat-o ruptă'n două;
Puşca mea c a ghintuită,
Am visat-o ruginită!
Maică! pistoalele mele,
Le-am visat făr' de oțele.
Apoi încă-am mai văzut
Șarpe galben, prefacut,
Ce purtă coarne de țap
Și creastă roșie 'n cap.
El aveà ochiu vânzător
Aveà graiu linguşitor
Și mă tot rugà mereu,
Să mă duc la cuibul său.
Ba, ferească Dumnezeu,
Să nu te duci, fătul meu,
C'acel şarpe veninos
E vr'un duşman ticălos
Vre-un hoț volintiraș
Și la inimă vrajmaș.
Maică, măiculița mea;
Cum să scap de cursă rea?
Căci un glas prevestitor
Imi tot spune c'am să mor.
D'ai să mori, drăguțul meu,
Facă ce-a vrea Dumnezeu!
Dar să știi tu dela mine
Că-un Român voinic ca tine
Pân' ce cade, pân' ce moare
Calcă șerpii în picioare,
Căci de-un şarpe 'nveninat
I se iartă un păcat!

NOTE

Cunoscut este, ca visul prevestitor al viteazului Tudor Vladimirescu s'a împlinit! Fiind mișelește tras în lagărul lui Ipsilante, șeful volințirilor greci, Tudor a fost și mai

www.dacoromanica.ro

mișelește ucis de dânșii. Nu mai este dar îndoială că, cântecul poporal desemnă pe Ipsilanti însuși, prin șearpele cu ochiul vânzător, cu graiul lingușitor și cu creastă roșie în cap.

LV

HORIA ȘI CLOȘCA

Horă revoluționară

Horia, Cloșca's la un loc
Ș'au aprins un mare foc
Și cântă voios în joc:

„Pe cel câmp, pustiu și 'ntins,
Arde-un foc de noi aprins.
Las' să ardă și să crească,
Că-i în țara Ungurească!
Trageți hora, ca să joc
La lumina celui foc!

Ungurean, mustață lungă!
Zis-am morții să te-ajungă,
Zis-am parei să te arză,
Zis-am crucii să piarză
Trageți hora, ca să joc
La lumina celui foc.

Ungurean, câine turbat!
Multe 'n lume ți-am răbdat,
Dar venit-au timpul meu,
Ca să mă răzbun și eu!
Trageți hora, ca să joc
La lumina celui foc.

Cum răcnesc jivinele!
Cum s'aprind slăninele!
Cum ard toate satele,
De-și curăț păcatele!
Trageți hora, ca să joc
La lumina celui foc.

M'am suit la munte 'n zori
Ș'am prins fulgerul din [nori
Și de sus din înălțime
L-am izbit în Ungurime!
Trageți hora, ca să joc
La lumina celui foc!"

Horia, Cloșca, la un loc,
Părăsiți de-al lor noroc,
Ard, cântând voios în foc!

NOTE

Acest cântec, de o formă mai regulată și mai corectă, l-am pus în numărul baladelor, fiindcă are un caracter istoric.

www.dacoromanica.ro

La anul 1784, Horia şi Cloşca, doi viteji Români din Transilvania, sătui de jefuirile şi apăsările Ungurilor, răsculară ţara în contra lor. Douăzeci mii de Români răspunseră la chemarea lor, şi răspândiră o groază atât de mare în Maghiarime, că aceasta fu silită a cere ajutor la Imperiul Austriac. Impăratul Iosef II trimise o armie întreagă asupra lui Horia şi Cloşca, cari, după o luptă crâncenă, fură prinşi, la 28 Februarie 1685, şi aspru pedepsiţi cu moarte. Tradiţia spune că ei au fost închişi în curse de fer şi purtaţi prin toate satele, şi că apoi au fost arşi de vii în ochii poporului.

www.dacoromanica.ro

TABLA DE MATERII

POEZIA POPORALĂ

Dedicaţia Măriei Sale Doamnei Elena . . . . . Pag. 3
Scrisoarea Măriei Sale Doamnei . . . . . „ 5

BALADE
cântece bătrâneşti

	Pag.		Pag.
Poezia poporală a Românilor	9	XVIII Mândra din Muncel	43
I Mioriţa	11	XIX Românii de pe malurile Dunărei . . .	44
II Neluca	14	XX Muieruşca din Braşeu	45
III Cucul şi Turturica .	15	XXI Dolca	46
IV Balaurul	19	XXII Şalga	49
V Erculean	21	XXIII Mihu Copilul. .	52
VI Blestemul	23	XXIV Toma Alimoş. .	59
VII Inelul şi náframa .	24	XXV Român Grue Grozovanul	63
VIII Păunaşul Codrilor	27	XXVI Codreanul . . .	69
IV Soarele şi Luna . .	29	XXVII Vidra	77
X Şoimul şi floarea fragului	32	XXVIII Sârb-sărac . .	84
XI Brumărelul	33	XXIX Doncilă. . . .	89
XII Ciuma	35	XXX Kira	92
XIII Holera	36	XXXI Rada.	95
XIV Bogatul şi Săracul	38	XXXII Badiul	97
XV Stejarul şi Cornul .	40	XXXIII Ghemiş . . .	101
XVI Călătorul	41		
XVII Fata de Bireu. .	42		

www.dacoromanica.ro

	Pag.
XXXIV Vulcan	105
XXXV Corbac	110
XXXVI Novac şi Corbul	112
XXXVII Fata Cadiului	115
XXXVIII Mogoş Vornicul	118
XXXIX Bujor	120
XL Jianul	123
XLI Tunsul	124
XLII Dragoş	125
XLIII Movila lui Burcel	128
XLIV Ştefan vodă şi Şoimul	130
XLV Cântecele lui Ştefan cel mare	131
XLVI Bogdan	132
XLVII Iordaki al Lupului	135
XLVIII Monastirea Argeşului	140
XLIX Radu Calomfirescu	148
L Oprişanul	152
LI Ştefaniţă vodă	156
LII Constantin Brâncoveanul	159
LIII Cântecul lui Mihai Viteazul	168
LIV Visul lui Tudor Vladimirescu	164
LV Horia şi Cloşca	165

www.dacoromanica.ro

ATELIERELE SOCEC & Co., BUCUREȘTI

www.dacoromanica.ro